

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 EYLÜL 2007

Bütün Dünya

ISSN 1301-7608 192297 SAYI: 2007/09 FİYATI: 3 YTL

2000

■ **ÇUMHURİYETİN ÖNCÜ
ÖĞRETMENLERİNDEN
CEMİLE AYTAÇ
99 YAŞINDA
ANKARA'DA
YAŞAMINI YİTİRDİ**
Sayfa: 19

■ **İZMİR'İN İŞGALDEN
KURTULUŞUNUN
85'İNCİ YILI: HALİDE
EDİP O GÜNÜN
ÖNCESİNİ ANLATIYOR**
Sayfa: 37

■ **ERTUĞRUĞ GEMİSİ
117 YIL ÖNCE
BATTI VE DÖNEMİN
YÖNETİMİ, NEDENİ
HEMEN BULDU:
"TAKDİR-İ İLAHİ"**
Sayfa: 41

**Dünya 800'üncü Doğum Yılında
Mevlana'yla Dönüyor**

Sağlıkta öncelikli kalite.

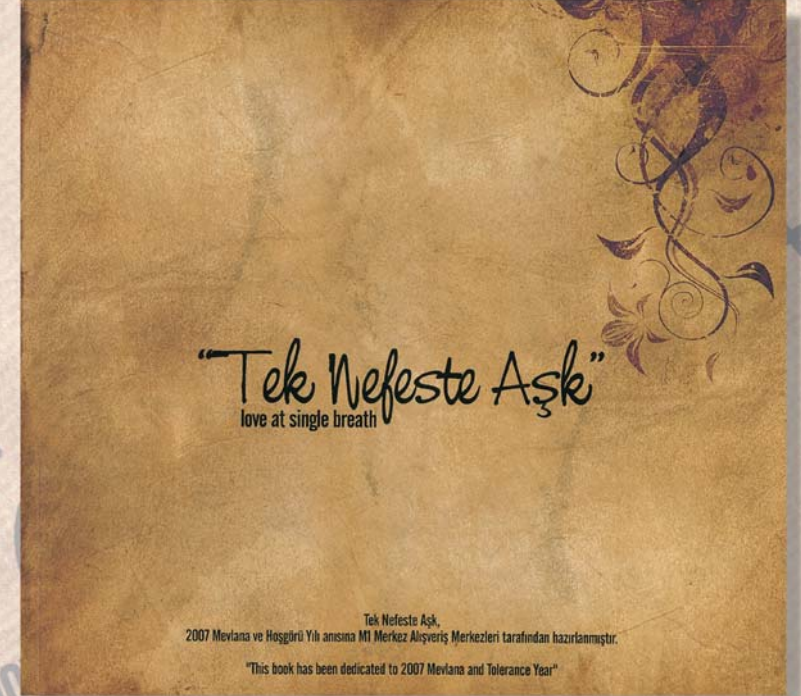
Türkiye'nin en önemli sağlık kuruluşlarınca güvenilir hizmet ve kalitenin simgesi olarak kabul edilen PAG Ltd., hastane, klinik ve laboratuvarlarımızın gereksinimlerini karşılamaya devam ediyor.

PAG Ltd.; geniş bir ürün yelpazesi, güvenilir servis anlayışı, dünyanın en büyük kuruluş ve markalarıyla her an sağlık sektörümüzün yanında.

JMS (Şırınga ve İnfüzyon Pompaları)
Burnshield (Yanık İlk Yardım Ürünleri)
Cobe (Oksijenatör ve Tubing Setleri)
Custidol (Organ Muhafaza Solüsyonu)

PAG Sağlık ve Tedavi Tesisleri Ltd. Şti
11. Sokak No: 40 / 4 06490 Bahçelievler ANKARA
Tel: (0312) 221 01 72 - 223 51 43 Faks: (0312) 212 05 23
www.baskentholding.com.tr

Bütün Kitapçılarda...

Tek Nefeste Aşk,
M1 Merkez Alışveriş M

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI
Bütün Dünya
YEREL SÜRELİ YAYIN 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni:

Mete Akyol

Genel Koordinatör:

Gülçin Orkut

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Çiğdem Ayhan

İşletme Genel Yönetmeni:

Sina Şen

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:

Süheyla Dinç

Kapak Fotoğrafı:

Reha Bilir

Arşivinden

Redaksiyon:

Fatma Ataman

Düzeltilme Bölümü Sorumluları:

Nükhet Alicikoğlu, Emel Öksüz Kurt

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan),
Prof. Dr. Ahmet Mumcu, Prof. Dr. Solmaz Doğanca,
Prof. Dr. Sevil Öksüz, Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay, Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz, Doç. Dr. Levent Peşkirioğlu,
Necmi Tanyolaç, Haluk Cansın,
İzmir Tolga, Alaettin Giray, Ayhan Erten,
Nuri Özakyl, İlhan Banguoğlu, Ahmet Aydede,
Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yücel Aksoy, Dr. Ufuk Akyol, Nuray Bartoschek,
Cahit Batum, Prof. Dr. Yüksel Bozer, Sadi Bülbül,
Ali Naili Erdem, Ali Murat Erkorkmaz, Konur Ertop,
Gürbüz Evren, Metin Gören, İlyas Halil, Pelin Hazar,
İlker İnal, Mehmet Muhsinoğlu, Prof. Dr. Haluk Oral,
Filiz Leloğlu Oskay, Saniye Özden, Yaşar Öztürk,
Erdoğan Sakman, Songül Saydam, Hakan Sevinçlik,
İzlen Şen, Cheryl Tanrıverdi, Eser Tutel, Engin Ünsal,
Orhan Velidedeoğlu, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sok., No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 8016 (pbx)
Faks: (0312) 234 1216

İletişim Adresi:

Mimoza 4/9, D: 1, Ataşehir, 34750, İstanbul
Tel: (0216) 456 2727 (pbx)
Faks: (0216) 456 2729

Abonete:

(0212) 210 0110

Dağıtım:

Yaysat

Renk Ayrımı:

Mat Yapım

Elektronik Posta:

butundunya@butundunya.com.tr

İnternet Sitesi:

www.butundunya.com.tr

Basım Tarihi:

31.08.2007

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000,
Başkent Üniversitesi kuruluşlarından 1. Cadde, No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresindeki Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret
A.Ş.'nin 3. Cadde, No: 2, Yenimahalle, Ankara adresindeki tesislerinde basılmıştır.

Bütün Kitapçılarda...

İçindekiler

Bir Amerikan Fıkrası...	7	Ertuğrul Fırkateyni	41
METE AKYOL		YAŞAR ÖZTÜRK	
İletiler...	12	“O, Bir Suçulluğuydu, Onun Kadar Nazlı, Onun Kadar İçli...”	51
ORHAN VELİDEDEOĞLU		KONUR ERTOP	
Türkiye Cumhuriyeti Son Gençlerinden Birini Daha Kaybetti	19	Abdürrahim Tuncak Anlatıyor – 9	55
METE AKYOL		METE AKYOL	
Mevlana 800 Yıl Önce Bu Ay Doğdu	22	Türkiye’yi Afrika ya da Arap Ülkesi Sanan Kültürlü (!) Avrupalılar (3)	63
SONGÜL SAYDAM		GÜRBÜZ EVREN	
Türkiye’ın	35	Libya Ulusal Marşı’nı Bir Türk Besteledi	73
ALİ NAILİ ERDEM		ESER TUTEL	
Halide Edip Anlatıyor: Ateşle İmtihandan Sonra Amaca Varış	37	“Pesaro Kuğusu”	77
HALİDE EDİP ADIVAR		YÜCEL AKSOY	
		40 Yıl Önce, 40 Yıl Sonra	79
		MEHMET MUHSİNOĞLU	
		“L’etat C’est Mai”	83
		SONGÜL SAYDAM	
		Fin Okullarından Ders Çıkarmak...	87
		CHERYL TANRIVERDİ	
		Eğitim ve Spor	92
		METİN GÖREN	

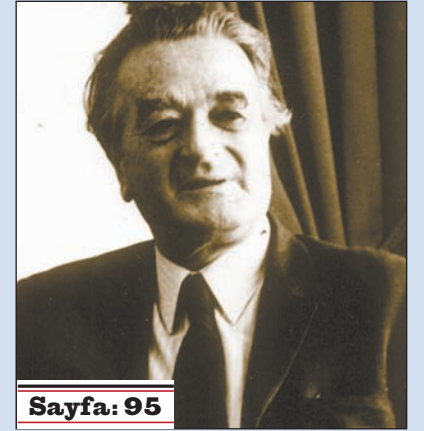
Sayfa: 41

Batmasının Nedeni:
Takdir-i İlâhi

Ertuğrul Fırkateyni

Eylül 2007

Doğu İle Batı Arasındaki 100 Yıllık Müzik Köprüsü: Ahmed Adnan Saygun	95	Sizden Bize	8
YAŞAR ÖZTÜRK		İlk Dersimiz Türkçe	17
Kilimin Düğümü	102	Eylül SuDokuları	72
DR. MEHMET UHRİ		Bilginizi Denetleyin	105
Koala Kimyacılığı	107	Bir Başkadır Memleketim	121
ERDOĞAN SAKMAN		1001 Güzel Söz	130
Makas ve... Kendinden Yapışkanlı Not Kağıdı	109		
PELİN HAZAR			
Bir Yaşam Savaşımı	113		
NURAY BARTOSCHEK			
Cin Arabası	117		
M. HADİ İLBAŞ			
“Sevil Berberi”nin Babası: Gioacchino Antonio Rossini	124		
YÜCEL AKSOY			
Uzaylı Dostlarım	131		
ALİ MURAT ERKORKMAZ			
Mehmet Ali Paşa	139	Anne ve Babalardan	144
İLYAS HALİL		Mankafa Poldi	148
Dünyadan Atasözleri	143	Kareler ve Rakamlar	152
HALUK ERDEMOL		Mantık Bilmecesi	153
Sırmakeş Sokak, No: 16	149	Satranç	154
ENGİN ÜNSAL		Bulmaca	156
		Aynı Kitapları	158
		Bir Fotoğraf Bin Sözcük	160

Sayfa: 95

Doğu İle Batı Arasındaki
100 Yıllık Müzik Köprüsü:

A. Adnan Saygun

LAWRENCE DURRELL

KIBRIS'IN ACI LİMONLARI

♥
CAN
ANI

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
ÜLKER İNCE

Bütün Kitapçılarda...

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI
Bütün Dünya
2000

Bir Amerikan Fıkrası...

• Mete Akyol - *Bütün Dünya* •

Amerika Birleşik Devletleri'nin, kendini yeni yeni oluşturmaya başladığı günlerde kasabanın en zengin adamı John, yanında çalışan James'in kullandığı at arabasıyla kente giderken, yol kenarında bir pislik görmüş ve James'e, arabayı durdurmasını söylemiş. Sonra da yolun kenarındaki pisliği göstererek ona bir öneride bulunmuş:

"Şu pisliğin yarısını yersen, bu arabayı da, atları da sana veririm" demiş.

Yoksul işçi James, patronunun önerisini kabul etmiş:

"Nasıl olsa çevrede görecekimse yok" demiş kendi kendine. "Sonunda bu iki ata da, koskoca arabaya da sahip olabileceğim ya, yerim ben o pisliği..."

Pisliğin yarısını yemiştir ve koskoca at arabasının da, iki atın da bir anda sahibi oluvermiştir.

Akşam kentten dönerlerken bu kez patron John kendi kendine söylenmeye başlamış:

"Sabah bir anlık şımarıklığım tuttu, koskoca arabamı da, atlarımı da boşu boşuna kaybetmiş oldum" demiş ve pisliğin olduğu yere geldiklerinde arabayı yine durdurmasını söylemiş James'e. Ve ona bir öneride daha bulunmuş:

"Sabah yarısını yediğin şu pisliğin öteki yarısını da ben yersen" demiş ve sormuş:

"Atlarımı da, arabamı da bana geri verir misin?"

Pislik yemeği kabul ettiği için günboyunca kendini suçlayan James, patronunun bu önerisini hemen kabul etmiş:

Patron John, sabahki şımarıklığının bedeli olarak pisliğin öteki yarısını da kendi yemiştir. Ve atlarıyla arabasına yeniden sahip olmasının sevinciyle kasabaya dönerken birden durmuş, James'e dönmüş:

"Sana bir soru soracağım" demiş. "Sabah kasabadan çıkarken bu atlar da, bu araba da benimdi; şimdi kasabaya dönüyoruz, bu atlar da, bu araba da yine benim."

Ve sorusunu sormuş:

"Peki, bu arada biz bu pisliği neden yedik?"

Bu fıkrayı 1961 yılında Milliyet'te yazmıştım. 27 Mayıs'tan sonra kapatılan Demokrat Parti'nin devamı olarak kurulan Adalet Partisi, o yıl yapılan milletvekili seçiminde büyük bir başarı sağlamış ve CHP ile koalisyon hükümeti kurarak, iktidara gelmişti. Umulan bir sonuç vermeyen tüm olaylardan sonra, o olayların başladığı noktaya döndüğümüz her an, hep bu fıkra gelir aklıma ve kimseye duyurmamaya özen göstererek, Patron John'ın sorusunu mırıldanırım kendi kendime... •

**Sizden
Bize**

Mektuplar

*Bütün Dünya, Mimoza 4/9, D: 1,
Ataşehir, 34750, İstanbul
butundunya@butundunya.com.tr
Faks: 0216-456 2729*

Merhaba “Bütün Dünya”ya... Dergimizi her ay özenle okuyorum, özellikle de Sayın Mete Akyol’un yazı dizisini... Benim sizlerden öğrenmek istediğim bir şey var:

Ağustos 2007 sayınızda, Sayın Mete Akyol, satır aralarında Sayın Abdürrahim Tuncak’ın Ulu Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk’ün oğlu olduğunu belirtiyordu sanki... Ya da ben öyle anladım...

Acaba Sayın Mete Akyol bu röportaj dizisinden sonra bildiklerini bizimle paylaşacak mı? Yoksa tüm bunlar bir giz olarak mı kalacak?

Dergimizin ve tüm yazarlarımızın çalışmalarının hep böyle başarılı kalması dileği ve saygılarımla,
Çiğdem Fulya Günebakan,
İzmir.

Merhaba Sayın Gürbüz Eren, “Bütün Dünya” dergisindeki temmuz yazınızı okudum. Büyük merakla bir sonraki yazınızı bekliyorum. O kültürlü (!) Avrupalıların düştüğü şaşkıncı durumlar gözümde canlandı okurken... Elinize sağlık, gerçekten çok güzel olmuş. Belki bir gün benim de elimden bu tür bir şey gelir. Çok uğraşmış olmalısınız. Anlattıklarınız kolay değil. Moral bozukluğu pes etmeye neden olmamış sizde. Bu başarılı çalışmanızdan dolayı sizi tebrik ediyorum.

Dilek Kobal.

Engelli bir kişinin neler yapabileceğini, azmederse önündeki tüm “engel”leri kaldırabilceğini bizlere gösteren Sayın Necdet Turhan’a çok teşekkür ediyorum.

Biz engelli olmayan kişilerin bile yapmaya cesaret edemeyeceği işleri başararak aslında “herkesin herşeyi yapabileceği”ni kanıtlayan Sayın Necdet Turhan’a aktardığı tüm projeleri gerçekleştirmesini diliyorum.

Ayrıca bir teşekkürüm de Sayın Şadan Hergüner’e... Böylesi güzel bir yazıyı kaleme aldığı için... Kendisinin doyumsuz yazılarını her ay bekliyorum. Saygılarımla,

Dr. Taha Çankal,
Osmaniye, Adana.

Derginizle televizyon aracılığıyla tanıştım. İçeriğini merak edip aldım ve daimi okuyucusu haline geldim. Dergiyi karıştıran herkes ilgisini çekecek yazı bulabilir. Benim en çok ilgimi çeken bölüm, “İnsanlığa Adanan Yaşamlar”... Ayrıca yanımda kolaylıkla taşıyacağımız biçimde tasarlanması da derginin başka bir avantajı. “Bütün Dünya”yı çok başarılı buluyorum, zevkle okuyorum ve en önemlisi okudukça öğrendiğimi hissediyorum.

Gül Engin,
Tokat.

“Bütün Dünya” yazılarının müptelası olmuş durumdayız. Bu sayıda –Ağustos 2007– Sayın Mehmet Muhsinoğlu’nun “Demir Perde” ve “Marmelatlı Çörek” adlı yazısı yine tarihten bir yaprak aralarken, bilmediğimiz ayrıntılara da şaşırdık okurken...

Ayrıca Sayın Pelin Hazar’ın yazılarını da ilgiyle okuyorum. “Kumbara ve Brooklyn Köprüsü” adlı yazısı çok hoşumuza gitti. Sa-

yın İzlen Şen’in Letonya, Riga’yla ilgili yazısıyla da oğlum Batu pek ilgilendi, zaten onun işi gücü, tüm merakı coğrafya...

Ebru Sağay,
İzmir.

Sayın Cheryl Tanrıverdi, bana yine bilmediğim, hatta belki de bilmek istemeyeceğim bilgiler verdiniz. “Bilmek istemeyeceğim” diyorum; çünkü sürüngenler benim çok korktuğum bir hayvan türü olmasına karşın sizin kaleminizden bu konuyu büyük bir zevkle okudum.

Size çok teşekkür ederim Cheryl Hanım, bu ay da bana bir şeyler öğrettiniz. Sağ olun...

Gamze Parlak,
Bursa.

Sayın Konur Ertop, “Otların Ağaçların Dilini Konuşan Hikmet Birand” adlı yazınızı büyük bir zevkle okudum. Küresel ısınma, çölleşme derken bizim de bir zamanlar böylesine güzel araştırmalar yapan bir yazarımız olduğunu öğrenmek, hatta yazılarından örnekler okumak çok güzel ve de anlamlıydı. Kalemimize sağlık...

Müjgan Elvermez,
İstanbul.

“Bütün Dünya”nın yayımlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmeyi kendime bir görev sayıyorum. Derginizi ilk okuduğum andan itibaren bir bağımlılık yarattı. Her ayın ilk günlerinde koşarak bu dergiyi alıyor ve bir solukta okuyorum. Okurken de her yazıdan

ayrı bir tat alıyorum. Bu derginin gerçekten büyük bir özveriyle hazırlandığına inanıyorum. Yaptığınız işi büyük bir başarıyla gerçekleştiriyorsunuz. Başarılarınızın devamını diliyorum.

Türk ulusunun böyle kaliteli çalışmalar sayesinde daha güzel yerlerde olacağına inanıyorum. Saygılarımla,

Mustafa Doğru,
Kırşehir.

Bilemezsiniz, nasıl sabırsızlıkla derginizi beklediğimizi... Su içerken nasıl nefes alınmıyorsa, “Bütün Dünya”yı okurken de nefes alamıyorum. Bir de bakmışım ki sonuna gelmişim. Toplumumuzu medeni, ileri, çağdaş seviyelere taşıyarak bizlere doğru yolu gösteriyorsunuz. Sonsuz saygı ve sevgilerimle,

Emre Küçükayvaz,
İstanbul.

“Bütün Dünya” dergisi ile tanışmam Türkçe öğretmenim sayesinde oldu. Derginiz çok akıcı, öğretici, insana huzur veren bir dergi. Derginizin Ağustos 2007 sayısı çok güzeldi. Başarılarınızın devamını dilerim...

Merve Çıldır,
Balıkesir.

Güzel Aydın’ın sosyal bilimler lisesinde okuyan ve kendini yalnız hissedip “Bütün Dünya” ekibiyle kendini yeniden bulan 16 yaşında bir insanım. Çoğu insan için “Bütün Dünya” belki sıradan bir dergi gibidir; fakat benim

Sizden Bize

Mektuplar

için öyle değil... Ben bu dergiyle olgunlaştım. Beni bu dergi tamamladı. Dergimi okumuyorum, onunla sohbet ediyorum.

Kendimi “Bütün Dünya” ekibinden biriymiş gibi hissediyorum. Beni de bu büyük, güçlü ve sıcak

aile ortamınıza aldığınız için teşekkür ederim. İyi ki varsınız. Herşey için sağ olun...

Kürşad Efe Şener.

Bize her ay öyle bir aşı yapıyorsunuz ki, ömür boyu sürececek bir kültür aşısı bu... Kültürüme katkıda bulunacak çok değerli bilgiler veriyorsunuz. Şimdiden büyük bir arşive sahibim sizlerin sayesinde...

Dergide emeği geçen herkese bütün dünyayı aydınlattığı için çok teşekkür ediyorum. Sevgiyle kalın.

Ahmet Gök,
Manavgat, Antalya.

Piyasadaki bu kadar dergi içinde kendimi geliştirebilecek tek muhteşem dergi olduğunuzu düşünüyorum ve başarılarınızın devamını diliyorum.

İlknur Yağdıgöl,
Adana.

Her sayısını sabırsızlıkla beklediğim tek dergisiniz. Beni düşündüren, unutmaya yüz tutmuş birçok şeyi bana hatırlatan çok özel bir dergi...

Bir öğretmen olarak içerisindeki birçok öyküyü öğrencilerime okumaktan, onlarla bu öyküleri paylaşmaktan çok hoşlanıyorum.

Duyuru Tahtası

Merhaba, ben Muş'un Korkut ilçesindeki Kümbet Yunus Emre YİBO'da çalışıyorum. Okulumuz yarı açık cezaevi olarak kurulmasına rağmen 1996 yılından buyana eğitim yuvası olarak hizmet vermektedir. Uygun ve yeterli bir kütüphanemiz olmadığından cezaevini kapatmamış olarak hissediyoruz, kendimizi... Her kütüphane bir cezaevi kapatır şianıyla kitap ve yararlı olacağını düşündüğünüz diğer yardımlarınızı bekliyoruz.

Veysel Aykaz,
Kümbet Yunus Emre YİBO,
Korkut, Muş.
Okul tel. no.: (0436) 311 6457
veyselaykaz@hotmail.com

Merhaba, ben Nilüfer Aydoğdu. Bingöl Anadolu Lisesi'nde okuyorum. Biz okulumuzun kütüphanesini zenginleştirmek amacıyla “Bir Kitap da Benden” adlı bir kampanya düzenledik. Ama yardıma ihtiyacımız var. Bize yardım eder misiniz?

Nilüfer Aydoğdu,
Bingöl.
Okul tel. no.: (0426) 213 5354
bahatinalin@hotmail.com
aydogdu12n@hotmail.com

Emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Deniz Ünlü,
Kütahya.

“Bütün Dünya” önce üniversite yollarında otobüs kitabımdı, sonra başucumda klavuzum oldu. İş hayatımda sürekli yanımda arkadaşlarımla sohbetlerde paylaşımlım oldu. Sonrasında da çalıştığım okulların kütüphanelerine almaya başladım. Yüreğinize sağlık.

Çiğdem Orhan,
Antalya.

Hayat arkadaşımın bana verdiği en güzel hediyelerden birisi de siz oldunuz. Ona çok şey borçluyum. Yeni sayılarınızı sabırsızlıkla bekliyoruz. Emeginize, yüreğinize sağlık...

Ş. Gül Yurt,
Ankara.

Her kesim tarafından kolayca anlaşılabilen, ilginç konuların her ay yer aldığı, yazarların her zaman olağanüstü başarı gösterdiği çok güzel bir dergi “Bütün Dünya”...

Funda Özdemir,
Ankara.

İnsanın bu karmaşık dünyada kendisi gibi düşünen insanların var olduğunu bilmesi ne kadar huzur verici...

Serkan Selçuk,
Hakkari.

Derginizi çok beğeniyorum ve çevreme sık sık öneriyorum. Özellikle bu yayın çöplüğünün içinde tertemiz bir dergi olduğunuzu düşünüyorum. Teşekkürler “Bütün Dünya”m...

Hasan Üreten,
Ankara.

Bir zamanlar Cumhuriyet gazetesinin ünlü yazarı Hamdi Varoğlu "Günümüzde okur sayısı arttı ama doğru düzgün yazar yazar sayısı çok azaldı" demişti. Bu sav bugün için de geçerli. Çoğunun sığınağı "zaman darlığı". Ancak bugünkü durum, zaman darlığından çok, özensizlikten, dile saygısızlıktan kaynaklanıyor. Anadiline saygısı olmayanın kendisine saygısı olabilir mi?

İletiler...

Bilgisayarım da birikmiş pek çok ileti var. Olanaklarım elverdikçe yanıtlamaya çalışıyorum. Bunlardan Sayın Güvensen'in 23.06.2007 tarihli iletisi bana değerli okurum Berk Ağlagül'ün eski bir sorusunu anımsattı.

Sayın Ağlagül di-yordu ki: "... yazınızda, size yazmamı gerektiren bir konu dikkatimi çekti. Yazı içinde bir kere geçiyor olsa dizgi yanlış der geçerdim. Ancak birkaç kez ve aynı şekilde geçince acaba ben mi yanlış biliyorum diye beni araştırmaya yöneltti. Ancak TDK Sözlüğü'nde böyle bir şeye raslamadım. Ğ ile yazılan bugün sözcüğü. Üç yerde "bugün" diye geçen "bugün" değil midir? 1. Takvimin bugünkü yaprağında bir vecize... 2. Bugünkü Türk yazarları... 3. Bizim bugünkü yazarlarımız.... Bu konularla ilgilendiğiniz için biz okuyucuları aydınlatır mısınız?"

Sayın Güvensen de –sanırım bir öğretmen olmanın olgunluğu ve inceliğiyle– uyarıyor, diyor ki:

"Hocam, iyi çalışmalar. Adım Sezen Yekbun Güvensen. Türk dili ve edebiyatı öğretmeniyim. Ben sizi Bütün Dünya'nın 1 Haziran 2007 sayısındaki yazınızda geçen

bir dilbilgisi kuralı için rahatsız edeceğim. Öğrenmek istediğim iki bilgi var. Siz yazınızda 'Türkçe'yi' kelimesini bu şekilde kullanmışsınız. Ben dersane öğretmeniyim. Bizim öğrencilere verdiğimiz bilgide: Özel isimler yapım eki almışsa ve çekim eki de kullanmak gerekiyorsa noktalama işareti kullanılmaz –kesme işareti gibi–.

Bir diğer öğrenmek istediğim bilgi ise; birçok kaynakta farklı yazdığı için net bir bilgiye sahip değilim; dersane mi dersane mi diye yazılıyor? Hastane, postane v.b gibi kelimelerde de kullanım nasıldır? Eğer beni aydınlatırsanız çok minnettar kalırım. İyi çalışmalar."

Türk Dili

**Orhan
Velidedeoğlu**

Her yazarın dikkatinden kaçan yanlışları olabilir. *Bütün Dünya* dergisinde yazmaya başladığım yedi yıl içinde iki kez yanlışımı saptayan bir değerli okuruma, dikkatinden dolayı açıkça teşekkür ettim, özür diledim. Sayın Ağlagül ve Sayın Güvensen'e ise dikkatlerinden dolayı teşekkür edemiyorum; çünkü o sözcükler benim değil.

Dergimizin Ağustos 2006 sayısında şöyle demiştim: Yazımda (İmlâda) kuralların geniş tutulması, gereksiz imlemelere, duraksamalara, dolayısıyla yanlışlara yol açmaktadır. En yetkin, en işlevsel yazım, bütün sorunları çözümlenmiş ve kurallara bağlanmış olanı değil; kuralları en aza indirilerek pekiştirilmiş, açık ve kolay anlaşılır olanıdır. Kurallar ne kadar yalın olursa, yazım birliği o kadar kolay sağlanır.

Ancak görüyorum ki, yazılarımda anlatımımı belirginleştirmek için kullanma gereğini duyduğum bazı imler (noktalama işaretleri), özellikle de "tırnak ve tek tırnak", "italik yazı", "siyah harf/bold" konularında bazı okurlarımda yeterli dikkat yoğunluğunu sağlayamamışım. Konuyu bir kere daha vurgulamak için, dile ilişkin yazı ve yapıtlarıyla ünlü yazar Nejat Muallimoğlu'nun şu anlatımına, özetle, bir göz atalım:

"Tırnak işareti (" "), son derece önemli bir noktalama işaretidir. Bu işaretin başlıca fonksiyonu, diğerlerinin sözlerini, onların söylediği veya yazdığı şekilde, hiçbir kelimeyi değiştirmeden, olduğu gibi nakletmektir..."

"Bir kimsenin sözlerini kendi yazısına almak isteyen bir yazar, onun, tırnak içinde gösterdiği söz-

lerini aynen almaya mecburdur... Bizde, maalesef, bu en basit kuralla riayet etmeyen yazarlar, gazeteciler çok. Böylelerine Amerika'da 'şerefsiz' insanlar denir. Bir gazeteci, bir kimsenin sözlerini tırnak içinde göstermesine rağmen, onun kullandığı kelimeleri bile bile kullanmazsa aleyhine dâva bile açılabilir. Bizlere oralarda [*Amerika'da*] noktalama işaretleri öğretilirken, bu 'ahlakî' noktalar üzerinde bilhassa durulurdu..." (*Türkçe Bilen Aranyor*, İstanbul, 1999 s. 878)

Her yazarın kendine özgü bir biçimi (üslubu) vardır. Onun anlatım biçimi ya da noktalama anlayışı, alıntı yapana göre yanlış olabilir. Ancak, yazım yanlışları olan bir tümce ya da bölümce (paragraf) alıntılanacaksa, alıntılایan onu düzeltmemeli. Bir zamanlar Cumhuriyet gazetesinin ünlü yazarı Hamdi Varoğlu "Günümüzde okur sayısı arttı ama doğru düzgün yazar yazar sayısı çok azaldı" demişti. Bu sav bugün için de geçerli. Çoğunun sığınağı "zaman darlığı". Ancak bugünkü durum, zaman darlığından çok, özensizlikten, dile saygısızlıktan kaynaklanıyor. Anadiline saygısı olmayanın kendisine saygısı olabilir mi?

Bakın, Amerikalı ünlü yazar Mark Twain, basmine gönderdiği yazılarındaki noktalama imlerinin görevli düzeltmen tarafından değiştirilmeye kalkışıldığını duyduğunda yayıncısına hemen bir telgraf çeker ve düzeltmenin son duasını dahi yapmasına olanak sağlanmadan öldürülmesini emreder. (!)

İşte yazar onuru budur!..

Ancak, alıntılanmak istenen yazıda düzeltilmesi gereken yanlış ya da açıklanması gereken bir sözcük varsa, yanına, köşeli ayraç içerisinde –olanaklı ise italik harflerle– düzeltme ya da uyarı yapılabilir. Bir gazeteden iki alıntı:

“Kanuni Sultan Süleyman görkemli bir Osmanlı padişahı olduğu kadar divanı da olan (Avni Divanı) ulu bir şair...”

“Birinci ve ikinci sanayi ve kalkınma planları ile çok saygın ve soylu bir uğraş verilmiş, coğrafya bütüncül olarak ele alınmış...”

Birinci alıntıda adı geçen “Avnî Divanı” Fatih Sultan Mehmet’indir. Kanunî ise şiirlerini “Muhibbî” takma adıyla yazmıştır. İkinci alıntıda “bütüncül” sözcüğü totaliter karşılığdır, burada yanlış kullanılmıştır.

Bu tümceleri alıntılanmak isteyen kişi yanlışlığın ayırındaysa “Avni Divanı”nın yanına [*Muhibbî Divanı*]; “bütüncül” sözcüğünün yanına da uyarı olarak [*yanlış*] ya da sözcüğün doğrusu olan [*bütün*] yazabilir.

Yazılarımı genelde araştırma-ya dayalı yazdığım için alıntılara çok yer verir, dolayısıyla tırnak imini kullanmak zorunda kalırım. Sık kullanılan bu im bir yerde okumayı zorlaştırır, dikkati dağıtır. O nedenle, uygun düş-tükçe, bazı alıntılarımda ya da önemsedğim sözcükleri vurgulamada italik veya siyah harf kullanırım. (Tırnak kullanmadan, sadece harf boyutu küçültülerek, örneğin 14 puntodan 12 puntoya inerek de alıntı yapılabilir.) Ancak, hatırlatmak isterim ki, italik ya da siyah harflerle yazdığım

alıntı ya da sözcüklerde “tırnak” imini **kesinlikle** kullanmam.

Ne yazık ki, pek çok yazarımız noktalama imlerini bir miras-yedi savurganlığıyla gelişigüzel kullanır, alıntıladığı, önemsedığı bir sözü tırnak içinde siyah ya da italik (hatta siyah italik) yazıyla yazmakta sakınca görmez. Oysa, siyah ya da italik yazıyla yapılan alıntılarda veya sözcüklerde tırnak imi kullanılmaz: “Muhibbî” yazılışı doğru; “*Muhibbî*”, “*Muhibbî*”, “*Muhibbî*” yazılışlarında tırnak imine gerek yok. Tırnak iminden amaç alıntı yapıldığını belirtmek, bir sözcüğü vurgulamak ise harf değişikliği de aynı görevi yapar.

Bunun yazmayı kolaylaştıran, okuyanda dikkati çeken bir yanı daha vardır: Uzun ve birkaç bölümceli alıntılarda her bölümcenin başına tırnak imi konur ve alıntının başında açılan tırnak son bölümcenin bitiminde kapanır.

Bu gibi alıntılarda –hele de bölümce sayısı fazla ise– asıl yazı ile alıntı yazı ayırımı, okuyanda duraksama (tereddüt) yaratabilir; Sayın Berk Ağlagül’de olduğu gibi...

Sayın Ağlagül, bu yanlışya düşmeseydi, *bugün* sözcüğünün benim değil, Nurullah Ataç’ın olduğunun ayır-dına varırdı. Üstelik, alıntının sonunda, yazar adıyla birlikte kaynağı da belirtilmişti.

Ayrıca, Ataç’ın sözcüğünün doğrusu da *bugün* değil, *büğün* olmalıydı; düzeltiyorum. Kendilerine ikinci bir kaynak vereyim: Nurullah Ataç, *Söyleşiler*, YKY. İstanbul, 1. baskı, 2000, s. 261)

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni Sayın Güvensen’in uyarısı yerinde: *Türkçe*’yi yazılışı doğru değil; kesme imi kullanılmadan *Türkçeyi* yazılmalıydı. Ancak, okurumun elektronik iletisini aynen alıntıladım; Nejat Muallimoğlu’nun dediği gibi...

Sayın Güvensen’in ikinci sorusuna gelince:

Atatürk’ün Türk Dil Kurumu 1983’te kapatılana kadar 60 yılda oluşturulup pekiştirilen pek çok yazım kuralı, Kenan Evren’in devlet bürosu TDK’since alt üst edildi. Örneğin altmış yıllık ilkokulu *ilk okul*, ortaokulu *orta okul* yaptığı gibi dersane, eczane, hastane, pastane, postane sözcüklerini de *dershane*, *eczahane*, *hastahane*, *pastahane*, *postahane* biçimine dönüştürdü.

Bu sözcükler, Atatürk’ün 1932’de kurduğu Türk Dil Kurumu’nun 1935’te yayımladığı *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu*’ndan başlayarak bu kurumun süreği (devamı) olan bugünkü Dil Derneği’nin 1989’dan bu yana yayımladığı bütün sözcük ve yazım kılavuzlarında dersane, eczane, hastane, pastane, postane biçimindedir.

Bugün, günlük yaşamda çok kullanılan, yazarlarca benimsenmiş, devlet yazışmalarına bile girmiş bu sözcükleri dersane, eczane, hastahane, pastahane, postahane biçiminde yazmak yanlıştır.

Balıkthane, çaythane, doğumthane, kahvehane, kumarthane, meythane, şaraphane gibi sözcüklerde ise “h” harfi korunmuştur.

Okurlarımdan bugüne kadar aldığım iletiler arasında soru soranlar çok; övücü, özendirici olanlar ise pek çok. Yedi yıl boyunca, bir iki tane de olsa yerici ileti de gelmedi değil. Bunlardan birini de 5 Temmuz 2007 tarihinde aldım.

Şunu özellikle vurguluyorum: Ben, yaşı 3 çeyrek yüzyılı aşmış bir Atatürk genciğim. Yazılarımı dinç kafalar için, Atatürk’ün cumhuriyeti emanet ettiği Türk gençleri için yazıyorum. Bazıları beğenirse de biz dilimizi, sözcüklerimizi seviyoruz ve kullanmayı sürdüreceğiz.

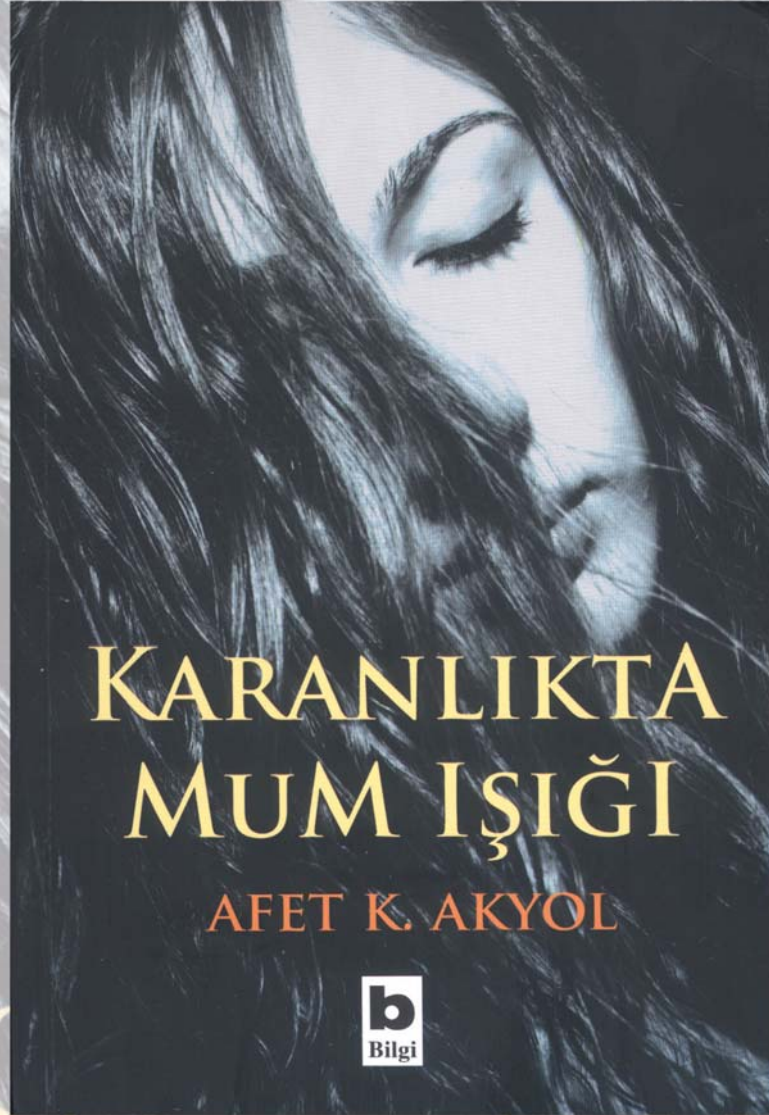
Ancak onlara yine de teşekkür ediyorum *Bütün Dünya*’yı okudukları için; ola ki dergimizi okuyarak onlar da bir gün bize katılırlar.

Not: Yazımı bitirip son kez gözden geçiriyordum ki, dergimizin Ağustos 2007 sayısı ile birlikte bir “Işık” doldu gönlüme. “Bizden Size Mektuplar” sayfasında, pek çok okurumuz gibi Sevgili Çiğdem Işık’ın iletisi de çabamıza güç kattı:

“Sayın Orhan Velidedeoğlu,

“TBMM’inde *Türkçe Komisyonu*” başlıklı yazınızı büyük bir zevkle ve sizden yine bir şeyler öğrenerek okudum. Türkçemize sahip çıktığınız ve genç kuşağa -benim gibi- Türkçemizi anlatıp doğru yolu gösterdiğiniz için size çok teşekkür ederim. Umarım bir gün ben de sizin gibi çok derin bir Türkçe bilgisine sahip olurum. Saygılarımla.”•

OrhanVelidedeoglu@butundunya.com.tr

Bütün Kitapçılarda...

**İlk
Dersimiz
Türkçe**

**Saniye
Özden**

Sözcük bilginizi denetledikten sonra, doğru yanıtlar için 18'inci sayfamıza bakınız

1. **peksimet** (yunanca) –
a) kek b) pasta c) ısıda kurutulmuş ekmek
ç) bayat ekmek
2. **iskonto** (italyanca) –
a) indirim b) bakiye
c) kalan ç) zararına
3. **faça** (italyanca) –
a) görünüş b) tavır
c) yara ç) kılık
4. **efendi** (yunanca) –
a) köle sahibi b) terbiyeli, nazik
c) erkek hizmetçi ç) sahip
5. **karakter** (fransızca) –
a) ıra, özyapı b) huy
c) nitelik ç) özellik
6. **karambol** (fransızca) –
a) kaos b) karışıklık
c) bozukluk ç) düzensizlik
7. **kukla** (yunanca) –
a) kişilsiz b) oyuncak
c) gerçekdışı ç) nitelsiz
8. **radikal** (fransızca) –
a) kökten
- b) içeriden c) sağlamca
ç) asıl
9. **statü** (fransızca) –
a) rütbe b) makam, konum
c) düzey ç) aşama
10. **pano** (fransızca) –
a) levha b) işaret
c) tablo ç) çerçeve
11. **net** (fransızca) –
a) açık seçik b) bütün
c) pürüzsüz ç) karmaşasız
12. **papel** (ispanyolca) –
a) para b) miktar
c) bedel ç) fiyat
13. **reel** (fransızca) –
a) aynen c) olduğu gibi
c) açıkça ç) gerçek
14. **risk** (fransızca) –
a) zarar olasılığı b) tehlike
c) korku verici
ç) zararlı
15. **sinonim** (fransızca) –
a) anlamdaş b) benzer
c) aynı ç) karşıt

İlk Dersimiz Türkçe

Yanıtlar

17'nci sayfamızda yer alan sözcüklerin doğru karşılıkları

- 1. peksimet** (yunanca) – c) ısıda kurutulmuş ekmek. Türkçe'ye çok eskiden yerleşmiş ve benimsenmiş bir sözcüktür.
- 2. iskonto** (italyanca) – a) indirim. Önceden yerli bir sözcük gibiydi; ama şimdi "indirim"e yerini büyük oranda bıraktı. Darısı "indirim"li satış yer adlarının başına...
- 3. faça** (italyanca) – ç) kılık. Aslında argo bir sözcüktür; ama değişmeceli (mecazi) kullanımı da bulunmaktadır.
- 4. efendi** (yunanca) – b) terbiyeli, nazik. Efendi sözcüğünün uzun bir serüveni var Türkçe'de... Sahip'ten, hizmetçiye değin geniş bir değişim yaşadı. Bugün öbür anlamlarının yanında öne çıkan "terbiyeli" olanıdır.
- 5. karakter** (fransızca) – a) ıra, özyapı. Karakter, Öztürkçe karşılıklarının yanında yaygın kullanımını koruyor.
- 6. karambol** (fransızca) – b) karışıklık. Bir bilardo terimi olan "karambol", istekanın vurduğu topun öbür topları vurması anlamındadır. Değişmeceli anlama yerleşti Türkçe'ye.
- 7. kukla** (yunanca) – a) kişisiz. Tahta, karton gibi şeylerden yapılmış hayvan ya da insan figürleri ve bu figürlerin devinimleri sağlanarak sahnelenen oyun anlamındadır. Bu anlamından daha çok değişmeceli anlamıyla kullanılması yaygındır. Kendi iradesini yaşayamayıp bir başkasının yönlendirişle hareket eden kişi ya da devlet, hükümet: "Kukla hükümetler..." "Sevgilisinin kuklası oldu çıktı sonunda."
- 8. radikal** (fransızca) – a) kökten. Latince "kök" anlamındaki "radikx" kökünden Batı dillerine geçen "radikal"ın tamlama sıfatı olarak kullanılması daha çok yaygınlaştı: "Radikal dinci", "Radikal İslamcı" gibi. Bu kullanımın yanında "köktendinci" gibi kullanımlar da yaygındır. Fizik ve kimya terimi olarak kullanımını da unutmamalı: "Serbest radikaller".
- 9. statü** (fransızca) – b) makam, konum. Ne yazık ki bu sözcük ülkedeki bürokratik dil yüzünden "statüsü" koruyor.
- 10. pano** (fransızca) – a) levha. Pano "levha"dan daha yaygın. Arapça'nın yerini Fransızca aldı.
- 11. net** (fransızca) – a) açık seçik. "Net"in, Türkçe sanılacak kadar yaygınlaşıp yerleştiğini "açık seçik" görebiliyoruz.
- 12. papel** (ispanyolca) – a) para. Bu İspanyolca argo sözcük Türkler tarafından çok sevilirdi.
- 13. reel** (fransızca) – ç) gerçek. Bir dönem çok yaygın kullanılan "reel", bugün daha çok ekonomi alanında yaygındır.
- 14. risk** (fransızca) – a) zarar olasılığı. "Tehlike", "zarar" sözcükleri, yeterince uyancı gelmediği için mi "risk" yeğleniyor?
- 15. sinonim** (fransızca) – a) anlamdaş. Bir dönem Bülent Ecevit'in dilinde sık geçen "sinonim", "anlamdaş" gibi bir karşılığı bulunca, ona yerini çabucak verdi.

Tüm öğretmenlik yaşamında binlerce uygar Türk genci yetiştiren, cumhuriyet döneminin öncü öğretmenlerinden Cemile Aytaç, yaşamının 99'uncu yılında Ankara'da yaşama veda etti.

Türkiye Cumhuriyeti Son Gençlerinden Birini Daha Kaybetti

• Mete Akyol - *Bütün Dünya* •

Bu yıl temmuzun son haftasında, Öğretmen Cemile Aytaç'ı da kaybettik. Oysa 100'üncü yaşına adım atmasına yalnızca birkaç ay kalmıştı.

Öğretmen Cemile Aytaç'ın kişiliğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yakın tarihinin bir yakın görgü tanığını, Türk istiklali ve cumhuriyeti ise, muhafaza ve müdafaasının kendisine birin-

ci görevi olarak verildiği kuruluş günleri Türk gençliğinin son erini kaybetti.

Sonsuzluğunun mekanında ışıklar içinde yatsın, sonsuzluğun zamanında huzurlar içinde uyusun. Cemile Aytaç, çocuk yaşlarında başlamıştı Türkiye'nin başına gelenlerin görgü tanıklığına...

“O geceyarısı saat ikide, minarelerden gelen sela sesleriyle fırladık yataklarımızdan. Daha sonra Ramazan davulcuları dolaşmaya başladılar sokaklarda. ‘Kalkın ey ahali... Uyanın ey İzmirli... Düşman İzmir’i işgal ediyor...” seslerine, silah sesleri karıştı.”

Mahallesindeki yaşıtı arkadaşlarıyla birlikte işgalci askerlerin karşısına geçip, ellerindeki kağıt Türk bayraklarını onların gözlerine sokarcasına sallayarak direniş yaptıkları günleri Cemile Aytaç, tanıklığını yaptığı günler olarak değil, görevini yaptığı günler olarak anımsamıştır yaşamı boyunca.

Babasının şehit edilmesinden sonra annesiyle birlikte Nevşehir’e, dayısının yanına gittikleri günlerini ise yalnızca gözlerinin önünden yıllarca eksilmeyen görüntülerle değil, acısını ve sızısını hiçbir zaman unutamadığı yüreğinin ezikliğiyle de ömrü boyunca yaşamıştır.

İşgalci askerlere taş fırlattığı İzmir sokaklarında üç yıl sonra bir 9 Eylül sabahı şakıdığını duyduğu nal sesleri, Cemile Aytaç’ın kulaklarında da, beyrinde ve yüreğinde de, bitmeyen bir zafer marşı coşkusunu yüzyıla yakın süre korumuştur.

Cemile Aytaç, kendine çizdiği “Mustafa Kemal Paşa’nın Cemile’si” olacağı amacıyla İzmir Öğretmen Okulu’nda öğrenimine ve eğitimine başlamış, okulu bitirdikten sonra ise bu amacını “Reşat Nuri’nin Feride’si” inancı, içtenliği, gururu ve görev sorumluluğuyla pekiştirerek Anadolu’nun çeşitli yörelerine ışığını götürmüş, binlerce öğrenci yetiştirmiştir.

Atatürk devrimlerinin tümünü genç bir öğretmen kimliğiyle önce kendi özümsemiş ve uygulamış, sonra da başta öğrencileri olmak üzere tüm çevresine tanıtmış, özümsetmiş ve uygulamalarına yardımcı olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk’ün ve onun kurduğu çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin anlamını ve değerini Cemile Aytaç’tan öğrenmeleri, onun, bir bölümü Türkiye’nin yönetiminde üst düzey görevlerde bulunan binlerce öğrencisi için yamsalsal bir talih olmuştur.

Her gerçek öğretmen gibi Cemile Aytaç da, görevinden emekli olduktan sonra da aynı sorumluluk duygusuyla sürdürmüştür öğretmenlik kimliğini.

Uygar tüm Türk gençlerin “uygar” kimliğini hak edebilme-

leri için, beyinsel üretimleriyle ve kişisel davranışlarıyla Atatürk aydınlığını yansıtmaları gerektiği görüşünü daha geniş topluluklara yaymak amacıyla dergilerde yazılar yazmış, radyolarda, televizyonlarda konuşmalar yapmış ve... Tüm beyinsel üretimiyle ve kişisel davranışıyla ayrıca, bir “Uygar Türk”ün nasıl olması gerektiğinin örneğini oluşturmuştur.

Bu yılın temmuzunun son haftasında, onu da kaybettik. Cenazesi, Türk halkının son seçimini yaptığı günden birkaç gün sonra Ankara’da, Kocatepe Camii’nden kaldırıldı.

O gün Kocatepe Camii’nin musalla taşlarında, Türk bayrağının sarıp sarmalayarak kucakladığı üç tabutta, milletvekili mazbatasını almadan bir trafik kazasında yaşamını kaybeden Prof. Dr. M. Cihat Özönder, bir albay ve Öğretmen Cemile Aytaç yatıyorlardı.

İlk iki “er” kişiden sonra imam, üçüncü sıradaki “hatun” kişinin de cenaze namazını kıldırmak üzere topluluğun önündeki “görevli” yerini almadan önce Öğretmen Cemile Aytaç’ın tabutunun önündeki (bu yazının başında gördüğünüz) fotoğrafını ters çevirdi, sonra da “Hatun kişi niyetine” diyerek cenaze namazını kıldırmaya başladı.

Yeryüzüne bahşedilmiş en aydınlık ve en insansal bir dini, Ankara’nın Kocatepe Camii’nin o gün görevli imamının anlayışı ve yorumlayışı, yüzeysel görünümüyle çok basit bir davranıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin çağdaş ve uygar kimliği açısından dikkatle bakıldığında ise bu olay, devrimsel gelişimimiz önüne çıkarılan bir Derviş Vahdeti tehlikesinin, filiz vermek üzere yıllar sonra çatlayan bir tohumu dehşetindedir.

Sonsuzluk uykusundaki merhum Öğretmen Cemile Aytaç, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin başına gelebilecek olası bir tehlikenin tanığı olamadı ama...

O sonsuzluk uykusunda bile öğretmenlik görevini sürdürdü, dolaylı da olsa, büyük bir tehlikeyi görmemizi sağlayarak bize önce dersimizi, sonra da ev ödevimizi verdi:

“Tehlikeyi görmezden gelmeyin...” dedi. “Uyanık olun...”

Bu yıl temmuzun son haftasında, Öğretmen Cemile Aytaç’ı da kaybettik. Oysa 100’üncü yaşına adım atmasına yalnızca birkaç ay kalmıştı. Öğretmen Cemile Aytaç’ın kişiliğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yakın tarihinin bir yakın görgü tanığını, Türk istiklali ve cumhuriyeti ise, muhafaza ve müdafaasının kendisine birinci görevi olarak verildiği kuruluş günleri Türk gençliğinin son erini kaybetti.

Sonsuzluğunun mekanında ışıklar içinde yatsın, sonsuzluğun zamanında huzurlar içinde uyusun. •

Bu Bölümdeki Fotoğrafları Çeken Sanatçıyla Tanışın

Beyşehir’de doğan Reha Bilir, İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi’nden mezun olduktan sonra serbest eczacı olarak çalışmaya başlamıştır. Eskişehir Anadolu Lisesi’nde okuduğu yıllarda başladığı amatör fotoğrafçılığı 30 yıldır sürdürüyor. İlk ödülünü 1975 yılında Akbank’ın bölgelerarası yarışmasında alan Bilir’in yurt içi ve yurt dışı yarışmalarda birçok ödülü bulunmaktadır. 2000 yılında “Son Ustalar” adlı seri fotoğraflarıyla Pamukbank Fotoğraf Yarışması’nda teşvik ödülü aldı. Uluslararası Fotoğraf Federasyonu patronajlı yarışmalardaki ödülleri nedeniyle, 2003 yılında AFLAP (Uluslararası fotoğraf sanatçısı) unvanıyla ödüllendirildi. Birçok ülkede karma sergilerde fotoğrafları yer alan Reha Bilir’in, ülkemizde de birçok ilde fotoğrafları ve dia gösterileri sergilendi. “Dijital Kareler” adlı sergisi nedeniyle, Pamukbank tarafından yayımlanan “Türkiye’de Fotoğraf” adlı yayında, fotoğraf üzerinde bilgisayar ortamında oynamalar yapan ilk Türk fotoğrafçıları arasında gösterildi. Birçok dergi, gazete ve mesleki yayınlarda röportajları, fotoğrafları, portfolyoları yayımlandı. Uluslararası ve ulusal birçok yarışmada jüri üyesi oldu. Eczacıbaşı tarafından yayımlanan “Balıkçılar” ve “Pazar” albümlerinde fotoğrafları yer aldı. Özel bir dergide, Pir Sultan Abdal’ın torunlarının göçebe yaşamını konu alan “Gezginci Dervişlerin Kalender Torunları” ve Mevlevi yaşamının konu edildiği “Ben Dönerim, Gökler Döner” adlı foto-röportajları yayımlandı.

1999 yılında İsviçre’de Dünya Kupası, 2004 yılında İngiltere’de mansiyon kazanan ülke takımlarında yer alan Bilir, toplam 5 kez ülke takımına seçildi. Beyşehir’in Yeşil dağ kasabasındaki “Leylekler Vadisi”nin fotoğraflarıyla ülkede ve yurt dışında tanıtımına katkılardan dolayı, Yeşil dağ Belediyesi tarafından 2004 yılında “fabri hemşehrilik” belgesiyle ödüllendirildi. EFSAD (Eskişehir), AFAD (Adana) ve AKFİD (Akşehir) derneklerinin üyesi, Selçuklu Fotoğraf Sanatı Derneği (FOTOSEL)’in kurucu başkanı olan fotoğrafçının “Photo Digital” dergisinde fotoğraf üzerine yazıları, “Adana Life” dergisinde sanat söyleşileri yayımlanmaktadır. Birçok dernekte ve üniversitelerde fotoğraf etkinliklerine, fotoğraf günlerine, sempozyumlara, panellere, fotoğraf fuarlarına fotoğraflarıyla ve birikimleriyle katılan fotoğrafçı, Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi fotoğraf etkinliklerine danışmanlık yapmaktadır.●

Reha Bilir

Fotoğraflar: Reha Bilir

“Mevlana Yılı”nda Tüm Dünya Onu Anıyor

Mevlana 800 Yıl Önce Bu Ay Doğdu

Lütfen sayfayı çeviriniz →

Mevlana 800 Yıl Önce Bu Ay Doğdu

•Songül Saydam - *Bütün Dünya*•

Maddi değerlere ilginin giderek arttığı son dönemde sevgi, bu ilgiyle ters orantılı bir biçimde, umursanmazlık girdabına itiliyor. Yalnızca kendini düşünerek, herşeye sahip olma hırsıyla dolu, yok edici anlayış, her geçen gün daha çok kişinin benliğine egemen oluyor. Savaşlar, artan ırkçılık, düşüncede yaşanan kirlilik, yalnızca insanlığa değil, tüm dünyaya, doğaya, hayvan-

lara, bitkilere yaşanılması güç bir yarın oluşturuyor. Bu kaygı verici gelişme karşısında dünyada boş durmayanlar da var. Bu uğraşı içindeki Birleşmiş Milletler, 1995 yılında somut bir biçimde tavrını ortaya koydu. Dünyanın bu en etkin örgütünün Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), 1995 yılını "Uluslararası Hoşgörü Yılı" ilan etti. Dünyayı Mevlana'yı anlamaya ve öğrenmeye çağırdı. Oniki yıl sonra doğumunun 800'üncü

yıldönümü dolayısıyla 2007 "Dünya Mevlana Yılı" ilan edildi. Çünkü 13'üncü yüzyılda yaşamasına karşın Mevlana, unutulmaz dizeleriyle o günlerdeki etkinliğini yüzyıllar sonra bugün de sürdürmektedir:

"Gene gel, gene
Ne olursan ol,
İster kafir ol, ister ateşe tap,
ister puta,
İster yüz kere tövbe etmiş ol,
İster yüz kere bozmuş ol
tövbeni.
Umutsuzluk kapısı değil
bu kapı
Nasılsan öyle gel."

Böylesi bir gönlün sahibi Mevlana, kendiniye şöyle anlatıyordu: "Ben, bir pergel gibiyim. Bir ayağımla inançlarıma bağlıyım. Öbür ayağımla da yetmişiki milleti dolanır, sarar sarmalarım."

Onun din, ırk, düşünce ayrımı

yapmaksızın yetmişiki milleti kucaklayan bu sözü, insanlık tarihi denli eski olan insan sevgisinin kaynaklarını arayan her insanda yankısını bulacaktı. "Biz birleştirmek için geldik, ayırmak için değil" diyerek Doğu ve Batı arasında bir köprü oldu Mevlana... Çağdaşları Hacı Bektaşî Veli, Yunus Emre gibi düşünce ve sanat adamlarını etkilediği gibi, kendisinden sonra gelenlere de esin kaynağı oldu.

Bu etki Doğu'nun sınırlarını aşarak, Batı'ya da yayılacaktı. Bunlar arasında Danimarkalı yazar, halk masalları toplayıcısı Hans Christian Andersen de vardı. Mevlana'nın yapıtlarının ilk kez Almanca'ya çevrilmesinden sonra Goethe ve Hegel gibi sanatçı ve düşünörlere esin verecekti. Rembrandt gibi ünlü Batılı ressamalara ve Doğu'nun ünlü

minyatörcü ve ressamlarının yaptıklarına ışık ve renk oldu.

1 988 yılında Amerika'da "Open Secret" adındaki Mevlana şiirleri kitabı 50 bin adet satıldı. Onu izleyen "The Essential Rumi" kitabı 110 bin adet satarak, en çok satan şiir kitabı oldu. O bugün Amerika'da en çok okunan şairler arasında. Sema gösterileri, Fransa, Amerika, İtalya'ya taşmış durumda ve giderek artan bir ilgiyle izlenmeye devam ediyor.

21'inci yüzyılın yaşama getirdiği rahatlık, insanın içindeki boşluğu doldurmaya ne yazık ki yetmiyor. Mevlana insanlara şöyle sesleniyor:

"İnsanda o kadar büyük bir aşk, hırs, arzu ve üzüntü vardır ki yüzbinlerce alem kendisinin olsa yine huzur bulamaz. Bu zevklerin, arzuların hepsi bir merdivene ben-

zer. Merdiven basamakları oturup kalmak için elverişli değildir; üzerine basıp geçmek için yapılmıştır. Uzun yolu kısaltmak, ömrü bu merdiven basamaklarında heder etmemek için çabuk uyanan ve durumu bilen insana ne mutlu."

"Bir can vardır canında
o canı ara,
Beden dağındaki gizli
mücevheri ara!
Ey yürüyüp giden dost
bütün gücünle ara,
Amma dışarıda değil,
aradığını kendi içinde ara!"

Mevlana Celâleddin Rumî 800 yıl önce 30 Eylül 1207'de Belh'de doğdu. Babası Bahaeddin Velede, o günlerde Sufi eğilimli bir hukukçu ve ünlü bir söylevciydi. Dilinin tatlılığı konuşmasındaki açıklığı ve nükteciliğiyle Belh'te ve Horasan'ın öteki kentlerinde çok sayıda

tarafıtar edinmişti. Onun Belh'te, Semerkand'da, Vahş'ta ve Horasan'ın öteki kentlerinde yaptığı toplantılara yüzlerce insan katılırdı. O yalnızca bir söylevci değil, aynı zamanda eşsiz bir bilim adamı ve aydıdı. Bu yüzden halk ona, "Sultanü'l-Ulema" (Bilginlerin Sultanı) adını takmıştı.

Mevlana beş yaşındayken ailesiyle birlikte göç yollarına düştü. Bir süre Erzincan, Malatya'da kaldıktan sonra Konya'ya yerleştiler. Burada ilk eğitimini babasından alan Mevlana, daha sonra medreseye başladı. Onsekiz yaşına geldiğinde Gevher Hatun'la evlendi. Mevlana 1230'da babasının ölümünden sonra, babasının görevlerini üstlendi ve camide halka vaaz vermeye başladı. Fakat Mevlana kendini babasının yerini almaya hazır görmüyordu. Bu sıralarda babasını görmek için Konya'ya gelen Tirmizli Seyyid Burhaneddin,

Mevlana'nın eğitimi üzerinde önemli rol oynayacaktı.

Mevlana dokuz yıl boyunca hocası Burhaneddin'in yanında kaldı. Halep ve Şam'da eğitim aldı. Seyyid Burhaneddin, Mevlana'nın düşünce dünyasında çok büyük ufuklar açtı, tasavvuf bilgileri aşıladı, yeni bir düşünce evreninin oluşmasını sağladı. Bu tasavvuf bilgilerinin kaynağı eski İran, Hint dinleri, özellikle de Zerdüştlük'tan esinlenmekteydi. Mevlana, Burhaneddin'in emri üzerine "Riyazet" denilen perhizlere, nefsi ile savaşa başladı.

Mevlana sürekli perhizden dolayı zayıf, sarı yüzlü ve ince vücutluuydu. Dış görünüşe asla öncelik vermeyen bir kişiliğe sahipti. Önem veren kişileri, "Görünüşe tapan, görünüşün süsü içinde kalmış olan,

dış terbiye ile yetinip gösteriş için giyinen ve asla anlamı, derin nicelikleri bilmeyen, kavrayamayan ve görmeyen zavallılar” olarak değerlendirmekteydi.

Ona göre, insan önce kendisindeki kin, kıskançlık, hırs, merhametsizlik gibi kötü huyları görüp onları eğittikten sonra başkalarını kınamalıydı. Sıkıntı ve huzursuzluk mutlaka bir günahın cezası, huzursa bir ibadetin karşılığıydı. İyilik yapmak bir tür ibadetti ki, hem yapan hem de yapılan kişi için yararı vardı.

1241 yılında hocası Burhaneddin öldükten sonra Mevlana, medresede dersler vermeye başladı. Mevlana'nın yaşamındaki en büyük değişim 1244 yılında Tebrizli Şems ile karşılaşmasıydı. Şems Konya'ya gelerek Mevlana'yla dost olduktan sonra, Mevlana bambaşka bir anlayışa girdi. Şems'le karşılaşmadan önce Mevlana medresede ders veren, camide vaaz eden, ibadetle meşgul olan bir hocaydı. Şems'in etkisiyle dersi, vaazı bıraktı. Kendini müziğe ve dansa (sema) verdi. Şiirlerinde o zamana değin görülmemiş bir coşku belirir. İşte o günlerde yapılan Şems'in de katıldığı büyük bir toplantıda, “Başköşe neresidir?” diye sorulduğunda, Mevlana, “Bilginlerin başköşesi odanın ortasıdır. Ariflerin başköşesi evin köşesidir. Sufilerin başköşesi odanın kenarıdır. Âşıkların görüşünde ise başköşe dostun yanıdır” yanıtını verdikten sonra Şems'in yanına oturdu.

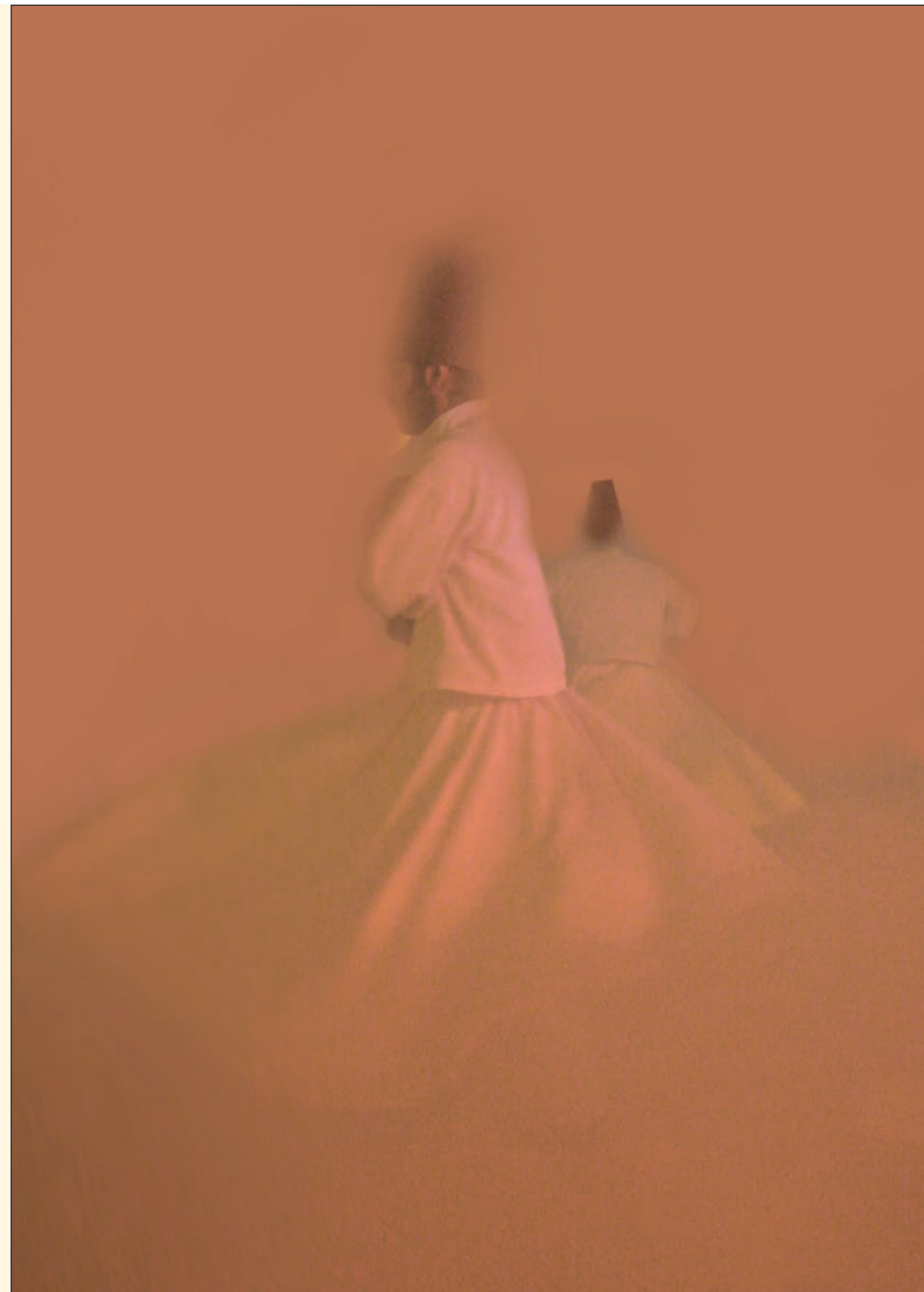
Mevlana'daki bu değişim ve Şems'e gösterdiği yakınlık halkın

büyük tepkisine neden oldu. Artan bu tepkiler karşısında Şems, kimseye haber vermeden Şam'a gitti. Mevlana Şems'in yerini öğrenince onu Konya'ya getirtti.

Yeniden eski yaşama dönmüştü. Ama bu durum uzun sürmeyecekti. Şems, aralarında Mevlana'nın oğlu Alaeddin'in de bulunduğu yedi kişi tarafından bıçaklanarak öldürüldü ve cesedi bir kuyuya atıldı. Mevlana, Şems'in öldürüldüğüne bir türlü inanamadı. Şems'i bulmak umuduyla iki kez Şam'a gitti. Onun öldüğüne inandıktan sonra, gece gündüz sema etti, gazeller ve şiirler okudu.

Mevlana Şems'le tanıştıktan sonraki dönemini “Hamdım, piştim, yandım” sözcükleriyle tanımladı. İnsanların dıştan gördüğü evreni içten gördü. “Herşey şimdi başlıyor” diyerek insanların akıl yoluyla ulaşamadığı soyut bir aşk dünyasına daldı. Bu aşk görünüşte değil özdeydi. Gerçek aşk, olgun insana duyulan bağlılık, kendi olgunluğunu onda gördü. Bu sevgi coşkunluk durumu geçince tüm insanlara, tüm canlılara yayılır, iyiyi güzeli doğruluğu amaçlar.

Aşk, insanı hırdan, kibirden, varlıktan ve benlikten kurtaracak tek ilaçtır. İnsan onunla bireysellikten kurtulur. Mevlana'ya göre, “Gerçek sevgilide suret yoktur. Güneş ışıkları duvara vurunca, duvar parlaktır, güzeldir. Fakat bu güzellik, bu parlaklık, duvarda, duvarın üstünde değil, güneştedir. Duvar yıkılsa bile güzellik güneşte sonsuzdur. Şu halde kerpice değil, güneşe gönül vermek gerek.”

Insanlığın evrensel dilinin müzik olduğuna inanan Mevlana'ya göre, Tanrı'nın dili Türk olsun, Rum olsun, Arap olsun âşıkların dilidir. İnsanlardaki birlik müzikle oluşacak. Bu düşüncesine karşı çıkanlara şöyle demişti Mevlana:

“Biz müzik ve dansla cennetin kapısının sesini duyuyoruz.”

Tutucular bu söze karşılık olarak “Biz de müziğin dansın sesini duyuyoruz ama bize bir şey olmuyor” sözlerini söyleyince Mevlana, “Biz cennetin kapısının açılışının sesini duyuyoruz, onlar kapanışının sesini... Müzik ve dans aşk susuzlarını sular, dostlara can katar. Araplar buluta ‘Rebap’ (müzik aleti) derler. Bulut nasıl güllükteki gülleri sularsa, rebap da tıpkı öyledir. Ruh gıdasıdır... Sema bir uyanıştır. Zindanda uyanan elbette ziyadadır ve uyanmayı istemez. Güllük ve gülistanlık bir yerde uy-

kuya dalana gelince uyanırsa zevki artar, belki de korkulu rüyalar-
dan kurtulur. Kendi özünü görme-
yen, ay yüzlü sevgiliyi seyredeme-
yen kişiye müziğin, tefin ne yararı
var?” diyerek yanıt vermiştir.

Mevlana tutucuların haram saydığı müziği, rakı ve resmi de yaşamına kattı. Hayranlarından biri olan “Gürcü” diye çağrılan Gömeç Hatun, Kayseri'ye giderken Mevlana'nın özlemine dayanamayacağını düşünerek Aynüddeve adındaki bir Rum ressamı Mevlana'nın bir resmini yapmasını buyurdu. Ressam, İslam'da resmin haram olduğunu bildiğinden kendisinin öneremeyeceğini söyledi. “Gürcü” Mevlana'nın onun düşündüğü gibi birisi olmadığını belirtti. Aynüddeve çekine çekine Mevlana'ya resmini yapmayı önerdi. Mevlana hiç çekinmeden “Becerebilirsen hemen başla” dedi. Aynüddeve 20 portresini yaptı. Tü-

mü de farklı oluyordu. Hemen her çalışmada Mevlana'nın yüzü değişiyordu. Aynüddeve bu durumu kendisine anlattığında, Mevlana şu şiirle yanıt verdi:

“Ah bir görebilseydim kendimi!
Beyazı verir renklerin bileşimi
Ama benim ruhum huzur
nedir bilmiyor,
Yine de içim çok rahat
Sınırsız derininde ruhumun
Denizler boğuldu çünkü.”

Din, dil, ırk ayrımı yapmaksızın tüm insanları kucaklayan Mevlana'nın, kadına verdiği değer de insancadır. Evinde cariye kullanmayan, harem kurmayan Mevlana tekeşliydi.

“Kadın nedir, dünya ne? İster söyle ister söyleme; o neyse gene odur. İnsanlar yasak edildikleri şeye karşı aşırı düşkün olurlar. Sen ne kadar kadına, ‘Kendini sakla, örtün!’

diye emretsen, kendini gösterme isteği onda o oranda çoğalır. Halkta da, gizlendiğinden dolayı o kadını görme eğilimi o kadar artar. Şu halde sen oturmuş, iki taraftan bu görmek ve görülme arzusunun, rağbetini artırıyor ve bununla da onu ıslah ettiğini sanıyorsun. Bu yaptığın fesatçılığın bizzat kendisidir.”

“Kadın Tanrı'nın ışığıdır, sevgili değil, yaratıcıdır, yaratılmış değil.”

Evlenen oğlu Sultan Veled'e yazdığı ünlü mektupta da eşine bir soluk denli bile haksızlık etmemesini buyurdu.

Sems'in ölümünden sonra Salahaddin Zerkubi'yi kendisine yoldaş edindi. Salahaddin'in ölümünden sonra da Hüsameddin Çelebi'nin teşvikiyle yeni bir yaratıcılık dönemine girdi. Hüsameddin Çelebi, kendisinden ta-

raftarlarına can yoldaşı olacak manzum bir yapıt yazmasını istediğinde Mevlana, sarığından bir kağıt parçası çıkarıp Çelebi'ye uzattı. Bunda Mesnevi'nin ilk onsekiz beyti yazılıydı. Bundan sonra Mevlana söylemeye, Hüsameddin Çelebi yazmaya başladı. Bu sohbet onbeş yıl sürecekti. Altı cilt olan bu yapıt Mevlana'nın ölümünden kısa bir süre önce tamamlandı.

Mevlana engin bilgisini, insan doğasını en ince kıvrımlarına değin kavrayan düşünce yapısını, Anadolu uygarlıklarının zengin birikiminden almıştı. Arap ve Fars edebiyatlarını çok iyi biliyordu. Yunan filozoflarını, Yunan şairlerinin şiirlerini ana dilinden okuyordu. Hint-İran, Yunan mitolojisi, kutsal kitaplarda geçen öyküler, sonradan klasikleşmiş Arap ve İran halk anlatıları Mevlana'nın şiirlerinde geniş bir biçimde yer alıyordu. Şiirlerini, halk Farsça'sıyla yazıyordu. Bu engin birikimin toplandığı bir diğer yapıt da "Divan-ı Kebir"di. Çeşitli konulardaki konuşmaları, dost toplanlarında dile getirdikleri "Fihri-Mafih" adı altında derlenecekti.

Mevlana 17 Aralık 1277 günü 66 yaşında Konya'da yaşama veda etti. Cenaze töreni onun dünya görüşünün bir göstergesiydi adeta... Kentli, köylü, bilginler, sufiler, ahiler, devletin ileri gelenleri, Hristiyanlar'dan ve Yahudiler'den oluşan büyük bir kalabalık katıldı. Nefirler, neyler, ziller, davullar çalınıyor, müritler sema yapıyorlardı.

Babasının bugünkü türbesinin yanında toprağa verildi. Onun ölümüne dayanamayan kedisi de bir hafta sonra yaşama veda etti. Ayaklarının dibinde yatıyor şimdi...

Mevlana'ya göre ölüm sonsuzluğa karışmaktı:

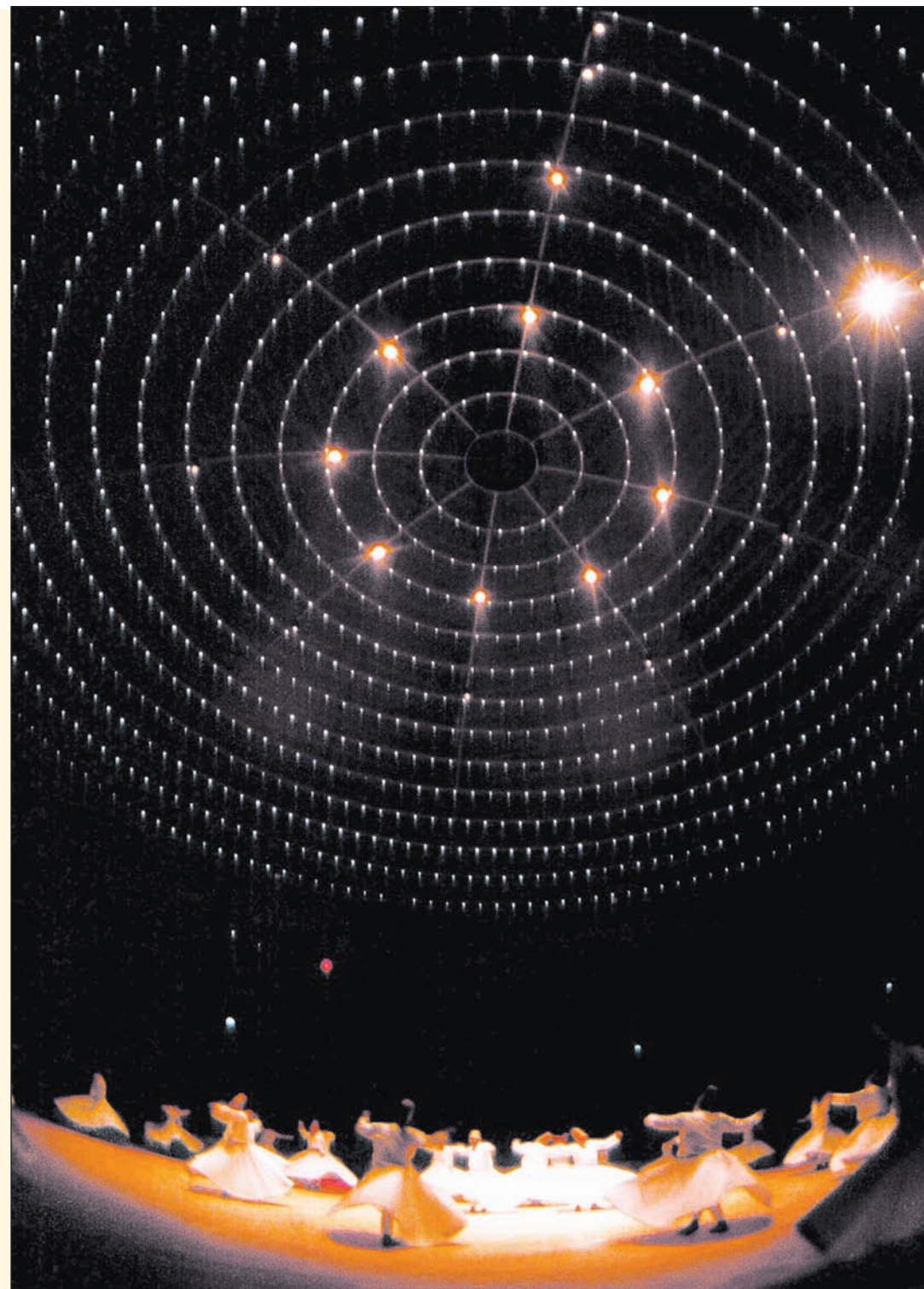
•“Ben o padişah değilim ki, tahttan ineyim, tabuta bineyim. Benim buyruğum sonsuzluktur. Ölümümüzden sonra mezarımızı toprakta arama; bizim yerimiz bilge kişilerin gönülleridir.”

•“Eğer mezarımı ziyarete gidersen, üstündeki toprak oynar görünür sanma. Ey kardeşim, meclisime tefsiz gelme. Çünkü Tanrı meclisinde gamlı olmak yaraşmaz.”

Sevginin kaynaklarını arayan her insanın uğramadan geçemeyeceği bir evren olan Mevlana şöyle diyor:

- “Bütün insanları sev ki da-
ima çiçekler ve gül bahçeleri
içinde bulunasın.”
- “Her neredede ve ne halde olursan ol,
dost ve âşık olmaya çalış.”
- “Âşksız olma ki ölü olmayasın,
aşkta öl ki diri kalasın.”
- “Aslolan sevmektir.”
- “Cömertlikte ve yardım etmede
akarsu gibi ol.”
- “Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.”
- “Başkalarının kusurunu örtmede
gece gibi ol.”
- “Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.”
- “Tevazuda toprak gibi ol.”
- “Hoşgörülükte deniz gibi ol.”
- “Ya olduğun gibi görün, ya
göründüğün gibi ol.”

SongulSaydam@butundunya.com.tr

zaman kaybetmeyin...

Sabah çayınızı yudumlarken,
güncel basın raporunuz masanızda olsun...

Ajans Press; şahıslar, kuruluşlar, sektörler
ve bilgi toplamayı istediğiniz konular
hakkında basında yer alan tüm
haber ve reklamları yurtiçinde
ve yurtdışında sizin için
takip ediyor...

www.ajanspress.com

Ulusal bilinçten yoksun yaşamayı içlerine sindirenlerse köle olmakta bir sakınca görmemektedirler. Oysa cumhuriyeti kuranlar yurtta barış, evrende barışı, şeref ve haysiyetle yaşamak için ilke kılmışlardır. Bu nedenle de Türklük bir kavga aracı olarak değil, bir yaşam biçimi olarak tanımlanmıştır. Bu yüksek görüş Türk'ü bir ulusun adı kılmıştır.

Türkiye'm

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Birbirlerine uzak duranlar el sıkıştılar. Basın bunu "Güzel Başlangıç" olarak manşetten verdi.

Ulus ve ülke sevgisiyle dolup taşanların mutlu olduklarından kuşukumuz yoktur.

Ortak bir paydada birleşmek ussallığın gereğidir. Ve Türkiye'min buna gereksinimi vardır. Ülke üzerinde oynanmak istenen oyunları boşa çıkarmanın yoludur bu...

Türkiye Cumhuriyeti bir Türk devletidir. Bünyesindeki etnik grupları oluşturanlar da Türk vatandaşlarıdır. Aksine bir görüş kargaşaya ve huzursuzluğa zemin hazırlamaktır ki bunun yalnızca düşmanlara yararı vardır.

Bunu yaşayarak geliyoruz.

Yetmişli yıllardan biri... Almanya'nın geçici başkenti Bonn'un bir banliyösü olan Bad Godesberg'te Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Hilmi Frat'ı dinliyorum:

"Efendim" diyordu. "Dün gece Hamburg'ta inşa edilen bir gemimizi teslim aldıktan sonra onuruma verilen yemekte çok üst rütbeden bir subay bana hitaben yaptığı konuşmada, 'Sayın komutanım, Hristiyanlar dinlerinin Asya'ya ya-

yılmasını engellediğinizden, Slavlar da sıcak denizlere inmelerini önlediğinizden sizleri sevmezler. Şimdi siz 50 milyonunuz ve eğer toplum olarak karnı tok, sırtı pek olursanız bu 50 milyon silah demektir ki, bununla dünyanın dengesi bozulur. Bunu düşmanlarınız gibi, dostlarınız da istemezler. Bu nedendir ki, sizler hep dıştan alacağınız yardımlarla yaşar durumda olmalısınız.

Hiçbir zaman kendi ayaklarınız üzerinde durmamalısınız, hep dizlerinizin üzerinde yaşamalısınız. Bunun için de Türkiye devamlı bir kargaşa içinde olmalıdır. Bunun nasıl olacağını soruyorsanız söyleyeyim: "Bu Abaza, bu Çerkez, bu

Yaşamdan Gözlemler

**Ali Naili
Erdem**

Gürcü, bu Laz, bu Araplı, bu Kürt” diyerek birbirine kırdırırız.”

Türkiye üstünde tezgahlanan bu oyun bugün de vardır. Dünler içinde Osmanlı’yı bitirdiler, doydular. Şimdi Türkiye’yi bitirmek istiyorlar. İş birlikçileri var, bir de ulusal onurlarını yitirmiş olanlar...

Ulusal bilinçten yoksun yaşamayı içlerine sindirenlerse köle olmakta bir sakınca görmemektedirler. Oysa cumhuriyeti kuranlar yurtta barış, evrende barışı, şeref ve haysiyetle yaşamak için ilke kılmışlardır. Bu nedenle de Türklük bir kavga aracı olarak değil, bir yaşam biçimi olarak tanımlanmıştır. Bu yüksek görüş Türk’ü bir ulusun adı kılmasıdır.

Türklük ise bir nüfus cüzdanı sorunu değildir ve cumhuriyeti kuranlar Türk halkıdır ki dağılan Osmanlı İmparatorluğu’ndan kopup gelen ve bugün yaşadıkları topraklara yerleşenlerdir. Toprak onlarla imana gelmiş ve vatan olmuştur. Ve bu topraklar, vatanla, Türk’le özdeşleşmiştir. Ulus, tarihi ve sosyolojik bir olgu olup içinde Abaza, Pomak, Çerkez, Gürcü, Laz, Kürt ve Araplı var olup ne mutlu türküm diye ne mayasıyla mayalanmış bir bütündür. Bu bir anlamda da duygu birliği olup ulusal kültürde bütünleşmedir. Amacı ise vatanın ve milletin bölünmezliğinde birleşmedir. Çünkü vatan bir bölgencilik hareketi olmayıp bir bütünleşme hareketidir. İşte bu nedenledir ki ne Alevi azınlıktır; ne Kürt ne de ötekiler... Esasında Türk toplumu temelde

“tek-kültür” devleti kimliğini temsil etmektedir.

Nitekim parlamentoda bulunduğum yirmi yıl içinde yüzlerce milletvekiliyle birlikte oldum. Bölücüsünü görmedim yalnızca çeşitli ideolojilere saplanmış olanlara tanık oldum. Ülkenin bütünlüğüyle kavgalı olanı yoktu. Daha güzel, daha zengin, daha huzurlu ve daha adil bir Türkiye özlemiyelim çırpınanları tanıdım.

Ne doğduğumuz yerlere takıldık ne de din ve vicdan özgürlüğüne... Kanaatlerini, ideolojilerini ve ideallerini siyaset arenasına taşıyanlar bölünmüş bir ulusu düşlemedikleri gibi, düşünmediler de... Tutucular hep oldu. Ama bölücüler olmadı. Türkiye sevdasını farklı dozlarda algıladık; fakat ulusa sadakatte ve devlete bağlılıkta farkımız olmadı.

12 Eylül 1980 sonrası BTP’nin eş başkanı Ahmet Türk’le aynı koğuştaki gözetim altında bulundum. Sofraya birlikte oturduk, 1980 darbesinin getirdikleriyle, götördüklerini bulmaya çalıştık.

Şimdi yeni bir dönem başlıyor.

Halkın refahını sağlayacak çalışmalar bir güneş gibi her başarılı hizmeti aydınlatmalı, daha saygın bir Türkiye çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmalıdır.

Korkusuz yaşama özgürlüğü su gibi, hava gibi içimizden eksilmemelidir.

Devlet tek, ulus tek, bayrak tek hedefinden sapma olmadan yarınlara bilimle aydınlanan ufkunda varlığımız saygıyla selamlanmalıdır. •

İzmir 85 Yıl Önce Düşman İşgalinden Kurtuldu

Halide Edip Anlatıyor: Ateşle İmtihandan Sonra Amaca Varış

15 Mayıs 1919 İzmir’in işgalinden 9 Eylül 1922 günü

İzmir’in 85 yıl önce kurtarılmasına uzanan yolu

“Türkün Ateşle İmtihanı” adlı yapıtında anlatan Halide Edip Adıvar’ın bugüne ışık tutan tanıklığını sizlerle paylaşıyoruz:

•Halide Edip Adıvar - “Türkün Ateşle İmtihanı”•

“A nkara’dan Konya’ya giderken tozlu yollu Kürt köylerinden geçiyor ve düşünüyordum. Mustafa Kemal Paşa’nın birden bire emri eski vali Tahsin Bey’in evinde ona yüklenen sözleri yalanlıyordu. Her halde Sakarya’nın kazanılmasından sonra, Mustafa Kemal Paşa da bana bu hareketlerde bir uğur atfediyordu.

“İşte martta İzmir’e yürüyüşümüzün başlangıcı bu taarruzda başladı. Benim Sultanahmet mitingindeki karanlık günlerde gösterdiğim inanç gerçekleşiyordu. Bu zaferi, halkın iradesi yaratmıştı. Erzurum’dan İzmir’e kadar kanlarını akıtarak yürüyen halk; köylüler, kadınlar, erkekler ve çocuklar sonunda yurdu bu zafere eriştiriyorlardı. Türk’ün hayatının geleceği hep onlara bağlıydı. Bu zaferi, görünmeyen bu adsız halk sonunda yaratabilmişti.

“Ağustosun yirmi yedisini. Ak-

şam saat altıda kendimi Konya’daki Hilâl-i Ahmer (Kızılay) hastanesinin kapısında buldum. İbrahim atımla cepheye gitti. Benim yanımda yalnız Yoldaş vardı.

“Savaş bir gün önce başlamıştı. Ertesi güne kadar da tren yoktu. Fakat sabahleyin demiryolları müfettişi bir otodrezinle yola çıkacak ve beni de götürecekti. Yolda, kadınların bize üzüm ve armut ikramından işlerin iyi gittiğini sezdim. Biz Çay’a varmadan ordu Afyonkarahisar’a girmişti. Milletin içindeki sevinci yalnız gözlerinden anlıyordunuz.

“Çay’a girdiğim zaman kalpağı bir yana eğilmiş, Napoleon tavrıyla çalım satan bir subayla karşılaştım. Subay, Afyonkarahisar’a henüz bir araç gitmediğini, fakat benim Albay Kamil’le konuşmam gerekeceğini söyledi. Albay Kamil nakliye merkezinin başında bulunuyordu. Bana araç sağlayabilecekti. Cephe arkasındaki subaylar cephedekilerden daha çok çalılıydılar.

“Albay Kamil çok nazik davrandı ve bana hemen bir araç buldu. Topallaya topallaya yürüdüğü için yaralı olup olmadığını sordum. Dedi ki:

“Hayır, beni Konya’da mücadeleye karşı olanlar yakaladılar. Nazım’ın yanındaydım. O pence-re-den atlayarak kurtuldu. Mücadeleye karşı olanların başındaki köylüler beni üç gün sürecek bir işkenceden sonra ölüme mahkûm ettiler. Birinci günü dayak attılar (hayli şiddetli); ikinci gününü ayağımın turnaklarını söktüler (işte bu acayip yürüyüş ondan ileri geliyor); üçüncü günü de beni soydular, kollarımı ipe bağlayarak bir atın arkasına koydular. At hızlı koşunca kafam yerlere çarpıp durmaya başladı. Görüyorsun ya Onbaşı, beni ölüm-den oraya gelen ordumuz kurtardı. Fakat seninle beraber gelecek durumda değilim...”

“Elini saygıyla sıktım.

“Ben şoförün yanında otuyordum. Edirneliydi. Memleketin kurtulacağına inanıyordu. Afyon yolu, bir yıldır kullanılmadığı için, nereden gideceğini pek bilemiyordu. Karanlık basmış, yollar gö-

rünmüyordu. Şoför de bir yanlış yola sapmıştı. İki saat sonra, tüfek seslerinden cepheye yaklaşmış olduğumuzu anladım. Yunanlıların eline düşebildik. Geriye döndük. Bu karanlıkta görünen tek ışık Afyon’un yakınındaki Çobanlar köyünden geliyor olmalıydı. Önümüzdeki karanlıkta başları beyaz sargılı şekiller dolaşıyordu. Yaralılar birbirine dayanarak Çay’a gitmeye çalışıyorlardı. Arabadan hemen atladım.

“Merhaba hemşeri. Bu yol Afyon’a gider mi?”

“Doğru Afyon’a çıkar. Ama yoldan ayrılmayın. Çukurlar bomba dolu!”

“Bunu söyledikten sonra, beklemeyen yoluna devam etti.

“Afyon’un yüksek kayalıkları görüldüğü zaman, ortalıkta bir takım toprak renkli gölgeler göze çarpıyordu. Yunanlıların yakmış olduğu evlerin yıkıntılarında hâlâ ateş vardı. Karargâh birkaç saat önce Afyon’a girmişti.

“Büyük bir evin kapısında durduk. Emir erleri merdivenlerde subayların eşyalarını taşıyorlardı. Subaylar odalarından çıkıyorlar ve bana “Merhaba Onbaşı” diye sesleniyorlardı. Aralarında Binbaşı Tahsin de vardı. Benim tam zamanında yetişeceğimi tahmin etmişti. Cephe-deki emir erim Ali Rıza da ha gelmemişti. Fakat Binbaşı Tahsin’in emir eri Memiş bana hizmet etti. Önce yüzümü yıkadım. Binbaşı Tahsin bana “Hemen başkomutana rapor ediniz. Çavuşu iki kez geldi, sizi sordu” dedi.

“Başkomutan’ın nerede oldu-

Tablo, Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi’nden alınmıştır.

“Büyük Zafer’den Sonra Türk Ordusu İzmir’e Girerken”

ğunu sorduğum zaman, “yandaki odada” olduğu söyledi.

“Sokaklar, siyahlı insan çağlayanlarıyla doluydu. Evler ışıklı. Bir kadın grubu komutanın pencerelerine gözleri dikili duruyor. Aralarında ihtiyar bir hatun beni yakalayarak iki yanağımdan öptü. Ben de onun iki elini öperek başıma koydum. Ondan sonra sırayla hepsi boynuma sarıldılar. Bu, zaferin temelini kendileri olduğunu sezmeyen bir grup.

“Nihayet, Sakarya günlerinin kinden daha büyük bir sofraya. Büyük bir masa. Subaylar dolaşıyor. Bir küçük odanın kapısı açık. Yuvrak bir masada iki lamba yanıyor. Fevzi Paşa ile Mustafa Kemal Paşa bir harita üzerine eğilmişler, bir şeyler konuşuyorlar. Mustafa Kemal Paşa’nın başında yüz güneş birden doğmuş gibi yüzü parlıyor.

“Safa geldin, Hanımefendi!”

“Tebrik ederim Paşam, en sonunda başardınız.”

“Bir kahkaha: ‘Evet sonunda bu işi yaptık. Buraya nasıl geldiniz?’

“Az daha Yunanlıların arasına düşüyordum.”

“Ben de bugün Yunanlıların arasına düşüyordum.”

“Bunu söylerken yine gülüyordu.

“Sizin düşmeniz çok büyük bir felaket olurdu.”

“Yine bir kahkaha: ‘Gelin, Hanımefendi, yemek yiyelim.’

“Fevzi Paşa karşımda oturuyor ve memnun olduğu anlardaki gibi sağ göğsüne vurup gürlüdüyordu. İsmet Paşa da oradaydı.

“Geçmiş günlerde neler çekmiş olduğunu düşünerek Mustafa Kemal Paşa’nın neşesi insana ferahlık veriyordu. Dedim ki:

“İzmir’i aldıktan sonra artık biraz dinlenirsiniz Paşam. Çok yorulunuz.”

“Dinlenmek mi? Yunanlılar-

dan sonra birbirimizle kavga edeceğiz! Birbirimizi yiyeceğiz!

“Niçin? O kadar yapılacak iş var ki!”

“Ya bana karşı çıkmış olan adamlar?”

“Bu bir millet meclisinde tabii değil mi?”

“Burada gözleri tehlikeli surette parladı ve İkinci Grup’tan iki isim söyleyerek onların halk tarafından linç edilmeye lâyık olduklarını söyledi.

“Ben bu sözleri ciddiye almadım. Sonunda amacımıza ulaşıyorduk. Bu kadar büyük bir millî fedakârlıktan sonra o milletin en büyük mükâfatını hak etmişti. Biraz sonra yemek yerken:

“Bu mücadele bitince, durum sıkıntılı olacak başka heyecanlı iş bulmalıyız, Hanımefendi” dedi.

“Bu sözler Mustafa Kemal Paşa’nın karakterinin anahtarıdır. Büyük kudrete erişenlerin hepsinde bu vardır.

“Ben gülüyordum. Geleceği düşünüyordum. Mustafa Kemal Paşa bu büyük akımda üste gelen en büyük dalgaydı. Ertesi sabah Afyon’da dolaşarak halkla ilişki kurdum. Dumlupınar’da savaş vardı. İsmet Paşa o gece hareket edecek, ben de kendi şubemle ertesi sabah gidecektim.

“Ağustosun otuzuncu günü, Dr. Murat beni Afyon’dan Dumlupınar’a götürdü. İbrahim daha Doru’yla gelmemişti. Yollar cep-hane ve “mühimmat” yüklü kamyonlar ve yorgun düşmüş atlarla doluydu. Köylüler bizim otomobilli durdurarak, gözleri ışık içinde, konuşuyorlardı. Bir tanesi boynuma sarılarak, elimin içine sıcak bir somun bıraktı. Dr. Murat bunun bu kadınların kalbinin bir sembolü olduğunu söyledi. Erkekleri onlar yaşatmışlardı. Asker alayları tıkanık bir boğazdan fırlayan bir akım halinde, kurtaracakları şehre bir tufan gibi gireceklerdi.” •

Bir hasta doktoruna dert yandı:

“Bildiğiniz gibi değil, doktorcuğum” dedi. “Düşümde, üzerinde bir yazı olan kapıyı itiyor, itiyor; ama bir türlü açamıyorum. Kapıyı açamayınca da sıkıntılar basıyor, ter içinde kalkıyorum yataktan... Sizce ne yapmalıyım?”

Doktor, hastasının gördüğü düşü bir süre düşündükten sonra “Peki, kapının üzerinde ne yazıyor?” diye sordu.

Hasta hiç beklemeden “Kapının üzerinde ‘Çekiniz’ yazıyor” dedi.

Doktor bu yanıt üzerine “Tamam” dedi ve hastanın sorununun çözümünü tane tane anlatmaya başladı:

“Bu gece düşününüzde o kapıyı itmeyi değil, çekmeyi deneyin” dedi. “Göreceksiniz tüm sorunlarınız ortadan kalkacak...” •

Eşinden dert yanan genç komşusuna deneyimli komşu kadın, çeşitli öğütler verdikten sonra bir de öneride bulundu:

“Bir kadın, eşinin peşini bırakmamalıdır” dedi.

Genç kadın, büyük bir çaresizlik içinde başını iki yana salladı: “Benim açımdan olanaksız, bu” dedi. “Eşim postacı, çünkü...” •

Babriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, hem damadını yitirmiş hem de tüm uyarılara karşı inat etmiş, “çürük” olduğunu bildiği Ertuğrul Fırkateyni’ni, böylesi uzun bir yola göndermişti. Suçlu kimdi? Bu soruyu soran olmadığı için de, suçun kimde olduğu araştırılmadı da öğrenilemedi de... Olayın suçlusu yoktu; ama bir nedeni vardı. O nedeni de saray şöyle açıklıyordu: “Takdir-i İlahi...”

“Ertuğrul Fırkateyni Japonya Seferi”, Ressam: Mîrîvâ Nuri

Ertuğrul Fırkateyni

Japon İmparatoru Meiji’ye bir Osmanlı nişanı ve çeşitli armağanlar vermek isteyen Abdülhamid, bu nişanı ve armağanları Japonya’ya götürmek için donanmanın gemilerinden birinin hazırlanması emrini verince hükümet, Abdülhamid’in Halic’e mahkum ettiği gemiler arasında bir seçim yaptı.

Bu yolculuğu başarıyla yapabilecek Hamidiye Zırhlısı, Avnilah Korveti, Asar-ı Tevfik Zırhlısı gemileri dururken, hükümet bu

iş için nedense, 25 yıllık “yaşlı” Ertuğrul Fırkateyni’ni seçti.

Ertuğrul Fırkateyni, İstanbul tersanelerinde yapılmış bir savaş gemisiydi; ama onu ötekilerden ayıran özelliği, hem yelken hem de makine ile hareket edebilmesiydi. Bu “yaşlı” geminin bir başka özelliği de, bir yıl önce ahşap bölümlerinin onarımdan geçirilmiş olmasına karşın, makine ve kazanların altındaki bölümlerine dokunulmamış olmasıydı.

Ertuğrul’un başçarkçısı Albay

Harty Bey, hükümet üyelerinin yaptıkları bu seçime karşı çıktı:

“**M**armara, Ege ve hadi Akdeniz de diyelim ama” dedi. “Bu gemi Kızıldeniz, Hint Okyanusu, Çin Denizi, Büyük Okyanus’u aşacak yapıya ve güce sahip değildir.”

Sonra da sorumluluk duygusuyla, bir rapor hazırladı. Raporun tek tümceyle özeti şuydu:

“Bu geminin makinesi ve kazanı, böyle bir yolculuğa dayanabilecek güçte değildir.”

Raporun kendi dikkate alınmadı; ama raporu yazan Harty Bey, “özel dikkate alındı” ve...

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa’nın emriyle geminin başçarkçılığı görevinden alındı, adalara işleyen yandan çarklı bir vapura çarkçı-başı olarak atandı.

Harty Bey bu görev değişikliğini gülümsemeyle karşıladı:

“Hint Okyanusu’nda, Çin Denizi’nde ölmektense, hizmetten uzaklaştırılmak anlamına gelen yeni görevim bana yapılmış bir iyiliktir” dedi.

Gemi personeli ise, “Bize bir şey olmaz, bu gemiyle dünya turu bile yaparız” diyordu.

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa ise, geminin sağlam olduğuna inandığını, gemi komutanlığına damadı Albay Osman Bey’i atayarak gösterdi.

Yeni komutan Albay Osman Paşa’nın isteğiyle Ertuğrul’a, yete-

nekli birkaç subayın daha katılması sağlandı.

Bu subaylardan biri de, ileride Cumhuriyet döneminin önemli adlarından olacak Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’in dedesi Süvari Ali Bey’di.

Sorunlar giderilmeye çalışılarak yolculuk hazırlıkları yapıyordu ama... Osmanlı’nın elinde geminin gideceği güzergâhın haritaları ve bilgileri yoktu. Bulunabildiği kadar haritalar, deniz fenerlerinin yerlerini gösteren çizimler,

liman rehberleri ve gerekli teknik aygıtlar sağlanabildi. Fakat bir eksiklik vardı ki, onun bulunması pek kolay olacağı benzemiyordu. “Para”ydı bu eksiklik...

Öyle sık sık limanlara uğranmayacak ve uğranıldığında yiyecek alacak ödenek de olmayacaktı. Uzun yolculuk sırasında ve sıcak Ekvator Bölgesi’nden geçileceğinden gemicilerin et gereksinimini kavurma et-

lerle sağlamak olanaksızdı. Bu nedenle geminin kuytu bir yerine ağıl yapıldı, buraya koyunlar, sığırlar yerleştirildi. Ekmek gereksinimini karşılamak için de, geminin fırını büyütüldü.

Böylesi bir yolculuğun hazırlıkları “Ben yaptım, oldu” yöntemiyle yapıldıktan sonra Ertuğrul Fırkateyni, 14 Temmuz 1889 tarihinde törenle İstanbul’dan yola çıktı.

“Besmeleyle Ertuğrul’um demir aldı / Hep ahali sahillerde bakakaldı / Çoluğun çocuğun feryadı arşa vardı / Hak selamet versin şanlı Er-

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

tuğrul’a / Üç direkli fırkateyn gemimiz / Kimimiz bekar, evli kimimiz / Gayret edin çocuklar Japonya yolumuz / Hak selamet versin şanlı Ertuğrul’a” şarkıları eşlik ediyordu.

Halk kıyıları ve irili ufaklı teknelerle de denizi doldurmuş, Ertuğrul’u uğurluyordu. Gemi ağır ağır ilerleyerek Yıldız Sarayı’nın önlerine geldiğinde top atışı ile padişahı da selamladıktan sonra, hızını artırdı, gözlerden kayboldu.

İstanbul’dan hareketinden on gün sonra 24 Temmuz 1889’da Port Said’e varan Ertuğrul Fırkateyni, iki gün sonra kılavuz eşliğinde Süveyş Kanalı’na girdi, bir gün sonra da Mürret-ül Kübra Gölü’nde kuma oturdu.

Kurtarılan gemide oluşan hasar “ahşap” gemi tartışmalarına geri dönülmesine neden oldu. Kimileri geminin geri dönmesini ve armağanların Albay Osman Bey tarafından posta vapuruyla götürülüp teslim edilmesini bile gündeme getirdi.

Bu olaydan sonra gemi, 20 günlük gecikmeyle yeniden yola koyuldu. Kızıldeniz’e girmesiyle

Ertuğrul Fırkateyni’nin komutanı ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa’nın damadı Mirlivâ (Tuğamiral) Osman Bey

geminin çevresini köpekbalıkları sardı. Gemi komutanı Osman Bey, personeli iki konuda uyardı:

“Eğer gemiden düşecek olursanız aç köpekbalıklarına yem olursunuz... Bu, biiir... dedi ve ikinci uyarısını da yaptı:

“Tatlı sudan tasarruf için iskele tavaasında aptes alınması yasaktır. Birkaç yıl önce ima-

mın biri iskele tavaasında aptes alırken bir köpekbalığının saldırısına uğradı ve bir ayağı dizinden itibaren köpekbalığı tarafından koparılıp yutuldu. Bu olayı unutmayın! Köpekbalıklarından kurtulmak için yiyecek artıklarını denize atmayın. Köpekbalıkları olmasa da sakın denize düşmeyin; çünkü su hem çok tuzlu hem de çok sıcak. Çorbaya düşmüş gibi haşlanabilirsiniz!”

İngiliz egemenliğindeki Aden’den Hindistan’ın Bombay kentine giden Ertuğrul’u, halkının önemli bir bölümü Müslüman olan bu kentte, Lahor, Delhi, Allahabad, Ahmedabad ve Haydarabad gibi uzak yerlerden gelen müslümanların da bulundu-

ğu yerli halk karşıladı. Burada gemi, bir hafta içinde 150 bini aşkın ziyaretçi tarafından gezildi.

Geminin gelişi ve gemicilerin kentte kaldıkları süre içinde hiçbir polisiye olaya karışmamaları, Hindistan gazetelerinin önemli bir konusu oldu:

“Osmanlı denizcileri kadar kıyafet ve tavırlarının düzgünlüğünden başka çok üstün ahlak sahibi olmalarıyla tanınan başka asker tasavvur edilemez. Övgüye değer bir nokta da Osmanlı denizcilerinin hiçbir şey saklamadan gemilerini baştan aşağı gezdirmeleriydi. Bu tutum diğer yabancı milletlerin denizcilerinde görülmezdi. Hiçbir denizci ziyaretçilerden bahış ya da eşya istemedi. Onların aldıkları terbiye-yi ne kadar övsek azdır.”

Gemi subaylarının içinde İngilizce bilenler, bu yazıları Osmanlıca'ya çeviriyorlar ve telgrafla İstanbul gazetelerine gönderiyorlardı.

Bombay'dan hareketin altıncı günü akşamı gemi baş taraftan su almaya başladı. Su boşaltıldığında baş bodoslanmanın tümüyle çürüdüğü ve kaplamaların aralarının birkaç parmak açıldığı ortaya çıktı. Geminin çürüklüğü konusunda söylenenlerin doğruluğu kanıtlanıyordu. Ziftlenmiş yelken bezi ve talaş kullanılarak delikler yamandı ve durumu sürekli denetlemek için bir de nöbetçi görevlendirildi.

Gemi, Kolombo'ya vardığında komutan Osman Bey, geminin durumunu “resmen” Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'ya de-ğil de özel olarak kayınpederi

Hasan Hüsnü Paşa'ya “kişiyeye özel” bir mektupla bildirdi. Durum saray ya da hükümet tarafından öğrenilirse gemi hemen geri çağrılabilirdi. Yoluna devam edebilmesi için geminin ciddi bir onarımdan geçirilmesi gerekiyordu ve bunun yapılabilmesi için de en uygun yer Singapur'du.

Singapur'a kenti top atışlarıyla, limandaki gemileri sancaklarıyla selamlayarak giren Ertuğrul Fırkateyni demir atar atmaz çevresi Osmanlı sancaklarıyla bezenmiş sandallarla doldu. Bir yandan Singapur valisi ve üs komutanına karşılıklı ziyaretler yapılırken bir yandan da gemi, ciddi bir teknik denetimden geçiriliyordu.

Durum hemen anlaşıldı. Geminin baş bodoslanmanın çürüdüğü, su alan bölmedeki tahtaların değiştirilmesi gerektiği gündeme geldi. Bunlar geminin kendi olanakları ile yapılacak işlerdi; ama Albay Harty Bey'in belirttiği gemi kazanı ve makinelerinin altındaki tahtaların değiştirilmesi için tüm güvertenin sökülmesi ve makine ve kazanın çıkarılması gerekiyordu. Bunu Singapur'da yapmak olanaksızdı.

Bu yüzden Çin Denizi'nin fırtına mevsimi olan kış ve ilkbahar mevsimlerinin geçirilmesi ve yola daha sonra koyulması en akılcı çözümdü. Geminin yoluna devam edebilmesi konusunda Komutan Albay Osman Bey'in de umutları tükenmişti. Çareyi, bahriye nazırı kayınpederinin ilgisinde buldu, durumu ona bildirdi, o da II. Abdülhamid'e aktardı.

Geminin parasızlık nedeniyle

Ertuğrul Fırkateyni personelinin Tokyo'da toplu biçimde çektiği fotoğraf

yoluna devam edemeyecek durumda olduğu haberi, sarayda bir kamçı etkisi yaptı. Tepkiyle karşılansa da olayda gerçek payı vardı. Osmanlı Devleti, Banker Ohannes Aşiyen Efendi'ye bir mektup yazarak ondan 2 bin İngiliz lirası borç istedi ve bu parayı döviz olarak çok acele Singapur'a göndermesini söyledi. Gemide gerekli onarım yapıldı, güverte tahtaları ve baş bodoslama yenilendi. Yolculuğa çıkılacağını bildiren Osman Bey'i II. Abdülhamid, Mirlivâ (Tuğamiral)'lığa terfi ettirdiğini müjdeledi.

Ertuğrul, baharla birlikte Singapur'dan ayrılıp, Saygon'a doğru yola koyulduktan kısa bir süre sonra yolda büyük bir fırtınaya yakalandı. Singapur'a geri dönüş kararı alındı; ama bu arada bir mucize oldu, hiç beklenmedik bir biçimde fırtına dindi, hava iyileşti. Bir mucize daha oldu, Ertuğrul yoluna devam edebildi.

Saygon'dan Hong Kong'a giderken herşey, insana “Bu kez ne-

den bir terslik olmadı?” dedirtecek denli yolundaydı.

Öğleden sonra Serdümenin (başdümeni) sesi herkesin yüreğini ağzına getirdi:

“Gemi dümen tutmuyor!” diye bağırıyordu serdümeni. Süvari Ali Bey hemen deniz rehberlerini gözden geçirip karıştırdı ve Osman Paşa'ya raporunu sundu:

“Gemi bir tayfuna yakalandı. Tayfunun merkezine doğru sürükleniyoruz. Tek kurtuluşumuz, merkeze girmeden buradan sıyrılabil-memizde... Yapacağımız tek iş, Allah'a yalvarmaktır.”

Tanrı'ya yalvarmaya başla-madan bir mucize daha oldu ve... Gemi, tayfunun merkezinin çevresinde ge-nişleyen çemberler çizerek döndü, denizin dibine gitmekten kurtuldu. Fakat gemi yine büyük bir hasara uğramıştı. Saygon'a 160 mil, Hong Kong'a 790 mil uzaklıktaydılar. Çevrede bakım onarım yapılabile-

cekleri başka liman yoktu. Saygon'a geri dönüldü. Onarım tamamlandı ve 20 gün sonra yeniden Saygon'dan Hong Kong'a doğru yelken açıldı.

Hong Kong hedefini Nagasaki hedefi izliyordu. Fakat terslikler Nagasaki yolunda da varlığını gösterdi. Tayvan geçildikten sonra hava değişti ve fırtına giderek şiddetini artırmaya başlayınca Ertuğrul yoluna daha fazla devam edemedi, Çin'in Fuça Tersanesi'ne yönelmek zorunda kaldı. Onarım için tersanede on gün bekleyen Ertuğrul'a, Saygon'da tanıştıkları Çinli Amiral Ping yardım etti, 200 ton kömür göndererek geminin önemli bir gereksinimini karşılamış oldu.

Bu yardım sayesinde yola çıkılabildi ve Nagasaki ve Kobe Limanlarına hiçbir terslikle karşılaşmadan girilebildi.

Ana hedef Yokohama'ya az kalmıştı. Kobe Limanı'nda Ertuğrul, uzun süren bir çalışmayla büyük bir temizlikten geçirildi ve "imparatorun huzuruna çıkarılacağı" Yokohama'ya doğru hareket etti.

Ve İstanbul'dan ayrılışından 11 ay sonra, 7 Haziran 1890 tarihinde saat 09:25'te Yokohama Limanı'na girdi, demir attı.

Yolda amiralliğe yükseltelen gemi komutanı "damat" Osman Bey, törenle huzuruna kabul edildiği Japon İmparatoru'na padişahın iki mektubunu verdi ve beratiyle birlikte "Murassa İmtiyaz Nişanı"nı sundu.

İmparator Meiji de Osman Paşa'ya, Japonya'da soylu olmayan

bir kişiye verilebilecek en yüksek nişan olan "1. Sınıf Yükselen Güneş" nişanını verdi.

Gemide görevli öteki subaylar da, imparator tarafından değişik derecedeki nişanlarla ödüllendirildiler.

Onbir ay süren yolculuktan sonra gelebildiği Yokohama'da "görev"ini yerine getiren Ertuğrul geri dönmeye hazırlandığı sırada, bu kez karada bir terslikle karşılaştı.

Geminin hareketinden bir süre önce Abdullah adlı 22 yaşında bir denizcimiz, kolera hastalığına yakalandı ve öldü.

Gemiye gelen Japon yetkililer, Japon gelenekleri uyarınca cesedin yakılmasını ve küllerin toprağa gömülmesini bildirdiler.

Osmanlı subayları, cesedin Müslüman olmayan topraklara gömülmesinin inançlarına aykırı olduğunu söyleyerek bu görüşe karşı çıktılar. Soruna çözüm, Komutan Osman Paşa'dan geldi. Paşa, cesedin denizcilik gelenekleri uyarınca denize gömülmesini önerdi. Japon yetkililer bu öneriyi iki koşul ileri sürerek kabul ettiler. Ceset önce gerekli dezenfekte işlemlerinden geçirilecekti, sonra da Tokyo Körfezi dışına çıkılarak, körfez dışında denize bırakılacağını söylediler.

Bu kez, yerel balıkçılar baş kaldırdılar. Kolera'dan ölmüş bir kişinin cesedi ne denli dezenfekte edilmiş de olsa, bu cesedin denize atılmasının tehlike yaratacağını ileri sürdüler. Olay giderek büyüdü ve bölgedeki halk balık yemeye karar verdi, balık fiyatları büyük ölçüde düştü.

Osman Paşa, Japonlar'la arasın-

daki bu gerginliğin giderilmesi için de bir çözüm buldu. Diplomatik koşulları, dinsel koşulların önüne geçirdi ve cesedin denize atılmasından vazgeçtiğini, kolera'dan ölmüş denizcilerin cesetlerinin yakılabileceğini kabul ettiğini bildirdi.

Bu gerginlik ve kararsızlık sırasında gemi karantinaya alınmış ve Nagaura'ya götürülmüştü. Gemide giderek yayılan kolera salgını nedeniyle biri subay, 12 denizcimiz daha yaşamını yitirdi. Onların cesetleri de yakılarak, külleri toprağa gömüldü.

Gemi ise, 2,5 ton kimyasal madde kullanılarak mikroplar- dan temizlendi.

Kolera salgını bu kayıplarla ve bu çalışmalarla atıldıktan sonra Osman Paşa gemiyi, Yokosuka Tersanesi'nde bakım ve onarımdan geçirmek isteyince Japon yetkililer, onun bu isteğini kibar bir dille reddettiler; fakat geminin karantina ve sağlık bakımı giderlerinin tümünü kendileri ödediler.

İstanbul'dan gelen telgraflarda dönüşte kömür kullanımından limanlarda bekleyişe değin her konuda daha tutumlu davranılması isteniyordu. Japon denizciler, fırtına mevsimi-

nin başlamakta olduğunu anımsatarak, geminin geri dönüş yolculuğunu bir süre ertelemesini bir uyarı olarak bildirdiler. Fakat İstanbul, geminin bir an önce yola çıkmasını istiyordu. Osman Paşa, Japonların uyarısını değil, İstanbul'un buyruğunu dinledi ve...

Japon imparatorunun Abdülhamid'e gönderdiği armağanları alarak, 15 Eylül 1890 tarihinde Yoko-

Japon köylülerin, bulabildikleri bedenleri gömdükleri Ooshima Adası'nda yapılan Ertuğrul Şehitliği'nin açılış töreni...

*Ertuğrul Fırkateyni'nden kurtulabilen personel,
Japonya'da Kobe Hastanesi'nin önünde toplu biçimde...*

hama'dan top atışları ve saygı gösterileri arasında ayrıldı.

Yokohama'dan ayrıldıktan sonra Ertuğrul da deniz de hava da "herşey yolundaydı". Ertesi gün ters bir rüzgar esmeye başladı; ama hafif olduğu için pek "korkutucu" değildi. Fakat akşama doğru şiddetini artırmaya başlayınca, sabah ciddiye alınmayan bu ters rüzgar giderek tersliğini gösterdi.

Açık denizde sığınacak tek yer, Hyago Limanı'ydı. Ertuğrul bu limana sığınmak için fırtınayla savaşırken, o denizlerin hiç de yabancısı olmayan bir tayfun, geminin içinin sularla dolmasına neden oluyordu. Yükselmesi durdurulamayan sular, hareketten üç gün sonra, 18 Eylül Perşembe akşamı, geminin tüm ocaklarının sönmesine neden oldu. Gemi tümüyle denetimden çıktı.

Gemi bu sırada Kushimoto kentinin Kashinozaki Adası'nın

dik yarlardan oluşan burnu önlerindeydi. Burası tehlikeli bir bölgeydi. Denizin altı da iri kayalarla doluydu. Gemileri bu bölgeden uzak tutmak için kayalıklardan birinin üstüne büyük bir deniz feneri yapılmıştı.

Güneş battıktan sonra tayfun, Ertuğrul'u bu kayalıklara sürükledi. Görevlilerin yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Ertuğrul'dan, korkunç sesler yükselmeye başladı. Dalgalar ve rüzgar, koca gemiyi bir o kayaya, bir bu kayaya fırlatıyor, çarptığı her kaya ondan bir parça koparıyordu.

Sabah rüzgar dindiğinde, deniz durulduğunda, gemi görevlilerinden geriye 6 subay, 63 erbaş ve er kalmıştı. Bir de, denizin üstünde yüzüşen tahta parçaları...

Ertuğrul ise, koynundaki şehit 50 subay ve 476 erbaş ve erle denizin şimdi, kimbilir hangi derinliklerindeydi.

Japon köylüler kazadan kurtulan denizcilerimizi, yavrularını ku-

caklarasına bir sevgi ve içtenlikle bağlarına bastılar. Altmış haneli köyün tüm bireyleri, 69 denizcimizi bir "Tanrı konluğu" olarak "başlarının üstünde" ağırladılar. Kısa sürede köyde ne tavuk kaldı ne patates... Zaten başka yiyecekleri de yoktu köylülerin. Ellerinde ne varsa kendileri yemediler, "Tanrı konukları"na yedirdiler, onları doyurdular.

Törenlerde giymek üzere evlerinde sakladıkları giysilerini çıkardılar, denizcilerimize giydirdiler. Japon köylüler, bir yandan da denizden cesetleri topluyorlardı. Osman Paşa'nın kaybolan bedenini günlerce aradılar; ama bulamadılar.

Köylüler, bulabildikleri bedenleri gömdükleri yerde, Ooshima Adası'nda, Ertuğrul Şehitliği yaptılar. Bir Osmanlı gümüş mecdiyesini çerçeveye koyup fener odasına astılar. Törenle açılan anıtın kitabesini Vakama Valisi İshii yazdı. Bu kitabeyi, kendi olanaklarıyla Türkçe öğrenen Prof. Koci Okubo Türkçe'ye çevirdi.

Şunlar yazılıydı kitabede:

"Rüzgar tanrısı hiddetlenince, koca gemi de güçsüz kaldı / İçindekiler şehit düştülerse de / Dostluğumuzun temeli oldular / Onların hatırasını taşıyıyoruz / Taziyeimizi sunuyoruz."

Japon köylülerin anıta o gün

gösterdikleri özeninin aynını bugün de, onların torunları göstermektedir.

Sadrazam Kamil Paşa, olayı resmen öğretilirken hemen Abdülhamid'e bildirdi. Padişah, halkın nasıl tepki göstereceğini bilemiyordu. Olayı, kamuoyundan gizleme kararı alındı. Fakat ertesi sabah "Tercüman-ı Hakikat" gazetesinin manşetinde facianın haberi, ulusal bir çıkılık olarak ülkeye duyuruluyordu.

Sarayın da hükümetin de artık yapabileceği bir şey yoktu. Halk Bahriye Nezareti'nin önünü doldurmuştu. Olaydan haberi olmayan Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, arabasını durduran bir kadının "Ertuğrul batmış diyorlar doğru mu?" diye bağırdığını duyunca, makamının önündeki subaylardan birine, "Bu kadın ne diyor böyle?" diye sordu. Ve subaydan durumu öğrenir öğrenmez, arabasından bayıldı.

Hem damadını yitirmiş hem de tüm uyarılara karşın inat etmiş, "çürük" olduğunu bildiği bu gemiyi, böylesi uzun bir yola göndermişti.

Suçlu kimdi?

Bu soruyu soran olmadığı için de, suçun kimde olduğu araştırılmadı da öğrenilemedi de...

Olayın suçlusu yoktu; ama bir nedeni vardı. O nedeni de saray şöyle açıklıyordu:

"Takdir-i İlahi..." •

YasarOzturk@butundunya.com.tr

Forsaların çektiği küreklerle mavi denizlerde süzülerek yol alan o zamanın savaş gemisi kadirhanın forsa başı, öğle yemeğinden önce elindeki kırıbağı şaklatarak forsalara bir duyuru yaptı:

"Size bir iyi haberim, bir de kötü haberim var" dedi. "Önce iyi haberimle başlıyorum. Bugün öğle yemeğinde bol tatlı var. Kötü haberime gelince... Kaptan öğleden sonra su kayağı yapacak..." •

Adli tıbbın sınırlarını zorlayan bir dava ve arkasındaki şeytani deha...

POLİSİYER

AFİF

KATHRYN FOX

Çeviren: Alper Gadiş

DK DOĞAN KİTAP

Bütün Kitapçılarda...

“Çulluk” romanı, toplumcu gerçekçi romancılarımızın fabrika ve köy çevreleriyle ilgili olarak yirmi yıl sonra geniş ayrıntılarla konu edineceği gerçekleri, erken bir dönemde etkili bir biçimde dile getirmiştir.

“O, Bir Suçluydu, Onun Kadar Nazlı, Onun Kadar İçli...”

“Romanlarımdaki tiplerin bemen hepsi hayattan alınmadır.”

Mahmut Yesari

Romancı Mahmut Yesari, ünlü hattat Yesarizade Mustafa İzzet’in torunuydu. Küçük yaşta resim yapmaya başlamış, lisedeyken “Gıdık” dergisine karikatürler çizmişti. Sanayi-i Nefise Mektebi’nde (Güzel Sanatlar Akademisi) okurken Çanakkale Savaşı’na katıldı. İlk yapıtları, izleyen yıllarda Darülbeyazıt’ta (İstanbul Şehir Tiyatroları) sahnelenmeye başlayan adapte ve telif oyunları oldu. Terhis olduktan sonra oyun yazmayı sürdürdü, karikatür çizdi. Reşat Nuri Güntekin’le birlikte

çıkardıkları “Kelebek” adlı gülmece dergisinde ilk romanı “Bir Namus Meselesi” tefrika edildi. Ondokuz romanının en ünlüleri “Çulluk” (1927), “Su Sinekleri” (1932), “Tipi Dindi”dir (1933).

Bir bölümü yarım kalmış yedi romanıyla pek çok öyküsü, gülmece yazıları, anıları dergi ve gazete koleksiyonlarındadır.

Üç kez evlenmiş; ancak evlilik yaşamında mutlu olmamıştı. Eşle-

rinden biri de romancı Cahit Uçuk’tu. İlk evliliğinden olan oğlu Afif Yesari “düşünce tiyatrosu” diye adlandırdığı türde ürünler verdi, romanlar, tiyatro-sinema dünyasıyla ilgili röportajlar yayımladı.

Düzensiz yaşamının da etkisiyle verem hastalığına yakalanan Mahmut Yesari, Yakacık Sanatoryumu’nda tedavi gördü, on yıl kadar sonra ölümü de orada oldu.

“Romanlarımdaki tiplerin hemen hepsi hayattan alınmadır” diyen Mahmut Yesari, “Çulluk” romanının sigara fabrikasında geçen bölümünü yazmak için bir

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

süre bu fabrikada çalıştığını anlatır. Romanın başında anlattığı çulluk avını da katıldığı bir avla ilgili gözlemleri beslemiştir.

Annesi Ödemişli olan, çocukluğunda buraya sık sık giden yazar, “Çulluk” romanının ikinci bölümünde yöreyle ilgili bilgi ve izlenimlerinden yararlanmıştır.

Mahmut Yesari sıradan insanların yaşamlarını, sorunlarını ele alıyordu. Okurlar onun anlattıklarında kendi duygularını buluyordu. Bir halk romancısı olmasına karşın yazarken sanat kaygısına da uzak durmuyordu. Örneğin “Çulluk” romanının yalnız onbir sayfalık önsöz bölümünü, üçbuçuk ayda yazdığını anlatmıştır. Para için biraz da çalakalem yazdığı, örneğin üç gecede tamamladığı “Sürtük” oyunu gibi yapıtlarında bile yaratıcılığı, yazı ustalığı kendini gösterir.

“Çulluk” romanının girişinde anlatıcı (yazar), İstanbullu avcılarla birlikte bir arkadaşının kasabadaki konağında kalmaktadır. Konuklar yerli avcılarla birlikte ormana çıkarlar. Avcılıkta deneyimli “Geyikçi Hoca”, “Anbarlı’da, Kalitarya’da, Angorya Çiftliği’nde, Gardan Köyü’nde avlanmaya almış İstanbullu avcıları” küçümsemektedir. Yabankeçisi avlanacaktır. Ancak söz çulluktan açılınca yerlilerden yaşlı bir avcı, çulluğun “hayvan değil, kuş değil, nazlı bir mahluk, içli bir kız” olduğunu söyler, avda nasıl can verdiğini anlatır:

“Vurulduğu zaman başını çevririr, avcıya bakmaz, sanki dargındır.” Bir köylü ekler:

“Çulluk sağ tutuldu mu, çok yaşamaz ölür.”

Avcılar daha sonra yabankeçilerini konu edinirler. Dişi keçî için tekelerin nasıl amansız bir çatışmaya girdiği anlatılır:

“Erkek... Kanını dökmeden, düşüp parçalanmadan, canını dişine almadan, dövüp dövüşmeden dişiye sahip olamıyor.

“Dişi... Bir sürü âşığa kıymadan, birbirine kırdırmadan, bir cana kıyılmadan kendini vermiyor... Kaçıyor, kaçarken kışkırtıyor. Yalnız kuvvetin, üstün gelmenin verdiği hakla meydanda tek başına kalan erkeğe baş eğiyor, sokulup yaltaklanıyor...”

İleriki sayfalarda anlatılacak kadın-erkek ilişkileri, aşk, ölüm konuları da av hayvanları için avcılarının tüm bu söylediklerinin tam bir benzeri olacaktır.

Romanın başıyla sonunu bağlayan başka bir öge de, konağı süsleyen teke postlarıdır. Kara kış gelince birkaç gün için postlar dışarı taşınmaktadır:

“Kasabada misafir kaldığımız konağın duvarlarında çakılı, se-dirlerinde serili gördüğümüz teke postları kaldırılmış, ortada yoktu.

Ev sahibi, ‘Karakış girdiği gece, sepilenmiş deriler de kokmaya başlar, çiftleşme zamanı bitene kadar da kokarlar’ dedi. Evin içinde kokudan durulmaz. Dışarı çıkardık, havalandırıyoruz.

Konakla ahır arasındaki bir yarı açık sundurmanın kirişlerine asılmış postları ayrı ayrı koklamaya lüzum yoktu. Sundurmaya çıkan art kapı açıldıkça, ormandaki

aynı keskin, kekre kösnüllük konusu alt taşıgı kaplıyor, sınırlarımızı gıcıklayarak aynı şiddetle genimizi yakıyordu.”

“Çulluk” romanının kahramanı köy çocuğu Murat Çavuş, Çanakkale Savaşı’na katılmıştır. On yıl sonra artık otuz yaşında, İstanbul’da sigara fabrikasında (o dönemde Cibali’deki Reji Fabrikası) makinisttir. Birçok kadınla düşüp kalkan yakışıklı delikanlı, fabrika işçisi Münevver’le de ilişki kurmuştur. Genç kız annesi ve çocuk yaşındaki üvey erkek kardeşiyle birlikte bir medrese odasında yaşamaktadır. Bu çevreyle ilgili çizgiler, derin yoksulluk koşullarını canlandırır:

“Basamakları yer yer oyuk, aşınmış, geniş taş merdivenden çıkıp kurt yeniklerinden delik deşik, çürük kara tahta döşeli, bir yanı açık taş kemerli dar sofa üzerindeki döşeme tahtalarından daha temiz, daha az kara olmayan, göçük, sakat oda kapılarından sondan önceki kapının önünde durdular. Münevver, kara demir mandala parmağıyla basarak kapıyı açtı.”

Münevver’in ağır bir soğuk algınlığı nedeniyle gittiği hastanede doktorun önerileri, sağlık koşullarıyla yoksulluk ortamı arasındaki çelişkiyi yansıtır:

“Hasta birkaç güne kadar iyileşir. Fakat asıl bundan sonra bakılmak ister. Çok zayıf gördüm! Herhalde kan tahlil edilmelidir. Öyle tahmin ediyorum ki kanı çok kuvvetsiz... Kabilse biraz açık havalı bir yere taşınmalı... O rutubetli taş

odada oturuldukça yapılacak tedavi ve ihtimamların, verilecek ilaçların bir faydası dokunmayacaktır... En büyük ilaç açık, temiz havadır... Bol güneş! Bol gıda!.. Süt, içebildiği kadar içsin... Sabahları taze yumurta... Et suyu...”

Münevver, Murat’ın kendisiyle evleneceğini ummaktadır. Murat ise köyün pınarına girerken gördüğü Esmâ’yı unutamamıştır. Esmâ’nın babası da Murat’ın babası da yıllar öncesinden onların evlenmelerini istemiştir. Murat Münevver’le de onu Esmâ’ya benzettiği için ilgilenmektedir. Fabrikada Murat’ın bir ara gezip tozduğu Halet, Münevver’i kıskanmakta, Murat’tan öç almaya çalışmaktadır.

Murat’ın gezip dolaştığı Hürriyet Tepesi’ndeki Gülbahar Gazinosu, Akıntıburnu Gazinosu, Galata’daki Asmalı Meyhane, Hacı Petro’nun Meyhanesi gibi eğlence yerlerinde Mahmut Yesari’nin yakından tanıdığı gece yaşamının görüntüleri yer alır:

“Tavanın tam ortasından sarkıtılmış küçük elektrik ampulü, eşyaya hazin bir ışık serpiyor, peykenin yanbaşındaki küçük mutfak pencereciğinden sızan dumanlar duvarlara badana nakkaşlarının çizdiği Kızkulesi, Kuşdili Köprüsü, Fenerbahçe manzaralarını buğulayıp solduruyor, kapının iki yanındaki ceme-kânların raflarına sıra sıra dizili şişelere sarılan elvan kâğıtların tozdan renkleri belli olmuyordu.”

Bir gece Halet’in kışkırttığı tanınmış bir kabadayı olan şoför Aziz, Murat’a saldırıp bıçak çek-

miş, ondan dayak yedikten sonra birlikte karakola düşmüşlerdir. Bu olay nedeni'yle işten çıkarılan Murat köyüne gider.

Onun İstanbul'a dönüp kendisiyle evlenmesini bekleyen Münevver, güç günler geçirir. Sonunda evlenme önerisine boyun eğdiği kimse, fabrikada çalışan hoşlanmadığı Bekir Efendi olur:

"Bekir, su gibi renksiz, koku-suz, özel bir biçimi olmayan mad-delere benzeyen bir yaratıktı..."

Murat'ın İstanbul'daki yaşamı, çapkınlıkları köyde duyulmuş, Esma delikanlıdan yüz çevirmişti:

"Sen İstanbul'dayken İnce Efe (Murat'ın babası), sana Esma'yı almak istemiş. Sen Esma'yı istememişsin. Sonradan istemişsin emme iş işten geçmiş, bir kere, Esma'nın gönlü kırılmış..."

Babası ölen Esma'yı amcası başka birine vermek istemektedir. İnce Efe de başka bir gelin adayını bulmuştur.

Murat sevdiği kızın bir düğüne gideceğini öğrenince onu oradan kaçırmayı tasarlar. Düğün dağılırken kızı düğün evinin önünden atla kaçırır. Artlarına düşenlerin attığı kurşunlarla omzundan ve bacağından yararlanır.

Kaçaklar ormana sığınır. Hiç

konuşmayan, karşılaştığı davranışı kendine yediremeyen, soluk darlığı da olan Esma sessizce can verir. Bu ölüm, suçluluğunun ölümü için giriş bölümünde anlatılanın tam bir benzeridir.

Yaralı Murat kaldırıldığı hasta-neden çolak ve topal olarak çıkar. Olup biteni tam anımsayamaz, mezarına gitmesine karşın Esma'nın ölümünü kabullenemez.

Vaktiyle tütün kaçakçılarıyla mücadelede katkısından dolayı gözüne girdiği kasabadaki Reji müdürünün yardımıyla İstanbul'da bir fabrikada kapıcılık bulur. Köyden ayrıldığı karlı gün, giriş bölümünde karakışın girmesinden ve tekelerden söz ederken avcılarının andıkları tarihtir. Romanın son satırları bunu vurgular:

"Akşam yemeğinden sonra İnce Efe Osman Ağa, karısına seslendi:

"Yahu, takvime baktım, bu gece karakış giriyor... Sen teke post-larını sundurmaya çıkar, havalan-sınlar... Çiftleşme zamanı ya, kok-maya başladılar..."

"Çulluk" romanı, toplumcu gerçekçi romancılarımızın fabrika ve köy çevreleriyle ilgili olarak yirmi yıl sonra geniş ayrıntılarla konu edineceği gerçekleri, erken bir dönemde etkili bir biçimde dile getirmiştir. •

Bir adam, psikiyatriste geldi ve kendini tanıttı: "Bendeniz Aksak Timur" dedi. "Bana kısaca Timurlenk de diyebilirsiniz..."

Psikiyatrist, bir iskemle çekip bastasının yanına oturdu: "İnanın uzun yıllardır bekliyordum gelmenizi" dedi. "Şimdi başbaşa kaldığımızı göre lütfen bana söyler misiniz, Ankara Savaşı'nda ben ne bata yaptım?.." •

Abdürrahim Tuncak Anlatıyor

Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi tarafından, Mustafa Kemal Atatürk'ün evinde büyütülen, yetiştirilen, öğrenimi Mustafa Kemal Atatürk'ün istediği doğrultuda ve koşullarda özel olarak yaptırılan Abdürrahim Tuncak, Mustafa Kemal ve ailesinin Akaretler ve Şişli'deki evlerinde, daha sonra Çankaya Köşkü'nde ve İzmir'de onla birlikte olduğu yıllardaki gözlemlerini ve anılarını, yalnızca Mete Akyol'a anlatmıştı. Abdürrahim Tuncak'la tanışması olayını "yaşamsal talihim" olarak niteleyen ve onun, Mustafa Kemal'le ilgili olarak anlattığı anıların bir bölümünü olsun yayımlama izni alabilmesini "mesleki ödülüm" diyerek övünçle tanımlayan Mete Akyol, bu anıları şimdi "Bütün Dünya" okurlarıyla paylaşıyor. Abdürrahim Tuncak'ın anılarının satırlarında olduğu denli, satır aralarında da yakın tarihimizin bugüne değin kaleme alınmamış birçok gerçeğiyle karşılaşacaksınız.

Lütfen sayfayı çeviriniz →

Abdürrahim Tuncak

Anlatıyor - 9

‘İzmir eşrafından Uşakizade Muammer Bey’in kızıyım’ demiş. ‘Avrupa’dan yeni geldim. Ailem hâlâ orada. Göztepe’de büyük bir köşkümüz var. Ben köşkümden yalnızım. Sadece aşçılar, uşaklar ve bahçıvanlar var. Köşk hemen hemen tamamen boş. Ben bu köşkü Mustafa Kemal Paşa’nın emrine tahsis etmek istiyorum. Bizi kurtaran bir kahramanı ben burada böyle küçük bir binada bırakmak istemem.’

Mustafa Kemal Paşa, Avrupa’dan Yeni Dönmüş ve Üç Yabancı Dil Bilen Latife Hanım’la Tanışıyor

“**M**ustafa Kemal Paşa, İzmir’de Kordonboyu’nda bir binada kurmuş karargâhını. Bu bina, onun çalışmaları için hem küçükmiş hem de ‘korunması güç’ bir yerdeymiş.

“Karşıyaka’da Kral Constantin’in kaldığı köşkü hazırlatalım, karargâhınızı oraya taşıyın’ önerisinde bulunmuş arkadaşları.

“Mustafa Kemal Paşa, bu köşkü görmek istemiş.

“Arkadaşları ile birlikte Karşıyaka’ya gidip tam köşke gireceği sırada köşkün merdivenlerine baştan başa Yunan bayraklarının serilmiş olduğunu görmüş.

“Birden kızmış:

“‘Kim yaptı bu saygısızlığı?’ diye bağırması ve çevresindeki herkese dönerek emretmiş:

“‘Kaldırın’ demiş.

Kral Constantin’in kaldığı köşkün merdivenlerindeki Yunan bayrakları kaldırıldıktan sonra ancak, basamakla-

Benim Gazetecilik Günlerim

Mete Akyol

İzmir eşrafından Uşakizade Muammer Bey’in kızı Latife Hanım, İzmir, Göztepe’deki “baba köşkü”nde

ra basmış, merdivenden çıkmış Mustafa Kemal Paşa.

“Köşkün büyükçe bir balkonu varmış. Mustafa Kemal Paşa, bu balkona çıkmış, balondan görünen körfez manzarasını bir süre seyretmiş, sonra da dudaklarını bükmüş, burayı beğenmediğini bildirmiş:

“‘Burayı beğenmedim’ demiş. ‘Burada Constantin kalmış... Biz kalmayalım.’

“Bu olaydan üç dört gün sonra, Kordonboyu’ndaki karargâha bir hanım gelmiş.

“‘Mustafa Kemal Paşa’yı göreceğim’ demiş aşağıdaki görevlilere.

“Aşağıdaki görevliler sormuşlar:

“‘Mustafa Kemal Paşa, sizi tanı mı?’ demişler.

“Hanım da, Mustafa Kemal

Paşa’nın kendisini tanımadığını söylemiş; fakat onu görmek için yine ısrar etmiş.

“Görevliler bu kez sormuşlar: “‘Kimsiniz?’ demişler.

“Hanım, görevlilerin bu sorusunu şöyle yanıtlamış:

“**İ**zmir eşrafından Uşakizade Muammer Bey’in kızıyım’ demiş. ‘Avrupa’dan yeni geldim. Ailem hâlâ orada. Göztepe’de büyük bir köşkümüz var. Ben köşkümden yalnızım. Sadece aşçılar, uşaklar ve bahçıvanlar var. Köşk hemen hemen tamamen boş. Ben bu köşkü Mustafa Kemal Paşa’nın emrine tahsis etmek istiyorum. Bizi kurtaran bir kahramanı ben burada böyle küçük bir binada bırakmak istemem.’

“Görevliler, Uşakizade Muammer Bey’in kızının bu önerisini yaverlere ulaştırmışlar. Yaverler de aynı sözleri, Mustafa Kemal Paşa’ya nakletmişler.

“‘Gelsin’ demiş, Mustafa Kemal Paşa.

“**U**şakizade Muammer Bey’in üç yabancı dil bilen, Avrupa görmüş kızı Latife Hanım, Mustafa Kemal Paşa’nın huzuruna çıkarıldığında, kendisini önce selamlamış, sonra kutlamış, daha sonra da, biraz önceki davetini ona da yapmış.

“Mustafa Kemal Paşa, bu içten daveti dinledikten sonra ayağa kalkmış:

“‘Peki kızım’ demiş. ‘Yarın gelir, köşkünüzü görürüm.’”

İzmir eşrafından Uşakizade Muammer Bey’in Göztepe’deki köşkü, geniş dallı yüksek ağaçlarla dolu bir bahçenin ortasındaydı.

Köşk sahibinin Avrupa’dan yeni dönmüş, üç yabancı dil bilen kızının bir gün önceki daveti üzerine Mustafa Kemal Paşa, arkadaşlarıyla gittiğinde köşkün bahçesinde davet sahibi Latife Hanım tarafından karşılandı.

Mustafa Kemal Paşa, köşkü gezdikten sonra, çok beğendiğini söyledi:

“Sizi rahatsız etmezsek, bir iki gün kalalım” dedi Latife Hanım’a.

Selamlık bölümünde yaverlerin kaldığı Muammer Bey’in köşkünde Mustafa Kemal Paşa, arkadaşlarıyla birlikte çok rahat bir çalışma ve dinlenme olanağı buldu.

Köşkte, Mustafa Kemal Pa-

şa’yla birlikte kalan Fethi Bey ve Ali Fuat Bey, bu çalışmalar arasında ona bir öneride bulundular:

“Yaşınız giderek ilerliyor, paşam” dediler. “Artık sizin de evlenmeniz zamanı geldi. Latife Hanım, çok kültürlü bir hanımefendi. Ayrıca bizi de burada çok iyi ağırlıyor. Kendisiyle evlenmeyi düşünmez misiniz?”

“Mustafa Kemal Paşa’nın akrabası olan Fuat Bulca Paşa, Ankara garnizon komutanıydı. Bir gün köşke geldi ve annemden izin istedi:

‘Mustafa Kemal Paşa İzmir’den dönüyor’ dedi. ‘Biz kendilerini Polatlı’da karşılayacağız. İzin verirseniz, Abdürrahim’i de götürmek istiyorum Polatlı’ya. Salih Bey’in oğlu Cemil’i de götürüyorum.’

“Annem izin verdikten sonra Fuat Bulca Paşa beni aldı, treni götürdü.

“Polatlı’ya giden tren, özel bir trendi. İçindekiler hep, Mustafa Kemal Paşa’yı karşılamaya gidenlerdi. Çocukluk arkadaşım Cemil’le (Bozok) birlikteydik.

“Akşam Polatlı’ya geldiğimizde, Mustafa Kemal Paşa’nın treni henüz görünürlerde yoktu.

“Kim olduğunu bilemeyeceğim bir yetkili geldi, açıklama yaptı:

“**B**ildiğiniz gibi Afyon dolaylarında demiryolu tahrip edilmiş durumda’ dedi.

‘Mustafa Kemal Paşa’yı İzmir’den getiren tren, yolun tahrip edilmiş bölümüne gelince duracak ve trende bulunanlar inip, bir dekovile binecekler. Dekovil, yolun tahrip edilmiş bölümünde yapılan özel

dekovil hattından geçtikten sonra, tren yolunun tahrip edilmemiş bölümüne gelince duracak. Dekovildeki yolcular, bu bölümde yeniden inecekler ve yolun normal bölümünde bekleyen özel trene geçecekler. Mustafa Kemal Paşa’yı getiren trenin Polatlı’da biraz geç beklenmesinin nedeni budur.’

“Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını İzmir’den getiren tren, gece yarısına doğru geldi Polatlı’ya.

“**A**nkara’dan bizim geldiğimiz karşılama treni ile İzmir treni, aynı hat üzerinde burun buruna gelmişcesine duruyorlardı.

“İzmir treni durunca Fuat Bulca Paşa, Cemil’e ve bana oturduğumuz yerden kalkmamızı söyleyerek gitti.

“Fuat Bulca Paşa, Mustafa Kemal Paşa’ya, beni de getirdiğini söylemiş.

“Mustafa Kemal Paşa, hemen Salih Bey’e (Bozok) emir vermiş:

“‘Abdürrahim’i bana çağır’ demiş.

“Mustafa Kemal Paşa’nın trenine alınıp, onun vagonuna götürüldüm.

“Vagonda yerde, bir yer yatağı seriliydi.

“Mustafa Kemal Paşa beni görünce, yanaklarımdan öptü.

“‘Annem nasıl?’ diye sordu.

“‘Çok iyidir paşam’ dedim.

“‘Ben yokken hastalanmadı ya?’ diye sordu.

“‘Hayır, Paşam’ dedim. ‘Hiç hastalanmadı. Evde sevinçle sizi bekliyor.’

“‘Annesinin sağlık durumunu

Mustafa Kemal Paşa İzmir’de...

öğrendikten sonra, beni sordu:

“‘Sen nasılsın?’ dedi. ‘Sen de iyi misin?’

“‘İyi olduğumu söyledim ve ekledim:

“‘Ben de, evdeki herkes gibi, sizi sevinçle bekliyorum Paşam’ dedim.

“Yanaklarımı okşadı:
“İşte geldim’ dedi.

“**M**ustafa Kemal Paşa o gece, vagondaki yer yatağında yattı, biz de kendi trenimize döndük.

“Fuat Bulca Paşa’ya sordum:
“Mustafa Kemal Paşa geldi; ama niye burada bekliyor?’ dedim. ‘Ankara’ya niye gitmiyoruz?’
“Fuat Bulca Paşa gülme-ye başladı:

“‘Şimdi gece yarısı’ dedi. ‘Bu saatten sonra hareket edersek, gecenin karanlığında varırız Ankara’ya. Oysa bütün Ankara, İzmir Zaferi’nin kahramanı Mustafa Kemal Paşa’nın dönüşünü bekliyor. Herkes onu karşılamaya hazırlanıyor. Biz de karşılama töreni hazırladık. Onun için geceyi burada geçireceğiz. Yarın sabah da, saat 9 sularında Ankara’ya varacağız.’

“Yarın sabah Ankara’ya bir an önce varabilmenin sabırsızlığıyla gözlerimi kapadım, koltuğumda derin bir uykuya daldım.

“Sabah çok erken bir saatte Fuat Bulca Paşa beni uyandırdı:

“‘Haydi gel Abdürrahim’ dedi. ‘Mustafa Kemal Paşa seni istiyor.’

“Bizim trenin indik, onun trenine bindik yine.

“Mustafa Kemal Paşa’nın yüzü sabunluydu. Berberi, onu tıraş ediyordu.

“Bana yine hal hatır sordu.

“‘Birazdan Ankara’ya hareket edecek tren’ dedi. ‘Sen de benim trenimde, burada olursun.’

“Ankara’dan gelen karşılama treni yoldan çekildi, yol açıldı.

“Mustafa Kemal Paşa’nın treni

Ankara’ya hareket etti.

“Ankara İstasyonu’nda halk toplanmış, Mustafa Kemal Paşa’yı karşılıyordu. Çok düzenli bir karşılama töreni yapıldı.

“Bu sırada beyazlar giymiş kız çocuklar, boyunlarında asılı sepetlerde Mustafa Kemal Paşa’nın pul büyüklüğündeki fotoğraflarını, toplu iğnelerle vatandaşların yakalarına takıyorlardı.

“Mustafa Kemal Paşa trenden iner inmez bu kız çocuklardan biri yanına yaklaştı ve boynuna asılı sepetten aldığı bir Mustafa Kemal Paşa fotoğrafını, onun yakasına takmak istedi.

“Ben, o an Mustafa Kemal Paşa’nın hemen yanında olduğumdan, onun elini uzatıp, yakasına kendi fotoğrafını takmak isteyen kız çocuğun bileğini nasıl yakaladığımı çok iyi gördüm.

“‘Kızım bu nedir?’ diye sordu Mustafa Kemal Paşa.

“Kız çocuk, sevinçle yanıt verdi:
“‘Resimdir, Paşam’ dedi. ‘Sizin resminizdir.’

“Mustafa Kemal Paşa, eliyle bileğinden tuttuğu kolu indirdi, kız çocuğun yanağını okşadı:

“**A**ma ben onu takarsam, biraz ayıp olmaz mı?’ dedi. ‘Benim resmimin benim göğsüme takılmasına nasıl izin verebilirim ben?’

“Kız çocuğun yanakları utançından kıpkırmızı oldu. Mustafa Kemal Paşa, onun yanağını bir kez daha okşadı.

“İstasyondaki muhteşem karşılama töreninden sonra Mustafa Kemal Paşa, istasyondan meclise

*Mustafa Kemal Paşa’nın Ankara İstasyonu’nda karşılanması...
Pankartta “Bin Yaş Gazi Paşa” tımcısı yer almaktadır.*

kadar yol boyunu dolduran binlerce Ankaralı’nın sevgi gösterileri arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne geldi. Bizi ise, doğruca Çankaya Köşkü’ne çıkardılar.

“Zübeyde Hanım benim geldiğimi görünce hemen yanına aldı beni:

“‘Paşa nasıl?’ diye sordu. ‘Çok zayıflamış mı?’

“‘Hayır’ dedim. ‘Çok iyi gördüm. Biraz sonra siz de göreceksiniz. Polatlı’ya geldiğinde ilk iş beni çağırdı, sizin sıhhatinizi sordu.’

“Mustafa Kemal Paşa o gün akşamüstü gelebildi Çankaya’ya.

“Annesinin elini öptü, onunla kucaklaştı.

“İsmet Paşa Mudanya’ya gitti, onunla konuşmam lazım’ dedi ve Mudanya Mütarekesi’ni imzalamak için Mudanya’ya giden İsmet

Paşa’ya, Ankara’dan talimat verdi.

“Sonra da Zübeyde Hanım’ı aldı, birlikte bir odaya çekildiler. İçeride konuştuklarını Zübeyde Hanım daha sonra anlattı:

“**İ**zmir’in eşrafından bir hanım kız, baba köşkünü Paşa’ya tahsis etmiş’ dedi ‘Paşa’yı da çok iyi ağırlamış. Hatta arkadaşları da takılmışlar. ‘Zamanın geçiyor. Bu hanımla evlensene’ demişler. Ben de, ‘Oğlum, münasip gördüysen alalım... Doğru, zamanın geçmek üzere’ dedim.’

“Mustafa Kemal Paşa, annesinin bu sözü üzerine ona şu karşılığı vermiş:

“‘Anne, sen beğenirsen evlenirim ancak’ demiş. ‘İstersen seni İzmir’e yollayayım. Hem biraz

tebdil hava edersin. Doktorlar da zaten deniz havası tavsiye ediyorlar. Bence gitmen için mevsim de müsaittir. Ekim, kasım geliyor. Ankara'nın havası biraz sert olur bundan sonra. Oysa İzmir'in havası yumuşaktır. İzmir'de, bu hanımı da görürsün. Beğenirsen, evlenirim.'

"Zübeyde Hanım, hem tebdil hava etmek, hem de Latife Hanım'ı görmek için İzmir'e gitmeyi kabul etmiş."

"Yanına kimi almak istersin anne?" diye sormuş Mustafa Kemal Paşa.

"Zübeyde Hanım da 'Ayşe'yle Abdürrahim olsunlar... Onları ben isterim. Sen başka kimi verebilirsen yolla' demiş."

"Zübeyde Hanım, kendisine

bakan Ayşe'ye ve bana bunları söyledikten sonra, 'Hazırlanın bakalım' dedi. 'Yol göründü.'

"Bu konuşmadan on gün sonra annemle birlikte İzmir'e hareket ettik."

"Salih Bey (Bozok) ve eşi, Ali Çavuş, Ayşe Abla, annem ve ben, birlikte gidiyorduk trende..." •

Gelecek yazı: Kendisini Karşıyaka istasyonunda karşılayan Latife Hanım'ı, samimiyetle itiraf edeyim, Zübeyde Hanım hiç de beğenmedi:

"Pek de ufak tefekmiş" dedi.

Sonra, etraftakilere duyuramamaya çalışarak Salih Bey'e şöyle dedi:

"Bu tren dönemmez mi? Ankara'ya geri dönemmez miyiz?"

Adam yolda yürürken karşılaştığı bir yakın arkadaşına dert yandı:

"Dün gece başıma ne geldi biliyor musun?" dedi. "Kulüpte yemeğimi yedim, içkimi içtim, tam dışarı çıkacağım sırada şef garson yanıma yaklaşmış sanki parasını vermemişim gibi kötü kötü bakmasın mı?"

Arakadaşı, şef garsonun bu davranışına çok sinirlendi:

"Doğrusu büyük terbiyesizlik, garsonun yaptığı" dedi. "Peki sen ne yaptın?"

Adam omuzlarını silktili:

"Ne yapabiliydim ki..." dedi. "Sanki vermişim gibi yürüdüm, çıktım." •

Kadın, eşine üst katlarında oturan adamı anlatıyordu:

"Üst komşumuzun, oğlumuz Can'ın davul çalmasına kızdığını sanmıyorum" dedi. "Ama garip bir adam olduğu da kesin..."

Eşi onun bu kaniya nasıl vardığı öğrenmek isteyince, kadıncağız ağzındaki baklayı çıkardı:

"Bugün öğleden sonra Can'a, davulun içinde ne olduğunu merak edip etmediğini sormuş" dedi. "Sonra da çocuğun eline bir bıçak vermiş..." •

Arkadaşlarımın Türkiye konusundaki bilgisizliklerine inanmamış, ayrıca, tatil süresince hiç mi kötü olaylar yaşanmadı diye merak etmiş olabilirsiniz. Okuduklarımızın abartı batta uydurma olduğunu düşünebilirsiniz. Bu yazıda dile getirdiğim önyargılar çok değil, 10 yıl öncesinde de Avrupalılar'ın görüşleriydi, şimdi de... Bunlar belki azalıyor; ama büyük bir kesimde aynı olumsuz düşünceler sürüyor.

Türkiye'yi Afrika ya da Arap Ülkesi Sanan Kültürlü (!) Avrupalılar⁽³⁾

Nisan ayında olmamıza karşın hava yaz akşamlarını aratmayacak güzellikeydi. Akşam yemeği için Seher Yeli'nin arkası güvertesinde, masaya oturduğumuzda, ahtapot salatası,

kalamar, denizbörülcesi ve Orfoz buğulamadı oluşmuş bir menünün bizi beklediğini gördük. Hazırladığı bu nefis yemeklerin yanına soğutulmuş beyaz şarap açan Ali Dayı, arkadaşlarımızın teşekkürlerini kabul ederken, "Bugüne değin hizmet ettiğim turistlere hep güzel sofralar hazırladım, yemekler yaptım. Türkiye hakkındaki düşüncelerinize üzülüyordum, herşeyin daha iyisini sizin için hazırlıyorum. İnşallah düşünceleriniz yemeklerim sayesinde değişir" dedi.

Biz yemekten limanda gezintiye çıkmış tanıdık Datçalılar

mutlaka tekneye uğruyor, arkadaşlarımıza "Hoş geldiniz" diyordu. 4 kiloluk Orfoz balığını silip süpüren gruba tadını çok beğendikleri Türk şaraplarından da birkaç şişe daha açmak zorunda kaldık.

Yemeğin sonuna doğru gitarını alan Hugo, romantik İtalyan şarkılarını seslendirmeye başladı. Gruptaki hemen herkes gülüyor, şarkı söylüyor, sohbet ediyordu. Ama Emma çekildiği köşede derin düşüncelere dalmış gibiydi. Bu durum Ali Dayı ve Miço Yaşar'ın da dikkatini çekmişti. Ali Dayı, "Bu kıza ne oldu, yemekleri mi beğenmedi?" diye sordu. Arkadaşlara ses-

lenerek, "Emma sanki mutsuz, biraz onunla ilgilenelim" dedim.

Maria, "Ne oldu Emma, canını sıkıyor bir şey mi var?" diye sordu. Benzer sorular diğerlerinden de gelince, Emma bulunduğu köşeden

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

doğruldu ve “Gülbüz, söyleyeceklerimi çevirmeni istiyorum” dedi.

Herkes dikkat kesilmişti. Emma, başını öne eğmiş, kimseyle göz göze gelmemeye özen göstererek, “Hepinizden özür diliyorum. Türkiye’ye geleli 4 gün oldu, ıssız koylarda geceledik, köylere uğradık, çok sayıda insanla karşılaştık, tanıştık; ama geçen bunca zaman içinde kimse bana tecavüz etmedi” dedi. “Şaka mı yapıyorsun Emma, ne tecavüzünden söz ediyorsun? Bu sözleri nasıl çevireyim. Herkes gülecek” dedim. Bana baktı, “Lütfen dediğimi yap” dedi.

Yaptığım çevirinin ardından kısa süren bir şaşkınlık yaşandı. Sonra bir kahkaha fırtınası koptu. Herkesin gülmesi Emma’yı çok utandırmıştı. Kendini ifade etmek gereğini duymuş olacak ki, ayağa kalkarak, “Gülünç duruma düştüğümün ayırdındayım; ama zorla çıktığım bu tatile öylesine önyargılarla başladım ki, tecavüze uğrama korkusunu bir türlü kafamdan atamadım. Belki de içtiğim 3-5 kadeh şarabın etkisiyle içimden geçenleri söyledim” dedi.

Emma’nın yardımına Laurence, Ingrid ve Maria koştı. Ingrid, “Üzülme Emma, böyle düşünen yalnızca sen değilsin. Az da olsa benim kafamda da bu türden korkular vardı” dedi. Maria, Emma’ya sarılarak, “Eşim yanımda olduğu için ve Gülbüz’e güvendiğim için tedirgin değildim. Ama yine de aklımdan aynı şeyler geçmiyor değildi” dedi.

O akşam tekneye, yıllardır her

fırsatta Datça’ya gelen bir İngiliz, Elisabeth de uğramıştı. Yüzünden hiç eksilmeyen bir gülümsemeyle konuşulanları dinleyen Elisabeth söze karışma gereğini duyumsadı. “Emma’nın düşüncelerine gülmekte haklısınız; ama genelde Avrupalılar’ın kafasında bu tür düşünceler olduğunu kabul edin. Ülkemizi tanımadan bunlardan kurtulmak mümkün değil” dedi ve ekledi:

“Ne yalan söyleyeyim, Londra’da tanıştığım Türk erkek arkadaşımın ısrarıyla ilk kez bu ülkeye geldiğimde, arkadaşımın yanından hiç ayrılmamışım.”

Tecavüz konusu en çok Ali Dayı’yı rahatsız etmiş olacak ki, dayanamayıp söze girdi:

“Neden bu turist kızlar ilk günler tedirgin oluyor; ama tatil bitince de tekneden kovsak gitmiyorlar diye merak edip dururdum” dedi. Sonra sevecen; ama bir o kadar da sert bir yüz ifadeyle, “Kızım, biz buradayken kimse sana tecavüz edemez, birisi yan gözle bile baksa, karşısına önce ben dikilirim” dedi.

Ali Dayı’nın sözlerini çevirdiğimde bir alkış koptu. Emma, yüzünde güller açmış bir halde Ali Dayı’ya sarıldı, “Merak etmeyin, tanıdığım herkese yaşadıklarımı anlatacağım, önyargılarımdan söz edip, doğruları söyleyeceğim. Size karşı çok mahcubum. Ne olur beni bağışlayın” dedi.

Hugo elini Ali Dayı’nın omzuna attı. Kızları işaret edip “Bu kızlar Gülbüz’e ve öteki erkek arkadaşlara güveneren tatile çık-

tı. Ama şimdi onların kahramanı siz oldunuz” dedi gülererek...

Teknede bulunan kaptan arkadaşlardan biri dayanamayıp sordu:

“Bu tür düşünceleri her duyduğumda gülerim. Merak ediyorum, Avrupa ülkelerinde kadınlara yönelik tecavüz olayları yaşanmıyor mu?”

Hugo söze girip yanıtladı:

“Batılı ülkelerde o kadar çok tecavüz olayı kaydediliyor ki, sosyal bir gerçeklik olarak kanık-sandı bile... Ama konu Türkiye olunca, maalesef özellikle üstüne gidiliyor, abartılıyor.”

O gece arkadaşlarım için çok şey değişmişti. Konuşulması pek kolay olmayan tecavüz konusu açılmış, teknede bulunan hemen herkes düşüncesini söylemişti. Yalnızca benim hatırım için, gönülsüzce çıkılan tatilin dönüm noktası belki de bu gece konuşulanlar olmuştu. Avrupalı arkadaşlarımın düşüncelerini biçimlendiren ve kendilerini korumak için ayırdına varmadan bizlere karşı görünmez bir duvara dönüştürdükleri kimi önyargılar silinmişti sanki. Çok rahatlamış, üstlerinden büyük bir yükü atmış gibiydiler. Ayakta kalmayı başaranlar sabahın ilk ışıklarına değin sohbete devam ettiler.

Ertesi gün Datça’dan ayrılma-dan önce, kızların önemli bir alışveriş yapması gerekiyordu. Çarşı içinde gördükleri bir mağazaya uğrayıp çok acil bir gereksinimlerini karşılamak için Mustafa Kaptan’dan 1 saat izin istedikler. Onlara eşlik etmeme karşı çı-

kıyorlardı; ama iş alışveriş olunca gruptakileri yalnız bırakmam söz konusu olamazdı. Öyle ya, bu denli dikkat etmişken turistleri yolunacak kaz olarak gören kimi satıcının kötü bir izlenim bırakmasına izin veremezdim. Sonuçta onlara eşlik etmeme razı oldular. Gittiğimiz dükkan mayo satıyordu ve sahibi olan bayanı da çok iyi tanıyordum. Arkadaşlarım “Çölde su bulmuşçasına mayolara koşullar” desem, inanın abartmış sayılmam. Arkadaşım, “Ne oldu bunlara, ülkelerinde mayo yok mu?” diye sordu. Durumu anlatınca, “Bugünü unutmayasınız diye, mayoları size hiç kâr almadan, maliyetine satacağım” dedi.

Yelken yapmak için uygun bir rüzgar vardı. Seher Yeli’nin yalnızca ana yelkeni hazır olduğundan Hisarönü Körfezi’nin en seçkin tatil sitelerinden biri olan Aktur’un bulunduğu koylara dek, bir süre yelken yaparak gittik. Burada, çoğu ahşap olan evler, çam ağaçlarının arasına, denizden ve karadan gözükmeyecek biçimde yapılmıştı.

Tatil dönemi olmadığı için sitede çok fazla insan yoktu. Arkadaşları karaya çıkartarak Aktur’u gezdirmek istiyordum. Tekne demirledikten sonra sürat botunu denize indirdik. Kıyıda bizi güzel bir sürpriz bekliyordu. Çok sevdiğim bir arkadaşımın annesi ve teyzesi Aktur’un ahşap iskelesinde oturmuş sohbet ediyordu. Sevgi Teyze İstanbul Üniversitesi’nde, kız kardeşi ise Ege Üniversitesi’nde

öğretim üyesiydi. Sevgi Teyze beni karşısında görünce çok şaşırıldı. “Aman oğlum sen nereden çıktın böyle?” diye sordu.

Özel bir turda olduğumu söyledikten sonra arkadaşlarımı tanıştırdım. Her ikisi de çok güzel İngilizce konuştuğu için çeviri yapmama gerek yoktu. Sevgi Teyze ve kardeşine arkadaşlarımı neden bu tatile getirdiğimi anlattıktan sonra, onlarla biraz sohbet etmelerini, Türkiye hakkında hızla değişen düşüncelerine katkı sağlamalarını rica ettim. Sohbet sırasında arkadaşlarımı en çok şaşırtan konulardan biri, Türkiye’deki üniversitelerde çalışan akademisyen kadın sayısının birçok Avrupa ülkesine göre fazla oluşuyla Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının Fransa’dan bile önce verilmesiydi. Sevgi Teyze arkadaşlarımı çaya davet edince bizimkilere sormadan öneriyi kabul ettim. Grubu Sevgi Teyze’ye emanet ettikten sonra teknedeki işlere yardımcı olmak için izin isteyip ayrıldım.

Mustafa Kaptan, geceyi geçireceğimiz Dirsek Koyu’na hava karmadan ulaşmak istiyordu. Geç kalmadan yola çıkmak için arkadaşlarımı tekneye getirmeliydim. Kıyıya dönerek Sevgi Teyze’nin evine gittim. Bahçede büyük bir kalabalık toplanmıştı. Aktur, emekli olduktan sonra büyük kentleri terk ederek buraya yerleşen insanların yaşadığı çok düzenli ve güzel bir sitedir. Sevgi Teyze Avrupalı konuklarımızın Türkiye konusunda aydınlatılması

yönündeki üstü kapalı mesajımı almış ve özellikle yabancı dil bilen birçok komşusunu eve davet etmişti. Güzel bir sohbet vardı; ama tekneye dönme zamanı da gelmişti. “Çok üzgünüm, gitmek zorundayız” dedim. Orada bulunanlar, özellikle kadınlar itiraz etti. Sevgi Teyze, “Kesinlikle bırakmayız, birlikte yemek yiyeceğiz. Bahçede, komşuların da katkısıyla büyük bir sofraya hazırlayacağız. Bu akşam konuğumuz olun, sabah erkenden gidersiniz” dedi.

Ne olur kalalım dercesine yalvaran gözlerle bana bakan arkadaşlarım da çoktan bu öneriyi razı olmuştu. Her teknede bir kaptan olur, kararı da o verir. Denizcilikte kural budur. Bu nedenle Mustafa’nın da görüşünü almam gerekiyordu. Tekneye döndüm ve durumu anlattım. Kaptan, programın aksayacağını; ama grup çok istiyorsa, Türkiye’yi daha çok sevmelerine ve tanımlarına katkı sağlayacaksa kalabileceğimizi söyledi. Geceyi rahat geçirmek için demir tazeleyip kıyıdaki büyük bir ağaçtan koltuk aldık.

Teknede yalnızca Miço Yaşar kalacaktı. Karaya çıkmadan önce, Datça’da aldığımız balık sepetlerinin içine ekmek bağlayarak teknenin altına bıraktık, balık ağlarını da koyun girişine attık.

İyi ki Sevgi Teyze’ye rastlamışız. İyi ki arkadaşlarımı konuk etmişler. Bahçede, komşulardan getirilen masaları yerleştirerek çok büyük bir sofraya kurulmuştu. Evlerden birbirinden lezzetli ye-

mekler taşındı. O akşam hemen herkes Avrupalı konukları bilgilendirmek için birbiriyle yarıştı.

İşleri gereği çoğu yurt dışındaymış, bulunmuş ya da gitmeye devam eden bu insanlar, Batılılar’ın ülkemize bakış açısını çok iyi bildikleri için düşünemediğim, aklıma gelmeyen örnekler veriyor, bizimkileri ne diyeceklerini bilmez durumlarla düşürüyorlardı.

Gruptakilerin ortak düşüncesini dile getirmek istediğini söyleyen Ingrid, bir ülkenin kendilerini bu denli şaşırtacağını hiç beklemediklerini, yaz aylarında kesinlikle tekrar geleceklerini söyleyince, başta Sevgi Teyze olmak üzere sofrada bulunan birçok kişi, samimi ifadelerle, arkadaşlarımı kendi evlerinde ağırlayabileceklerini belirtip ısrarlı davetlerde bulundular. Karşılıklı adresler, telefon numaraları alındı. Arkadaşlarımın görmesini istediğim daha nice güzellikler olduğu için sabah kahvaltısı davetini istemeyerek de olsa reddetmek zorunda kaldık.

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte yola çıkmadan önce balık sepetlerimizi çektik, ağlarımızı topladık. Konuklarımızın kısmetine hem sepetlerde hem de ağlarda çok miktarda Salagöz, Karasokkan, Lopa, Kefal, Barbut türü balık vardı.

Bu kadar çok balığı yakalamanın keyfiyle demir aldık. Önce Hurmalı Bük’te alargada kalarak kısa bir mola verdik. Gruba, koydaki hurma ağaçlarını gösterdikten sonra Akdeniz’le Ege’nin bir-

birine koştuğu, Datça Yarımadası’nın en çok incelendiği kesimi oluşturan, Bencik Koyu’na gittik. Denizin içine uzanmış çam ağaçlarının çevrelediği bu eşsiz koyda, sabah kahvaltısının ardından gruba koyda küçük bir gezinti yaptırmak için sürat botunu denize indirdik. Kıyıya çıkan kız arkadaşlarımız tekneye yüzerek dönmek isteyince, işte bu tarihsel bir an ve tatilin dönüm noktalarından biri oluyor diye düşündüm. Onların mayolu hallerini fotograflamak için sürat botuna atladığım gibi soluğu teknede aldım.

Elimde fotoğraf makinesini gördüklerinde neden fotoğrafımızı çekiyorsun diye soracaklarını biliyordum. Nitekim Laurence teknenin merdivenlerinden çıkarken beklediğim soruyu yöneltince, “Elinizde, Türkiye’de mayo giye-bildiğinizin kanıtları olsun ki, en azından ailelerinizi ikna edin” yanıtını verdim. Artık, tatil sonuna dek mayolarını çıkarmayacaklardı.

Hisarönü Körfezi’ndeki koyları sırasıyla ziyaret ettikten sonra Orhaniye’de, Kız Kumu’nda kısa bir mola verdik. Denizin içindeki sığlıkta yürüyüş yaparken, gruba Kız Kumu’nun öyküsünü anlattım.

A arkadaşlarımı gördükleri güzelliklerden ayırmak kolay olmadığından, her koydan gecikmeyle dönmek zorunda kaldığımızı bilen aşçımız, öğle yemeğini hazırlayıp bir kenara koymanın rahatlığı içinde akşam yiyeceğimiz balıkları temizlemekle meşguldü. Öğlen yemeği için zaten gecikmiştik. Bizimkilerin Selimiye’ye kadar sab-

redemeyeceklerini anlamıştım. Yemeği Orhaniye’de, teknede yedikten sonra yola çıktık.

Cennetten bir köşe olan Selimiye’deki kahve molasının ardından köyün hemen arkasındaki koyda demirledik. 15-20 m. derinlikte büyük deniz kabuklarının çokça bulunduğu bu koyda tüpsüz dalma konusundaki yeteneğimi göstererek, içinde ahtapotların yuva yaptığı birbirinden güzel kabuklar çıkarıp arkadaşlarıma armağan ettim. Geceyi Bozburun yakınlarındaki bir adada geçirmeyi planlayan Kaptan Mustafa’nın uyarılarını dikkate alarak tekneye döndük. Kaptan bizi beklerken zıpkınla avlanmaya çıkmış, büyükçe bir ahtapot vurmuştu. Bu akşam balığın yanısıra ahtapot salatası da olacağını anlatan grubun Mustafa Kaptan’a ve Ali Dayı’ya yönelik sevgi gösterileri arasında demir aldık.

Bir zamanlar korsanların mekanı olmuş adaları, Amerikalı ve Türk dalgıçların birlikte çıkarmaya çalıştıkları 950 yıllık bir batığın bulunduğu kayalıkları, manastır ve kilise kalıntılarıyla dolu kıyıları izleyerek Bozburun’a ulaştık. Geceyi geçireceğimiz adaya geldiğimizde güneş batmak üzereydi. Arkadaşlarımızın bu güzel anları soğuk içecekler eşliğinde yaşamalarını istediğim için hemen demirledik. Miço Yaşar sepetleri teknenin altına bıraktı, ardından sürat botuyla adanın arkasına dolaşıp ağlarımızı attık. Adanın öteki tarafında, biri Avusturya öteki de Alman bayraklı iki özel yat demirle-

mişti. Teknedekiler adada gezinti yapıyordu. Ahtapotu çarpmak için adaya çıkan Mustafa Kaptan’ın Avusturyalılar’la sohbet başladığını görünce, yeterince balığımız olduğu için onları da akşam yemeğine davet etmeyi düşündüm. Önce arkadaşlarımla olurlarını aldım, sonra da Mustafa’ya seslenerek düşüncemi söyledim. Kaptan konuyu yanındakilere açtığında adadan sevinç çığlıkları yükseldi ve şarapları getirmek koşuluyla davetimizi kabul ettiler.

Bir kez daha gece yarısına dek süren, sohbetin koyulaştığı, şarkıların söylendiği, farklı ülke müziklerinin dinlendiği saatler yaşadık. Özellikle Avusturyalılar, Türkler’e yönelik önyargıların en çok kendi ülkelerinde olduğunu vurguladıktan sonra, son 5 yıldır Türkiye’ye geldiklerini, teknelerini Marmaris’teki marinaya bağladıklarını, yaşadıkları güzellikleri dile getirirken, Almanlar da, Kaş’ta bir ev satın aldıklarını anlattılar.

Artık ben, konuşmaları yönlendirmeye çalışmıyorum, yalnızca dinliyordum.

Hugo beni göstererek, “Gülbüz, önyargılarımızla, yanlış bilgilerimizle çok boğuştu. Gerçekleri kavramaya başladığımızı görünce, içinden gülerken bizi izliyor. Ne denli komik duruma düştüğümüzü her geçen dakika daha iyi anlıyoruz” dedi. Alman çift, bu adaya sık sık geldiklerini ve buradan güneşin doğuşunu izlemenin çok güzel olduğunu söyleyerek, güneş doğana dek sohbete devam etmeyi öner-

di. Tekne personeli yorgun olduğu için izin isteyip ön güverteye uyumaya gitti.

Grupla ilgilenmek bana kalmıştı. Gözlerim kansası da kendimi zorlayarak sohbete katılmaya çalıştım. Bu halimi gören Maria, ninni söyler gibi, “Uyumana bak, kafan rahat olsun. Gerçekleri görüyoruz artık” deyince, uyku tulumunun içine girip derin bir uykuya daldım.

Sabah uyandığımda aşçımız kahvaltıyı hazırlıyordu. Kaptan ile Miço Yaşar ise ağları toplayıp dönmüş, sürat botunun içinde ağları ayıklamakla meşguldüler. Mustafa Kaptan, “Arkadaşlarının şansına yine çok balık var, akşam ziyafete devam” dedi.

Teknenin üstünde uyuduysanız güne daha da güzel başlamanın yolu uyandığınız an denize girmektir. Mayom üstümde olduğu için balıkrama suya atladım. Buz gibi suda uyanmak ne güzel bir duygudur. Tüm negatif enerjiyi alır götürür. Bu arada arkadaşlarım da birer ikişer uyanmış, beni gören denize atlıyordu.

Kahvaltının ardından demir alarak, eksiklerimizi tamamlamak ve tekneye su almak için Bozburun’a hareket ettik. Limana yanaştıktan sonra kaptan alışverişe giderken, ben de arkadaşlarımı katamaran tekneleriyle Bozburun’da kışlayan bir Fransız aileye ziyarette götürdüm. Birkaç yıldır tanıdığım Cottin Ailesi, beş yıllık bir dünya turuna çıkmış, Fransa’nın Lorient kentinden başlayan yolculuk sırasında birçok ülkeye uğra-

dıktan sonra Türkiye kıyılarına ulaşmış, kış aylarını Bozburun Limanı’nda geçirmeye karar vermişti. Cottin çiftinin 6 ve 11 yaşlarında iki kızı vardı. Çift, uzaktan öğretim sistemiyle eğitimlerine devam eden kızlarını, Türkçe’yi de öğrenmeleri için Bozburun’daki okula gönderiyordu. Katamarana uğradığımızda Cottin çifti tekne temizliğiyle meşguldü. “Paris’ten konuklar getirdim size” dediğimde çok mutlu oldular. Üç aydan fazla bir süredir Bozburun’da konakladıklarını, karayoluyla Kapadokya, Pamukkale, Ankara’ya gittiklerini, yaşadıklarını, gördüklerini bizimkilere uzun uzun anlattılar. Sohbet sırasında Türk arkadaşlarıyla gelen kızların az da olsa Türkçe konuşması gruptakilerin şaşkınlığını iyice artırdı.

Bozburun’dan ayrıldıktan sonra Yunan adası Simi’ye (Sömbeki) yöneldik. Simi Limanı’na demirlemeden, uzaktan da olsa bu güzel adayı arkadaşlarımıza göstermek istiyorduk. Onlara belli etmeden Yunan bayrağını çektim.

Adanın liman tarafındaki yerleşim alanına yanaştığımızda, Simi’ye geldiğimizi söyledim. Şaşkınlıkla ayağa kalkan arkadaşlarıma adayla ilgili bilgiler verdim, güzel mimarisini anlatıp özellikle de manastırlarından söz ettim. Bir kez daha şaşırmışlardı. Hugo, “Sakız Adası’nda Türkiye’den söz ederken söylenenleri düşünüyorum, bir de senin bir Yunan adasını böylesine güzel ifadelerle anlatmana bakıyorum da ne diyeceğimi bilemiyorum” dedi.

Rotamızı Marmaris'e çevirdik. Geceyi Rodos'un karşısındaki Bozukkale'de geçirecektik. Akşam yemeğinden önce karaya çıkıp koya adını veren kalenin kalıntılarını gezdik. Havanın karamasıyla birlikte Rodos'un ışıkları, özellikle de havaalanının ışıkları görünmeye başladı. Artık akşam yemeklerimiz yalnızca deniz ürünlerinden oluşuyordu. Birkaç gündür sabahlara dek süren sohbetler nedeniyle hepimiz yorgunduk. O akşam erkenden uyuduk. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte ötmeye başlayan kekliklerin sesiyle uyandık. Kahvaltının ardından öğle yemeği için demirleyeceğimiz Serçe Limanı'na gitmek üzere yola çıktık. Akşam, Marmaris yakınlarındaki Gebe Kilise Koyu'nda olacağımız için koylarda uzun molalar vermemiz olanaksızdı.

Bozukkale'den itibaren grup takileri garip bir hüznün kaplamıştı. "Dönüş zor olacak, sizlere çok alıştık, bu güzellikleri bırakıp gitmek kolay olmayacak" diyorlardı. Marmaris'e değin kayda değer bir olay olmadı. Son geceyi limanda geçirecek, ertesi gün sabah erkenden arkadaşlarımızı Dalaman Havaalanı'na götürecektim. Cedric, grup adına, akşam yemeğini Marmaris'te bizim önerdiğimiz bir restoranda hep birlikte yemeyi önerdi. Yöresel ev yemekleri yapan şirin bir lokantaya gittik. Tekne ekibi yemekten sonra limana döndü. Biz de alışverişe çıktık. Pazarlık yapmanın inceliklerini öğrettiğim arkadaşlarım yakınlarına hediyelik eşyalar aldılar. Paketleri tekneye bırakıp

barlar sokağında son gece eğlencesi yapacaktık. Çarşının içinde kuyumculuk yapan bir arkadaşım, dükkanının önünden geçiyorduk ki, "Demek bana uğramadan gidiyorsun" diyerek önümü zü kesti. Çay ikram etmeden bırakmayacağını söyleyince de içeri girmek zorunda kaldık.

Tanışma faslının ardından, elma çaylarımızı içerken arkadaşımın Ermeni asıllı olduğu aklıma geldi. Mesrop (biz Mesut derdik) iyi derecede Fransızca da konuşuyordu. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, çok güzel bir kuyumcu dükkanının sahibi bir Ermeni'yle tanışmak bizimkilerin yaşadığı son şaşkınlık oldu. Bu tür şaşkınlıklara alışkın olan Mesrop, ucunda haç bulunan kolyesini gömleğinin altından dışarı çıkarıp, "Siz şimdi benim Hristiyan olduğuma da inanmazsınız" dedi. Maria, "Ama bize Türkler'in bütün Ermeniler'i yok ettiğini öğretmişlerdi" diye kekeledi.

Kısa süreli bir tarih dersi yapmak zorunda kaldık. Yaşanan karşılıklı acıların asıl sorumlusunun özellikle Fransa ve Avrupa ülkeleri olduğunu örnekleriyle anlatan Mesrop'u ağızları açık dinlediler. Ailesi Kayserili olan Mesrop'un, beş ayrı kentte daha mağazası bulunduğunu öğrendiler. Daha önce dükkanına çok müşterileri getirdiğim Mesrop, kız arkadaşlara ucunda nazar boncuğu bulunan, altın suyuna batırılmış birer kolye zinciri armağan etmişse, son gecenin bir başka güzelliği oldu.

Barlar sokağındaki birçok bara girip çıktık. Paris'teki eğlence merkezlerinin benzeri barlarda rahatça dans edildiğini, çok güzel zaman geçirildiğini görmek, bizimkileri artık şaşırtmıyordu. Son gecenin tadını doyaya çıkartan grubu, adet böyledir, eğlenceden sonra ayrılmak için özel bir yere uğranır diyerek çorbacıya götürdüm.

Sabah, kahvaltıda erkekler ağlamaz sözüne uygun bir durum yaşandı, kızlar gözyaşlarını tutamadı. Aşçımızın, "Adımın Ali olduğu gibi eminim ki, bunlar Türkiye'ye daha çok gelecekler" sözlerini çevirdiğimde, bir hafta süresince çok sık duydukları ve kullanmaya başladıkları sözcükle yanıt verdiler: "İnşallah..."

Arkadaşlarımın Türkiye konusundaki bilgisizliklerine inanmamış, ayrıca, tatil süresince hiç mi kötü olaylar yaşanmadı diye merak etmiş olabilirsiniz. Okuduklarınızın abartı hatta uydurma olduğunu düşünebilirsiniz. Bu yazıda dile getirdiğim önyargılar çok değil, 10 yıl öncesinde de Avrupalılar'ın görüşleriydi, şimdi de... Bunlar belki azalıyor; ama büyük bir kesimde aynı olumsuz düşünceler sürüyor.

Yazımı bitiren arkadaşlarımın şu anda neler yaptıklarıyla ilgili bilgi de vermek istiyorum size:

Cedric, Dalaman'da uçağa binmeden önce Ingrid'e evlenme teklif etti. Şimdi Morgan adında

harika bir kızları var. Bana belge imzalatan Ingrid'in babasını anımsadınız mı? Kaş'ta bir ev satın aldı. Her fırsatta Kaş'talar...

Portekizli çift, Fethiye, Ölü Deniz beldesinde güzel bir taş ev yaptırdı. Yalnızca onlar değil, aileleri de Fethiye'ye geliyor.

Sıkı durun, Emma, Cem adlı bir Türk arkadaşım evlendi. Böyle olunca da, tecavüz korkusunu tümüyle üstünden attı. Aksel adında bir erkek çocukları var. Cem'in ailesinin Bodrum Bitez'deki yazlığı yılın hemen her döneminde Avrupa'dan gelen akrabalarla doluyor. Cem'in annesi bu durumdan pek hoşnut değil gibi... Beni her gördüğünde, "Türkiye'yi tanıtacağım diye başıma ne işler açtın oğlum" demesini de anlayışla karşılıyorum.

Laurence, Fransa'nın Avusturya yakınlarındaki deniz aşırı toprağı, Yeni Kaledonya'da yaşıyor. Çok uzak olduğu için Türkiye'ye gelemiyor.

Babası tanınmış bir sanayici olan Hugo, Marmaris Netsel Marina'da bağlı yelkenlisiyle yılda birkaç hafta mavi yolculuğa çıkıyor. Her defasında yanında farklı bir arkadaş grubu getiren Hugo, Türkiye'yi benden daha iyi tanıtıyor. Önceleri şakayla karışık, bir Türk kızıyla evleneceğini söyleyen Hugo'nun bu düşüncesinde daha ciddi olduğunu duyumsuyorum. •

GurbuzEvren@butundunya.com.tr

"Çabuk amaçları isteme, küçük çıkarları da arama! Eğer sonuç almak istersen, sen amacına ulaşmazsın. Eğer basit çıkarlar yüzünden yolunu kaybedersen, büyük şeyleri de beceremezsin." •

Konfüçyus'tan naklen

Eylül SuDokuları

•Hazırlayan: Canan Onural - Bütün Dünya•

3	7			9		8		5
			7		5			
9					2			
				4			9	7
			5	6		4	8	
			8		7		6	2
		6					7	
4	5	2	9				1	
	1	9	6			3		4

Kolay

3	7			5	6		2	
						5		
9					7		4	
6	5			2			9	
		7			3	4		
	9	4	6					
2	3	6			9			
			1	7				
	4							

Zor

CananOnural@butundunya.com.tr

Yanıtlar 86'ncı sayfamızdadır.

Alçakgönüllü, kendi halinde, sessiz bir kişiydi Nuri Sami Koral...
Yıllarca Şişli Terakki Lisesi'nde müzik öğretmenliği yaparak,
öğrencilerine haftada bir ders de olsa, müzik sevgisini aşılamaya
çalışmıştı. Yapıtları, özellikle senfonileri sık sık İsveç'te konserlerde
çalınır, bu icralar Stockholm Radyosu'nda yayımlanırdı.

Libya Ulusal Marşı'nı Bir Türk Besteledi!

O nu, Türkiye Yayınevi'nde çalıştığım 1950'li yıllarda tanıdım. Sakin, kendi halinde, beyefendi bir adamdı. İşi Çağaloğlu ya da Sirkeci'ye düştüğü zamanlar gelir, bize de uğrardı. Birlikte çalıştığımız, döneminin tanınmış dergicilerinden Sezai Solelli'nin yakın ahbabıydı. Karşılıklı otururlar, bir kahve içimi boyunca dereden tepeden söz açıp sohbet ederlerdi.

Kim miydi bu kişi? Değeri bizde hiçbir zaman yeterince anlaşılamamış bestecilerimizden Nuri Sami Koral...

O gittikten sonra Sezai Bey, "Başka ülkede olsa, Nuri Bey'in heykelini dikerler" derdi. "Böylesine büyük bir müzisyen, inan ki, Türkiye'ye yüz yılda bir gelir."

Pek çok orkestra yapıtı, bu arada senfonileri, konçertoları, oda müziği ve piyano yapıtları olan Nuri Sami Bey, aynı zamanda iki de ulusal marş bestelemişti. Evet, iki de ulusal marş:

Önce Libya, sonra da Endonezya Ulusal Marşları! 50'li yılların başında, Libya bağımsızlığına henüz yeni kavuşmuştu. Kraliyet tahtında Senusi Tarikatı'ndan, İngiltere yanlısı Kral I. İdris vardı.

Bir gün Nuri Sami Bey'e Libya devletinden bir öneri gelmiş. Libya'ya, Batılı teknikle bestelenecek bir ulusal marş önerisi... Nuri Sami Bey bu öneriyi kabul etmekte fazla düşünmemiş. İlk işi, ülkenin yerel müziği ve melodi yapısı hakkında fikir edinmek için onlardan birkaç halk müziği parçasının notalarını, daha da iyisi, plaklarını göndermelerini istemek olmuş. Göndermişler... Üstad hemen oturmuş

ve onlara güzel bir ulusal marş bestelemiş. Libyalılar çok beğenmişler bu marşı...

Önce kendisine şükranlarını bildirmişler, arkasından da banka aracılığıyla hayli yüksek bir telif ücreti ödemişler. Ödemişler; ama bizdeki kesintiler yüzünden eline bu tutarın pek azı geçmiş.

Özlemin Tadı Başkadır

Eser Tutel

Derken arkasından aynı öneri bu kez Endonezya'dan gelmiş. O yıllar Endonezya'nın, özellikle de devlet başkanı Sokarno'nun Türkiye'ye bir hayli yakınlaştığı yıllar... Nuri Sami Bey, güzel bir marş besteleyip yollayarak onları da memnun etmiş. Kaddafi darbesinden sonra Libya'da hâlâ aynı marş çalınıp söyleniyor mu, onu bilemiyordum.

O yıllarda Libya'da, biz Türkler'e büyük sevgi ve saygı besleniyordu. Haklı olarak bizden de kendilerine yakın ilgi gösterilmesini bekliyorlardı. Bu hava içinde Nuri Sami Bey'i, Libya'ya davet etmişlerdi. Libya Devlet Konservatuarı'nı kurması ve de ömür boyu yönetmesi için... Üstad kalıp Libya'ya gitmişti. Konservatuarı kurmuş, üç ay kadar da başında kalıp yönetmişti. Ama yalnızca üç ay kadar...

Bugün nasıldır bilemiyorum; ama o tarihlerde Libya'da kaç-göç vardı, otoriter bir rejim kimseye göz açtırmıyordu, halk başta içki yasağı, bin türlü yasağın kısıtlanması içinde bunaliyordu. Dediğine göre bu yasaklar o denli sıkı izleniyormuş ki, maarif nazırı bile, buzlu viskiyi, ancak makam odasının kapısını bir güzel kilitledikten sonra kasasından çıkartıp ikram edebiliyormuş!

Nuri Sami Bey bakmış ki bu Afrika ülkesinde daha fazla kalamayacak, atladığı gibi uçağa doğru İstanbul'a dönmüştü. Yoksa, ülkenin eğitim kesimindeki tüm önemli makam sahipleri onu çok seviyorlar, bir dediğini iki etmiyorlarmış. Bir başkası olsa, devlet

ileri gelenleriyle ilişkilerini ilerletir, artık örtülü ödenekten mi olur, yoksa özel derslerden mi, servet sahibi olması işten bile değilmiş. Ama Nuri Sami Bey bir türlü ısınmadığı bu Kuzey Afrika ülkesinde daha fazla kalamamış. Ayağına gelen nimetleri (!) tepip dönmüş İstanbul'a eşiyile çok sevdiği kızının yanına...

Alçakgönüllü, kendi halinde, sessiz bir kişiydi Nuri Sami Bey... Yıllarca Şişli Terakki Lisesi'nde müzik öğretmenliği yaparak, öğrencilerine haftada bir de olsa, müzik sevgisini aşılamaya çalışmıştı. Yapıtları, özellikle senfonileri sık sık İsveç'te konser programlarında çalınır, bu icralar Stockholm Radyosu'nda yayımlanır, hemen arkasından da kendisine telif ücreti ödenirmiş. O yıllarda bile, bizde, müzik çevrelerinin dışında, Nuri Sami Bey'in adını duyanlar olduğunu hiç sanmıyorum.

Yardımsever bir insandı Nuri Sami Bey... 1959'da, Lüleburgaz'da yedek subaylığını yaparken, Tümgeneral Lütfi Güvenç, orduevinin açılışı nedeniyle yapılacak tören için benden bir müzisyen bulup bir tümen marşı bestelettirmemi istemişti.

Ilk aklıma gelen kişi, Nuri Sami Bey olmuştu. Hemen Pangaltı'daki evine koşmuş, durumu anlatmış, "Acaba bir marş yazabilir misiniz?" diye kendisinden ricada bulunmuşum.

Beni çok severdi. "Yarın sabah gel, marşını vereyim sana..." demişti.

Gerçekten de ertesi gün sabah sabah evine gittiğimde 65'inci Tü-

men için yazdığı marşın notasını elinde sallayarak, "Marş hazır; ama önce bir çalayım da dinle; bakalım beğenecek misin!" demişti. Köşedeki duvar piyanosunun başına geçip oturmuş ve o gece bestelediği marşı çalmaya başlamıştı.

Kalabalık bir bando için hazırladığı bu marş gerçekten çok güzeldi. Hem güzel hem basit hem de akılda kalıcı melodilerden oluşuyordu. Hoca, marşı bestelemekle kalmamış, ayrıca bandodaki her saz için ayrı ayrı partisyonlarını da yazmış ve de sanki bizim tümenin bando-sunda birkaç trompet, birkaç trombon, birkaç tuba birden varmış gibi, her partiyonu üçer beşer yazarak bizleri notaların kopyasını çıkartarak çoğaltmak külfetinden kurtarmıştı.

Ne yazık ki, bizim tümenin beş, altı erden oluşan mütevazı bandosu Nuri Sami Bey'in bu marşını seslendirebilecek yetenekte olmadığı için doğru dürüst çalamamış, yerine bando başgediklisi Basri Başçavuş'un son anda çırpıştırdığı marşı çalmak zorunda kalmıştı.

İlgi çekici bir kişiydi Nuri Sami Bey... Yanılmıyorsam, 1908, Tekirdağ doğumluydu. İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Cemil Reşit Rey'le armoni ve kontrpuan, Seyfettin Asal'la da viyolonsel çalışmış, 1934'te me-

zun olmuştu. Yaşamı boyunca müzikten başka hiçbir şeyle yakından ilgilenmemiş, Türkiye'deki ilk senfonik bando parçalarını o bestelemişti. Armoni Mızıkası tarafından satın alınan bu parçalar topluluğun kendi repertuarlarında yer almıştı. Ayrıca bestelediği orkestra yapıtları

Değeri ülkemizde hiçbir zaman yeterince anlaşılamamış bestecilerimizden Nuri Sami Koral...

rının önemli bir bölümü de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası için satın alınmıştı.

1944 yılında bestelediği "Kızı-

lırmak" adlı senfonik şiiri, o yıl şef Ernst Preatorius yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından çalınmıştı. Müzik otoriteleri, Nuri Sami Bey'in, "Türk Beşleri" diye anılan Cemal Reşit Rey, Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kâzım Akses, Hasan Ferit Alnar gibi çağdaşlarının gölgesinde kaldığı görüşünü paylaşırlar.

1937'de, 29 yaşındayken bir öneri üzerine Bursa'ya giderek Bursa Belediyesi Müzikevi'ni kurmuş ve iki yıl boyunca bu konservatuvarın müdürlüğünü üstlenerek pek çok öğrenci yetiştirmişti. İstanbul'a döndüğü zaman da İstanbul Çocuk Korosu'nu kurmuş, korodaki çocuklarla teker teker ilgilenerek, onları müzik dünyamıza kazandırmak için elinden geleni esirgememişti. Nuri Sami Bey'in 1954'te yazıp tamamladığı "Beş Halk Dansı" adlı yapıtı da, bir bankanın düzenlediği yarış-

mada birincilik ödülü kazanmıştı.

Bir gün, yayınevine uğradığında, söz işgal yıllarına gelince, bana Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Tekirdağ'ın düşman güçleri tarafından nasıl işgal edildiğini anlatmıştı.

O günlerinde ilkokul öğrencisi olmalıydı. "Bir de baktık ki, İstanbul tarafından doğru, yokuştan aşağıya koyu renk üniformalı bir tabur asker şehre doğru yürüyor! O anda herkesin yüreğine kıpkızıl bir kor düştü. Zor günlerdi, gerçekten çok zor günlerdi o günler!" derken o karanlık günleri yeniden yaşıyormuş gibi aşırı heyecanlanmıştı.

Nuri Sami Bey'i 1996 yılında kaybettüğümüzde 88 yaşındaydı.

Şairin dediği gibi, belki de yapıtları, gemilerin geçmediği bir başka âlemde hâlâ çalınmaya devam ediyor. •

EserTutel@butundunya.com.tr

Nuri Sami Koral'ın Başlıca Yapıtları: Orkestra Yapıtları: •1933, "Türkü", •1937, "Türkü", •1938, "Fantezi", •1940, "İki Türkü", •1940, "Birinci Senfoni", •1944, "Demet" (orkestra süiti), •1944-1981, "Ozan Süiti", •1952, "Prelüd", •1954, "Beş Halk Dansı", •1957, "İkinci Senfoni", •1985, "Fırat'ın Öyküsü" (senfonik şiir). Konçertolar: •1943, "Viola Konçertosu", •1960, "Viylonsel Konçertosu", •1978, "Fantezi" (harp ve orkestra için), •1979, "Trompet Konçertosu", •1979, "Korno Konçertosu". Oda Müziği ve Piyano Yapıtları: •1934, "Dört Parça" (piyano için), •1940, "İki Türkü" (piyano için), •1942, "Birinci Kuartet" (telli ve üflemeli sazlar için), •1946, "İkinci Kuartet" (telli ve üflemeli sazlar için), •1948, "Üçüncü Kuartet" (üflemeli sazlar için), •1967, "Küçük Orkestra İçin", •1969, "Beşinci Kuartet" (flüt ve yaylılar için), •1985, "Prelüd ve Bir Türkü" (iki obua, harp ve yaylılar için). Bando Yapıtları: •1955, "Mehmetçik Marşı", •1955, "Millî Türkü", •1959, "Libya Ulusal Marşı", •1959, "Endonezya Millî Marşı", •1965, "Kıbrıs Marşı". •

İki bölümden oluşan bu dizimizde, insanlığın evrimine katkıda bulunan kişilerin önce, "insansal özelliklerini yansıtan yaşam öyküleri"ni sunuyor, sonra da ileriki sayılarımızda, bu kişinin insanlığa katkısını açıklıyoruz.

"Pesaro Kuğusu"

Çok güzel şarkı söyleyen Antonio'yu balk, Pesaro'da doğduğu için "Pesaro Kuğusu" diye çağırıyordu. Ergenlik çağına gelip de sesi değişmeye başlayınca şarkı söylemeyi bıraktı. Ama aldığı müzik eğitiminin yanına bir de yeteneği eklenince orkestra şefliğine değin yükseldi. Bununla da kalmadı, 1807 yılında Bologna Konservatuvarı'na kabul edildi.

1 8'inci yüzyılın sonları... Yer, İtalya'nın Adriyatik kıyısında küçük, şirin Pesaro kenti... Yaşam biçimi ülkenin öteki yerleşim yerlerinden hiç farklı olmayan tipik bir İtalyan kıyı kenti... Birbirleriyle kavgaya ettiği izlenimi uyandıran; ama aslında havadan sudan konuşan, bir taraftan da işlerini Akdenizliler'e özgü rahatlıkla yapan insanlar... Bir ortak özellikleri de şarkı söylemeyi çok sevmeleri... Evinin kapısının önünü süpüren kadın, ekmeklerini raflara dizen fırıncı, kısaca herkes şarkı söylemeyi çok seviyor. Müzik, vazgeçilmez bir tutkudur onlar için...

Kasap Giuseppe, Pe-

saro'da, bir koltukta birkaç karpuz taşıyabilen, sevilen, sayılan biriydi. Kasaplar derneğinin başkanı, mezbahanın müfettişi, aynı zamanda belediye trompetçisi ve kornocusu, müzik gösterilerinin başarılı organizatörü, orkestra şefliğini üstlenebilecek denli müzik bilgisi olan ve birçok enstrümanı çalabilen Kasap Giuseppe, tüm bu uğraşlarına karşın iyi bir aile reisiydi. Bir fırıncının kızı olan karısı Anna da, operada küçük de olsa roller alan, sesi çok güzel bir şarkıcıydı.

Bu mutlu yuvayı 29 Şubat 1792'de bir erkek çocuk taçlandırdı; adını Antonio koydular. Baba Giuseppe oğlunun da müzisyen

İnsanlığa Adanan Yaşamlar

Yücel Aksoy

olmasını çok istiyordu. Küçük Antonio müziğe, şarkı söyleyerek ve piyano çalmayı öğrenerek başladı. Müzik konusunda çok yetenekli olduğunu kısa sürede kanıtlamıştı.

1 803 yılında aile Luga kasabasına taşındı. Kasap Giuseppe, politik aksilikler olmasaydı, iyi bir müzisyen ve gösteri animatörü olarak çok iyi konuma gelebilirdi. Çünkü üstlendiği görevlerin en iyi biçimden üstesinden gelebiliyor, başarı merdivenlerini emin adımlarla çıkıyordu. Ne var ki demokratik diye adlandırdığı eylemlerinden dolayı tutuklanıp 10 ay hapis cezası aldı.

Baba Giuseppe'nin cezaevine girmesiyle aile zor günler geçirmeye başladı. Küçük Antonio, annesinin yükünü biraz olsun hafifletebilmek için çeşitli işlerde çalışmaya başladı. Önce bir domuz kasabının, sonra da bir demircinin yanına çırak olarak girdi. Ama o, ne et taşımaya ne de demircide kulakları rahatsız eden çekiç seslerini duymaya alışamamıştı. Yalnızca kilisede şarkı söylemeyi ve korno çalmayı istiyordu. Müzik dinlemek ve şarkı söylemekten çok mutlu oluyordu.

Çok güzel şarkı söyleyen Antonio'yu halk, Pesaro'da doğduğu için "Pesaro Kuğusu" diye çağırıyordu. Ergenlik çağına gelip de sesi değişmeye başlayınca şarkı söylemeyi bıraktı. Ama aldığı müzik eğitiminin yanına bir de yeteneği eklenince orkestra şefliğine değin yükseldi.

Bununla da kalmadı, 1807 yılında Bologna Konservatuarı'na kabul edildi.

Okulda öğrenciyken, altı so-nattan oluşan ilk yapıtını besteledi ve beğenildi. Ama o, başarıya giden yolun operadan geçtiğini çok çabuk anlamıştı. İlk operası, Mobelli Ailesi için bestelediği "Demetrio ve Polibio" idi. Bu yapıt ne yazık ki 1812 yılına dek sahnelenemedi. Ama bu gecikme onun moralini bozmadı; çünkü kararı kesindi, opera bestecisi olacaktı.

Olacaktı olmasına ama!.. O günlerin İtalyası'nda müzik yaşamının kendine özgü kuralları vardı. Bir besteci yapıtlarını; ancak belirli dönemlerde gerçekleştirilen etkinliklerde sergileyebiliyordu. Bu dönemler de, karnavallar, ilk ve sonbaharda yapılan şenlikler ve büyük perhiz günleriydi. Besteci önce yapıtını yorumlayacak bir sanatçı grubuyla anlaşır, ondan sonra yapıtını yazmaya başlardı ve bunu 20 gün gibi kısa bir süre içinde bitirmek zorundaydı.

Eğer yapıt başarı kazanırsa, üst üste otuz kez sahnelendikten sonra rafa kaldırılır ve bir daha adı bile anılmazdı. Bu koşullar altında, bir bestecinin başarılı olabilmesi için üstün doğaçlama yeteneğine sahip olması gerekiyordu. Zaten bu da genç ve dinamik bestecimizin en büyük özelliği idi.

İtalya'nın övünç kaynağı ünlü bestecinin yaşam öyküsünün devamını 124'üncü sayfamızda bulacaksınız.●

"My Lai olayından sonra askeri eğitim, sivillere karşı saygılı davranma açısından yeniden değerlendirildi. 16 Ocak 1991'de Birinci Körfez Savaşı'na birliklerini gönderen komutanlar, askerlerine şu emri verdi: 'Yeni bir My Lai yok!.. Duydunuz mu?..' Amerikan kaynakları böyle diyor! Ancak... Afganistan ve özellikle Irak'ta sivillerin yaşadığı örnekler, bu emrin Amerikalı askerler tarafından pek de iyi duyulmadığını gösteriyor.

40 Yıl Önce, 40 Yıl Sonra

"My Lai olayından sonra askeri eğitim, sivillere karşı saygılı davranma açısından yeniden değerlendirildi. 16 Ocak 1991'de Birinci Körfez Savaşı'na birliklerini gönderen komutanlar, askerlerine şu emri verdi: 'Yeni bir My Lai yok!.. Duydunuz mu?..' Amerikan kaynakları böyle diyor!

Ancak... Afganistan ve özellikle Irak'ta sivillerin yaşadığı örnekler, bu emrin Amerikalı askerler tarafından pek de iyi duyulmadığını gösteriyor:

Ailesinin yanında tecavüz edilen genç kızlar, öldürülen silahsız insanlar, yakılan cesetler, kolu-bacağı kopmuş bebekler...

Dün Vietnam'da yaşanan My Lai Katliamı'nın benzeri olaylar, günümüzde "demokrasi (!) haritacıları" tarafından Ortadoğu'da tekrarlanıyor!

My Lai'de 16 Mart 1968'de 48. Viet Cong Taburu'nun peşine düşen Teğmen William Calley ve komutasındaki askerler köye girildiğinde, yalnızca kadın, çocuk

ve yaşlı erkeklerle karşılaştılar.

İki gün önce, 14 Mart'ta bir Amerikan mangası "bubi tuzağı"na düşmüş, askerler arasında çok popüler olan bir çavuş ölmüş, bir er kör olmuş, birkaç asker de yaralanmıştı. O gün akşamüstü çavuş için yapılan cenaze törenine katılan askerlerin aklında, bu olayın intikamını almak vardı.

My Lai köyünde, yarınsız kalan sorular, boşa giden çabalar, daha önce 'Viet Cong'un keskin nişancıları ve mayınlı tuzaklarının yol açmış olduğu kayıplar yüzünden, askerler hırs ve kinlerini silahsız köylülerden çıkarmaya başladılar.

Kulübelerinden kaçmaya çalışan sivil halka rastgele ateş ediyor, kurtulanları kuşatıp infaz edilecekleri çukurlara yönlendiriyorlardı.

16 Mart sabah saat 7:22'de, 9 helikopter My Lai'ye doğru havalandı.

Charlie Bölüğü'nü taşıyan helikopterler, köyün 130 metre güneyinde bir pirinç tarlasına indiler. Burası daha önce havadan hafif silahlarla taranmıştı. İlk as-

Köşeden Bucaktan

**Mehmet
Muhsinoğlu**

ker henüz helikopterden indiğinde, çevrede bulunabilecek Viet Conglu'lar çoktan uzaklaşmıştı.

My Lai köyünde yaklaşık 700 kişi yaşıyordu.

Öğleye doğru saat 11'de yemek molası verildiğinde, katliam neredeyse sona ermişti: "Artık My Lai yoktu..."

Evler, kulübeler yakılmış, yıkılmış, sivil insanlar öldürülmüş, yaralılar can çekiyordu.

Daha sonra katliam hakkındaki konuşan birçok asker, çevrede askerlik çağına gelmiş Vietnamlı tek erkek bile gördüğünü anımsayamıyordu!..

Gece karanlık bastığında köye dönen Viet Conglu'lar, ölülelerini gömdüler!

12 ay sonra ABD ordu soruşturmacıları, yaklaşık 500 köylünün gömüldüğü 3 toplu mezar buldu.

Resmi raporlara göre katliam, Kıdemli Pilot Subay Hugh Thompson'un helikopterini sivillere sürekli ateş eden askerlerin arasına indirip, köylülere yönelik saldırıları önlemesiyle ancak durdurulabilirdi.

Pilot Hugh Thompson ile birlikte Topçu Subayı Lawrence Colburn ve Mürettebat Komutanı Glenn Andreotta gördüklerine inanamıyordu. Pilot Thompson, sivillere saldırı durdurulmadığı takdirde, helikopterin iki kapısındaki makinalı tüfeklerle Amerikan askerlerine ateş açılması emrini vereceğini bildirdi. Pilot bu arada, 12 yaralı Vietnamlı'nın kurtarılması için iki helikopteri daha yardıma çağırdı. Yardım

helikopterleri yere indiğinde, Thompson beşi çocuk, dokuz siville birlikte en yakın askeri hastaneye doğru havalandı.

Daha sonra aynı yere dönen Pilot Thompson, çoktan ölmüş annesinin cesedine sarılmış bir bebeği de kurtardı.

Hugh Thompson ve Lawrance Colburn, 15 Mart 1998 tarihinde Quang Ngai, Vietnam'da, katliamdan kurtardıkları iki köylü kadınla buluşup My Lai Anıtı'nı ziyaret ettiler.

Thompson 6 Ocak 2006'da 62 yaşında yaşama veda etti.

Bir yıl boyunca üstü örtülen My Lai olayı gün ışığına çıktığında, General William Peers başkanlığındaki askeri soruşturma kurulu, katliamı araştırdı ve bu acımasız operasyonu bilen 30 kişilik bir listede hazırladı. Ancak bunlardan, Calley ve Ernest Medina ile birlikte yalnızca 14 kişi suçlandı.

Kadın ve çocuklar dahil, 504 Vietnamlı sivil kasıtlı olarak öldürmek suçundan, askeri mahkemede yargılanmaları sonucu 14'lerin hepsi ordudan atılırken, tek başına 22 sivil öldüren Teğmen Calley, ömür boyu hapse çarptırıldı.

My Lai davasının ilk duruşmasında, Doug Linder tarafından askeri mahkemeye yapılan sunuş iki saat sürdü. Linder katliamı özetlerken söze şöyle başladı:

"1968'de Vietnam'da iki trajedi yaşandı. Bunlardan biri, 16 Mart sabahı silahsız 500 kadar yaşlı erkek, kadın ve çocukların Amerikan askerleri tarafından

My Lai köyünün toprak yolunda, birbirlerinin üstüne yığılıp kalmış kadın ve çocuk cesetlerini gösteren ve katliamın tüm dünyada yankı uyandıran ünlü fotoğrafı, ordu fotoğrafçısı Ronald L. Haeberle tarafından 16 Mart 1968'de çekilmişti.

katledilmesi, ötekiyse bu katliamın örtbas edilmesiydi!.."

Amerikan tarihinin en uzun süren duruşması ve jürinin 13 günlük değerlendirmesi sonucu, 29 Mart 1971'de suçlu bulunan Teğmen William Calley, jüri üyelerine okuduğu yazılı savunmasında, "Benim hiçbir kusurum yok. Yalnızca aldığım eğitimin gereğini yaptım" dedi. Avukatı George Latimer ise kararın açıklanmasından sonra gazetecilere, "Bu korkunç bir karar, bu çocuk ezildi" diyordu.

Teğmenin ömür boyu hapis cezası, önce askeri yargıtay tarafından 20 yıla, daha sonra da ordu bakanı tarafından 10 yıla indirildi.

Kamuoyunda "günah keçisi" olduğu öne sürülen Calley, 42 ay askeri lojmandaki evinde tutuklu

kaldıktan sonra, federal yargıç J. Robert Elliot tarafından serbest bırakılmasına karar verildi.

Başkan Richard Nixon 1974'te Calley'i bağışladı.

Bu arada Nürnberg ve Tokyo Savaş Suçları Mahkemeleri'nde belirlenen savaş kurallarının, My Lai Katliamı dolayısıyla tersine döndüğü tartışmaları yaygınlaştı.

Tarihteki bu iki örneğin aksine, "hiç kimsenin savaş sırasında verilen emirleri yerine getirdiği için suçlanamayacağı" görüşü geçerlilik kazandı.

Ordu Bakanı Howard Callaway'ın "The New York Times"da yayımlanan demecinde, Teğmen Calley'in mahkumiyetinin, "kendisine verilen emirlerin gereğini ye-

rine getirdiğine içtenlikle inandığı” için indirildiği açıklanıyordu.

Bu uygulama, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Alman ve Japon askerlerinin, “benzer eylemleri” nedeniyle idam edilmeleriyle açıkça çelişiyordu.

My Lai köyünün toprak yolunda, birbirlerinin üstüne yığılıp kalmış kadın ve çocuk cesetlerini gösteren ve katliamın tüm dünyada yankı uyandıran ünlü fotoğrafı, ordu fotoğrafçısı Ronald L. Haeberle tarafından 16 Mart 1968’de çekilmişti.

California Üniversitesi’nden Profesör Camilla Griggers’in verdiği bilgiye göre, katliam günü Charlie Bölüğü’nde görevlendirilen Ronald L. Haeberle’nin yanında iki kamera vardı. Birincisi orduya ait, diğeri kendisinin özel kamerasıydı. Devlete ait kamerada, “standart ve yetkilendirilmiş operasyon”un görüntüleri yer alıyordu; sorgulanan köylüler, “asilerin” yakılan kulübeleri... Haeberle’nin özel kamerasındaki görüntüler ise çok farklıydı.

Öldürülenlerin, yaygın söylemle “düşman ve asi”ler değil, çoğunluğu silahsız kadın, çocuk ve ihtiyar köylüler olduğunu gösteren bu “gayri resmi” fotoğraflar basında yer alıp, hükümet üzerinde yoğun baskı yaratınca, askeri mahkemeye delil olarak sunuldu.

Katliam fotoğraflarının gazetelerde yayımlanmasıysa “telif hakkı” ve ordu tarafından öne sürülen “kamu mülkiyeti” tartışmalarına yol açtı.

Londra’dan “The New York Times”’a ulaşan bir haber, İngiliz gazetelerinin “The Plain Dealer”den kopyaladıkları fotoğrafları, telif ücreti ödemeden yayımlayacaklarını bildiriyordu. Bunun üzerine “The New York Times” gazetesinin Fotoğraf Editörü John Morris, “Özel kameramdaki bu fotoğrafların telif hakkı bana ait” diyen Haeberle’nin iddiasını “kamu çıkarı” gerekçesiyle dikkate almadı ve hiçbir ödeme yapmadan, öteki gazetelerle birlikte fotoğrafları yayımladı.

Bağımsız Araştırmacı-Gazeteci Seymour Hersh, My Lai Katliamı’nın 12 Kasım 1969’da ortaya çıkmasından bir hafta sonra, Teğmen Calley ile “Time”, “Life” ve “Newsweek” dergilerinde 20 Kasım’da yayımlanan kapsamlı bir görüşme yaptı. Seymour Hersh, bu başarılı gazetecilik örneği nedeniyle 1970 Pulitzer Ödülü’nü kazandı.

“Amerikan Barış Harekatı”nın katliama dönüştüğü haberlerinin bomba gibi patlaması üzerine, “askeri birliklerinin Vietnam’dan derhal çekilmesi” baskısı, kamuoyunda çığ gibi büyüdü.

“Uzakdoğu”nun 40 yıl önce yaşadığı kanlı tarih, 40 yıl sonra “Ortadoğu”da “tekerrür” ediyor!.. ABD Kongresi ve kamuoyunun baskısı artıyor; ama askerlerin tabutla evine döndüğünü gösteren tören fotoğraflarını yayımlamak bile, “özgürlükler ülkesi”nde yasak!..

Çünkü... Tüm Bushlar’a göre, “askerlik yan gelip yatma yeri değil!..”•

m.muhsinoglu@gmail.com

XIV. Louis denetlemeye gerek duymadığı öfkesiyle kükredi: “L’etat C’est Mai.” Onun o an parlamento çatısı altında söylediği “Devlet benim” anlamındaki bu söz, önce parlamento binasının duvarlarından taşı, tüm Paris’e, oradan tüm Fransa’ya ulaştı, sonra da Fransa’nın sınırlarını aştı, tüm dünyaya yayıldı ve sonunda dünya tarihinin yüzyılları aşan boyutlarında bugün de korumakta olduğu yerini aldı.

“L’etat C’est Mai”

“Devlet Benim”

1655 yılında Fransa’da parlamento, kralın mali politikasını görüşürken Kral XIV. Louis, ormanda avlanmaktaydı. Parlamentodaki gelişmeler kendisine yetiştirilince kral avlanmayı bir kenara bıraktı, atını dörtlale bir hızla Paris’e doğru sürmeye başladı. Onyediy yaşındaki Kral XIV. Louis’in, delikanlılık döneminin doğal ateşine öfkesi de eklenince, Fransız Parlamentosu tarihinde ve toplantı salonunda ilk ve son kez, av giysili bir kral gördü.

Öfkesi burnunda tüten delikanlı kral, üzerinde av giysileri ve elinde kamçıyla, sözcüğün tam anlamıyla baskın yaparcasına parlamentoya girmişti.

Parlamento üyeleri önce şaşırılmışlar, sonra da ürkmüşlerdi. Hepsi sus pus olmuş, hiçbirinin ağzından tek hece bile çıkmıyordu.

Delikanlı kral, denetlemeye gerek duymadığı öfkesiyle, işte o an,

o sessizlik içinde, orada kükredi: “L’etat C’est Mai.”

Onun o an parlamento çatısı altında söylediği “Devlet benim” anlamındaki bu söz, önce parlamento binasının duvarlarından taşı, tüm Paris’e, oradan tüm Fransa’ya ulaştı, sonra da Fransa’nın sınırlarını aştı, tüm dünyaya yayıldı ve sonunda dünya tarihinin yüzyılları aşan boyutlarında bugün de korumakta olduğu yerini aldı.

Tarihte, işte bu sözle “ölümsüz” bir yer alan XIV. Louis, tahta çıktığında yalnızca beş yaşındaydı. Yönetimde Başbakan Kardinal Mazarin vardı. İpler onun elindeydi. XIV. Louis, yıllarca Mazarin’in baş tacı olmasına katlanmak zorunda kaldı. Mazarin’in ölümünden sonra kralın çevresindeki birçok kişi, birkaç gece ve gündüz, kendisinin başbakan olacağı umuduyla yattı kalktı.

Fransa yıllardan buyana güçlü başbakanların yönetimine alışmış-

Evrensel Kültür

Songül Saydam

tı. Kralın varlığı simgeseldi. Başbakanlık için en güçlü iki aday, Savunma Bakanı Lionne ile Maliye Bakanı Fouquet'ti.

Kralın kimi başbakan atayacağını açıklayacağı toplantıda özellikle bu iki bakan, "Başbakan ben olacağım. Kral şimdi benim adımla açıklayacak" umuduyla beklerlerken, kral önce bu kişilerde, sonra da birçok kişiye soğuk bir düş etkisi yapan açıklamasında, kendi adını ilan etti:

"Beyler, bugüne değin işlerimin aziz Kardinal Mazarin tarafından görülmesine izin vermiştim; ama bu noktaya değin" dedi. "Bundan böyle devleti ben, yalnızca ben yöneteceğim. Ve ancak yardımlarınıza gerek duyduğum zaman sizden o konudaki görüşlerinizi bildirmenizi isteyebilirim."

Bu sözleriyle "genç" kral, Fransa'da büyük başbakanlar saltanatına son vermiş oluyordu.

Altı yıl önce parlamentoda "Devlet benim" diye haykıran kral, değişik sözcüklerle de olsa aynı sözü bu kez, bakanlarına söylüyordu. Kral saltanatı boyunca ona hükmetmeye kalkışacak yeni "vazgeçilmez adam"ların yaratılmasına izin vermeyeceğini açık bir dille duyuruyordu.

Bu beklenmedik karar en çok Maliye Bakanı Fouquet'i şaşırttı. Ancak kendine çok güveniyordu. Ne de olsa Fransa'nın para kasası durumundaydı. Başbakan Mazarin onu devletin iflas ettiği zaman hazinenin kasasının bomboş olduğu bir sırada bulup kendisinden yardım istemişti:

"Kralın hiç itibarı yok. Kimse ona güvenmiyor" demişti. "Yine iflas eder endişesiyle ona kredi vermekten çekiniyorlar. On yıldan buyana hazineye ciddi bir yardım yapabilecek bir kabadayı bulamadım..."

Fransız ticaret dünyası uzak durup devletin mali durumunu kötü gözle izliyordu. Kralın adının söylenmesi bile paraların köşe bucak saklanmasına yetiyordu. Kimse devletin kurtulması uğruna kendi parasını tehlikeye atmak istemiyordu. Herkes Fransa'yı kurtaracak mucizeyi hep başbakanlarından bekliyordu. Bu mucizeyi kim, hangi fedai yaratacak, servetini ve itibarını bu yolda kim kumar masasına yatıracaktı?

İşte aranan bu fedai, müfettiş Fouquet'ti. Tüm Fransa onu tanıyordu. O güne değin zekâsından, yeteneğinden, şeref ve ünü dışında onun hakkında tek bir söz söylenmemişti.

Zengindi, çok zengindi. İkinci evliliğiyle bir anda birkaç milyonu devlet hazinesine bağışlayabilecek denli zengin bir aileye girmişti. Üstelik parlamento üyesi ve savcıydı. Tüm bunlar en kuşkucu taciiri bile rahatlatacak özelliklerdi. Dar zamanda maliye bakanı yapılan Fouquet'in tek bir görevi vardı: "Para bulmak!" Beş parasız ve müsrif devlet, Fouquet'in mucizelerine bel bağlamıştı.

Fouquet cepheden cepheye savaşıran Fransa'ya, kardinale para buldu. Üstelik para yüklü arabaları ıssız, güvenli olmayan dağlardan geçirterek savaş alanındaki

kardinale göndermeyi de başardı. Fakat bir yandan da Paris'te suiistimaller, yüksek borç karşılığı borçlar, danslar, balolar, aşk serüvenleri sürüp gidiyordu. Fransa'nın kanını emen bu suiistimal ve israf hastalığı Fouquet'in maliye bakanlığında tam aradığı iklimi bulmuştu.

XIV. Louis bundan böyle iktidarı tek başına kullanacağını söylediği zaman Fouquet gülüp geçmiş, bu kararı genç adamın geçici bir hevesi sanmıştı. Oysa Fransa tarihinde XIV. Louis gibi pek az hükümdar hükmetmeye ve mutlak bir kral olmaya hazırlanarak yetişmişti. Genç kral devleti başka bir kimseyle ve hiçbir güçle paylaşmamaya kararlı olarak Fransa tacını giymişti. Çocukluğu monarşinin ölüm kalım savaşları içinde geçmiş, tuzakları, kompoları, yüze gülen düşmanları, dalkavuk ve ikiyüzlülerin ağır ihanetlerini görmüş, uzaklara sakın ve iyi niyetli insanların yaşadığı köylere kaçıp sığınmak zorunda kalmıştı.

Kral devlet arabasını çeken atların gemlerini eline almaya giriştiğinde bakanlara devlet işleriyle ilgili günlük rapor vermelerini buyurdu. Fouquet bundan hiç korkmadı. Genç, bilgisiz ve deneyimsiz bir kral onun insanlara pabucunu ters giydirecek dehasıyla hazırladığı entrikaları nasıl yaka-

layabilir ve gizlerini nasıl keşfedebilir? Krala her gün rapor götürüyordu. Masrafları keyfince şişirip gelirler hanesini boşaltıyordu. Kral raporları yıllarca Fouquet'in hırsızlığı için çalmadık kapı bırakmayan; ama bu dönen çarkın her bir parçasınca engellenen

XIV. Louis, tarihe "Güneş Kral" olarak geçti.

bir adama Colbert'e gösteriyordu. Colbert de yapılan sahtekârlıkları birer birer gösteriyordu. Fouquet'nin çevresindeki çember daralıyordu. Bunun ayırdına varan kurnaz maliyeci, krala koşup

kendisini ve geçmişini bağışlamasını istedi. XIV. Louis, "Peki, söylediklerinizden sonra herşeyi burada unutuyor ve geçmiş hatalarınızı bağışlıyorum" dedi.

Fouquet, pişmanlık krizine ve kralın bağışlamasına karşın, alıştığı yaşama, hırsızlık, yalan ve ikiyüzlülükle örülmüş har vurup harman savuran yaşamına geri döndü.

Fouquet bir eylül günü kralın kabine toplantısına çağırıldı. Yüksek ateşi olmasına karşın uçarcasına gitti. Toplantının bitmesinden sonra kral, Fouquet'ten biraz daha kalmasını istedi ve... Onun tutuklama buyruğunu yazılı olarak getiren süvarilerin belirmesine değin onla havadan sudan konularda bir söyleşi yaptı.

Fouquet dört kişi tarafından taşınan koltuğunda şatodan çıkarıldı ve kent meydanında kendisini durduran atlı birlik komutanının okuduğu tutuklama emrini dinledi.

Fouquet şaşkınlıkla "Nasıl olur?" diye haykırdı. "Kralın yanında ben bu ülkenin en saygın insanı olduğumu sanıyordum."

Askerler tutukluyu 19 yılını geçirip orada öleceği cezaevine götürürken bakanlarını yeniden toplantıya çağıran kral, onlara bir ders veriyordu:

"Bundan böyle hazine işleriyle bizzat kendim meşgul olacağım! Hazinemi iflastan ve milleti mi sıkıntıdan kurtarmanın tek yolu budur."

Tüm bakanlar şaşkınlık içinde kalmışlardı. Fouquet'nin, topla, tüfekle yıkılmayacak denli sağlam olan ve hırsızlığa, hileye, çıkar düşkünlüğüne, lükse, kısacası paraya dayanan iktidarı, "Devlet benim" diyerek devlete sahip çıkan bir kralın, iki satırlık kararıyla ortadan silinirken, XIV. Louis de tarihe "Güneş Kral" olarak geçiyordu.

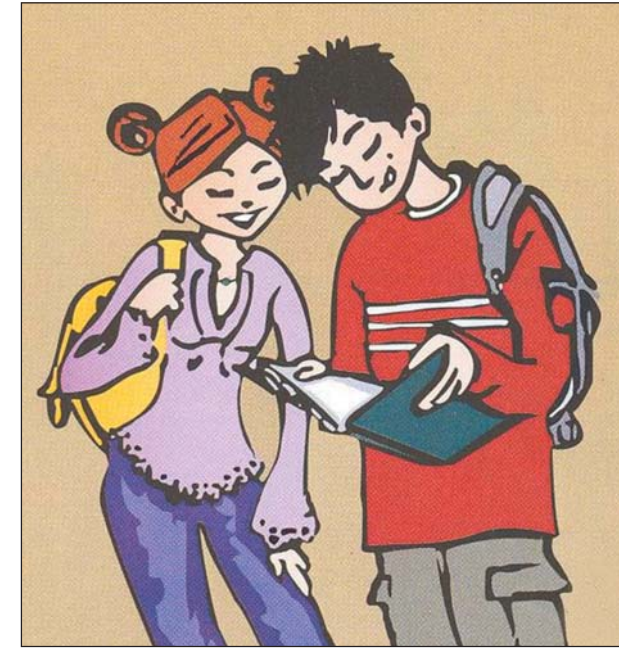
Onun, sıfatı ve "Devlet benim" sözü yanısıra, ölüm döşegindeki şu sözü de tarihteki yerini bugün de korumaktadır:

"Je m'en vais, mais l'État demeurera toujours."

İşte Türkçe'si:

"Ben gidiyorum; ama devlet her zaman var olacaktır."•

SongulSaydam@butundunya.com.tr

Fin Okullarından Ders Çıkarmak...

Dünyanın çeşitli yerlerindeki öğretmenler ve eğitimciler bir gizin peşinde Finlandiya'ya akın ediyorlar. Onlar ne büyülü bir iksirin ne de bir define sandığının peşindeler. Fin eğitim sisteminin olağandışı başarısının nedenlerini öğrenmek istiyorlar.

2000 ve 2003 yıllarında 15 yaş seviyesi için düzenlenen iki ayrı uluslararası projede Fin öğrenciler dünyanın en iyileri arasında yer aldılar. 2006

olan değerlendirmede de yine en üstlerde onların olacağı tahmin ediliyor. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü 2000 yılında ilk kez, "PI-SA" olarak bilinen Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nı düzenledi. Programın amacı dünyanın çeşitli ülkelerinden 15 yaşındaki çocukların eğitim kalitesini karşılaştırmaktı. 2003 ve 2006 yıllarında da uygulanan bu testlere Türkiye de katılmıştı.

Okullardaki verimin en büyük ölçüm kriteri olan "PI-SA"nın amacı öğrencilerin dersler-

Bir Başka Bakış

Cheryl Tanrıverdi

"Eylül SuDokuları"nın Yanıtları...

3	7	1	4	9	6	8	2	5
2	4	8	7	1	5	9	3	6
9	6	5	3	8	2	7	4	1
6	8	3	2	4	1	5	9	7
1	2	7	5	6	9	4	8	3
5	9	4	8	3	7	1	6	2
8	3	6	1	5	4	2	7	9
4	5	2	9	7	3	6	1	8
7	1	9	6	2	8	3	5	4

Kolay

3	7	8	4	5	6	1	2	9
4	6	2	9	3	1	5	8	7
9	1	5	2	8	7	3	4	6
6	5	3	7	2	4	8	9	1
1	2	7	8	9	3	4	6	5
8	9	4	6	1	5	2	7	3
2	3	6	5	4	9	7	1	8
5	8	9	1	7	2	6	3	4
7	4	1	3	6	8	9	5	2

Zor

Dünyanın çeşitli yerlerinden gelen uzmanlar Fin okullarının mimarisini inceliyor, eğitimdeki başarının ipuçlarını araştırıyorlar.

deki konuları ne denli iyi ezberlediklerini ölçmek değil. Amacı, derslerde öğrendiklerini, incelemek ve yaratıcı düşünmek zorunda oldukları “gerçek yaşam”da ne denli iyi uygulayabildiklerini ölçmek.

Okulda öğrenilenler çocukların günlük yaşamda gereksinim duyacakları türden mi? Çocuklar bir gazete makalesindeki fikir ile gerçek arasındaki farkı belirleyebilecekler mi? Gıda güvenliği ve sağlıkla ilgili akıllıca kararlar verebilecekler mi? Bir sigorta poliçesini ya da kira kontratını okuyup anlayabilecekler mi? Hızla değişen dünyada iş bulabilecekler mi?

İki saatlik yazılı sınav için “PISA” soruları hazırlandı, çevrildi ve dünyanın her yerinde tümüyle aynı biçimde değerlendirildi. Değerlendirme grupları sıkı ve sert ku-

rallar çerçevesinde çalıştılar, testler karşılıklı denetim için farklı ülkelere gönderildi.

Yine de birçok kişi uluslararası testlere kuşkuyla yaklaşıyor. Kültürün standartlaştırılması ve eğitimin küreselleşmesi endişesiyle, okullarda ne öğretilmesi gerektiğinin tek bir kritere bağlı olmasına son derece karşılar. Elbette farklı ülkeler farklı kültürlerle sahipler ve farklı eğitim sistemlerine gereksinim duyuyorlar. “PISA” hiçbir zaman uluslararası bir ders programını herkese yüklemeye kalkışmadı. Ancak, teknolojik olarak gelişen modern dünyamızda özel beceri ve bilgi gerektiğinin ayırdında. Bu nedenle eleştirel düşünmeyi, kavramsal anlamayı ve iletişim becerilerini sınamak amacıyla “PISA”, okuma ve anlama becerileri, fen bilimleri ve matematiğe odaklanıyor.

Finlandiya'daki okullar farklı başarı seviyesinden öğrencileri aynı sınıfta topluyor.

İlk “PISA” araştırmasının sonuçları açıklandığında ülkeden ülkeye büyük farklar olduğu görülmüştü. Almanya ve İtalya gibi gelişmiş ülkeler düş kırıklığı yaratan sonuçlarla karşılaştılar. Okul öncesi öğretmeni Alman arkadaşım Britta ülkesinde sonuçların şaşkınlıkla karşılandığından ve eğitim sisteminde ani bir reforma gidildiğinden söz etmişti. Onun için bu, daha uzun çalışma saatleri, yeni programlar ve öğretme yöntemlerinde köklü değişiklikler anlamına geliyordu.

Finlandiya listenin en başında yer aldı. Öteki ülkeler dikkatlerini birden Fin okul sistemine yönelttiler. Fin öğrenciler ortalamanın üzerinde başarı sağladılar. Finlandiya başarısının tek açıklamasının zenginlik olmadığını kanıtlarcasına, okullarına ortalamanın altında para harcıyor. 2003 yılındaki de-

ğerlendirmede Türkiye'nin, ortalamanın epey altında yer alması pek de şaşırtıcı değildi.

Peki Fin okullarını bu denli iyi yapan ne? Onlardan öğrenebileceğimiz şeyler var mı? Zengin ve küçük bir ülke olan Finlandiya'nın başarısını önemsemesek belki de yararlanabileceğimiz bir şeyi göz ardı etmiş oluruz. Türkiye'nin araştırmaya katılma nedeni Türk öğrencileri öteki ülkelerdeki öğrencilerle karşılaştırıp sonuçları değerlendirmek ve gerekli ilerlemeleri kaydetmek için harekete geçmek.

Fin çocukların zorunlu eğitimleri genellikle yedi yaşından başlamak üzere dokuz yıl sürüyor. Çoğu çocuk altı yaşında okul öncesi eğitim de alıyor. Eğitim sistemi, öğrencilerin ekonomik ve sosyal durumlarına bakılmaksızın herke-

*Fin öğrenciler hava koşullarına
aldırmadan tenefüsleri dışarıda geçiriyorlar.*

se eşit öğrenme olanakları sağlıyor. Normal eğitimin kalitesi yüksek olduğundan özel okullara fazla gereksinim duyulmuyor.

Öğretmenler iyi eğitilmiş, motivasyonları yüksek ve saygı gören kişiler. Hepsi lisansüstü eğitim almış. Sınıf öğretmenleri pedagojide uzmanlaşıyor, branş öğretmenleri ise kendi alanlarına yoğunlaşıyorlar. Öğrenme hiç bitmiyor. Öğretmenler öğrenmeye ve ileri seviyede dersler almaya devam ediyorlar. Finlandiya’da belirli bir çekirdek eğitim programı olmasına karşın, okullar büyük ölçüde bağımsız hareket edebiliyorlar. Öğretmenler ders malzemeleriyle istedikleri gibi hareket etme özgürlüğüne sahip. Kendilerini bilginin tek aktarıcısı olarak görmüyorlar. Amaç-

ları öğrencileri kendi kendilerine düşünmeye yöneltmek.

Öğrenciler, bir sınıfta her seviyede öğrenci olacak biçimde gruplandırılıyorlar. Öğretmenler hızlı ve yavaş öğrenenleri birarada eğitebilecek yeteneğe sahipler. Sınavlar yalnızca yıl sonunda yapılıyor, öğrenciler sürekli sınav ve kötü not stresinden kurtulmuş oluyorlar. Böylelikle öğrenmek için öğrenmeye yoğunlaşabiliyor; ezbere değil, düşünmeye ve problem çözmeye odaklanabiliyorlar.

Birçok uzman, Fin kültüründe okumaya olan büyük ilginin eğitim sisteminin başarısına katkıda bulunduğuna inanıyor. Aslında birçok çocuk okula başladığında okumayı çoktan öğrenmiş oluyor. Yabancı yapım olan çocuk televizyon programlarının çoğu altyazılı, çocuklar televizyon izlerken de okuma yeteneklerini geliştirebili-

yorlar. Ülkenin gelişmiş ve düzenli olarak kullanılan bir halk kütüphanesi sistemi var.

Her öğrenci okulda ücretsiz olarak, günlük besin değeri gereksiniminin üçte birini karşılayan öğle yemeği yiyor. Ders araları hava nasıl olursa olsun dışarıda okul bahçesinde geçiriliyor, bu da fiziksel ve zihinsel sağlıklarına olumlu etki ediyor.

Tipik bir Fin ilkokulunda öğrenciler günlük işlere de yardımcı oluyorlar. Örneğin mutfakta aşçıya, bahçede bahçivana yardım ediyorlar. Görevlilerle birlikte çöp topluyorlar. Çiçeklerle, kütüphaneyle, geri dönüşüm programıyla ve akvaryumla da ilgileniyorlar. Okuldaki görevliler bu sırada öğrencilere gözetmenlik yapıyorlar. Sonuç olarak da çocuklarda sorumluluk bilinci ve o işlere karşı saygı oluşuyor.

Fin okullarının mimarisi öğren-

meye teşvik edici yapıda. İçleri aydınlık ve ferah, renkler canlı ve çekici. Öğretmenler, veliler ve çocuklar okulu ciddiye alıyorlar. Eğitim sistemi denetime değil güvene dayalı. Sonuç, olumlu öğrenme ortamı ve “PISA” araştırmalarında üst sıralar olarak geri dönüyor.

Yeni “PISA” sonuçları açıklanırken Türkiye, öğrencilerinin nerede yer aldığını öğrenmeyi merakla bekliyor. Son yıllarda Türkiye’de zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması, yeni okulların yapımı ve modern teçhizatlar edinilmesi gibi belirgin ilerlemeler kaydedildi. Ancak, tüm öğrencilerin eğitim kalitesini artırmak için daha fazla ve büyük yeniliklere gereksinim var. Finlandiya’nın eğitimdeki başarısını incelemek esin verebilir. Dünyanın neresinde olursa olsun, kaliteli eğitim her ülkenin hedefi olmalıdır. •

Çeviri: Pelin Hazar

CherylTanrıverdi@butundunya.com.tr

Oğlunun baştan sonra “pekiyi”lerle dolu karnesini inceleyen baba, onun bu başarısından kendine de pay çıkarmayı dener: “Şu karnedeki notlardan açık açık anlaşılıyor ki” dedi. “Bu çocuk tüm zekâsını benden almış.”

Eşinin bu sözleri dinleyen anne gülmeye başladı:

“O konuda hiç kuşku yok” dedi. “Çünkü benim zekâm yerinde duruyor.” •

Kadın mağazada battaniyeleri inceliyordu. Aniden durdu ve tezgabtarla seslendi:

“Siz bu battaniyeler için ‘Yün’ diyorsunuz” dedi. “Ama battaniyelerin üzerinde ‘Pamuk’ yazıyor, bu nasıl olur?”

Tezgabtar pişkin pişkin yanıt verdi:

“Haklısınız, hanımefendi” dedi. “Biz güveleri aldatmak için öyle yazıyoruz.” •

“Eğitimli sporcu yetiştirmek özveri ve parasal destek isteyen bir uğraştır. Bunun için devlet tüm okullarda uyguladığı yaptırımları bir kez daha ve çok dikkatli bir biçimde gözden geçirmelidir. Yani göstermelik ve haftada 2 saati geçmeyen spor dersleriyle, yeterli salonların olmadığı gerçeğini gözden geçirmelidir. İlgisizliğin tavan yaptığı olumsuzluklarla eğitimli sporcu yetiştirmek olası değildir.”

Eğitim ve Spor

Meksika Üniversitesi, Spor Bilimleri Yüksek Okulu Öğretim Üyesi Hugo Santos Galgano'nun 1970'li yıllarda yayımladığı ve 33 dile çevrilen “Sporcunun Eğitimi” adlı kitabının ön yazısında anlamlı bir tümce var. Galgano, “Bir sporcu üst düzey eğitim yapmışsa, onun işi eğitimsiz arkadaşlarına oranla daha kolaydır; çünkü eğitimli sporcu bilimsel verilerin kendisine sağlayacağı avantajları daha çabuk algılayabilir” diyor.

Meksikalı spor bilimcinin açıklamaları, özellikle geniş sporcu oluşumlarıyla ve bir anlamda dünya sporunun etkin ülkeleri olan Amerika ve Sovyetler Birliği'nde büyük ilgi görmüştür.

Dünya basketbolunun NBA patentli gösterimi, Meksikalı bilim adamının yazdıklarıyla örtüşünce, Amerika doğru yolda ol-

duğunu bir kez daha kanıtlamıştır. En iyi basketbolcularının yıldız olabilme yolunda öncelikle üniversite eğitimi alma zorunluluğu ya da hedefi, çaylak oyuncuların konumunu da kısa süreye indirgemiş, basketbolda büyük paralar kazanmanın kapısını da kısa süreler içinde ardına değin açmıştır. Eğitimli çaylak dünyanın en zor liginde eğitimi ve becerisiyle zorlukları aşmıştır.

Ve Amerika, eğitimli sporcular yetiştirmede son durak olarak boksı seçti. Bu sporda eğitim düzeyi basketbola oranla çok düşük olmasına karşın, orta öğretim programları periyodik biçimde ve bu sporcu-

ların kavrama kapasitelerine göre organize edilince, eğitim ağaçları meyvelerini verdi. Ancak, boksun basketbola oranla birey sporu olması ve de sporcularının sürekli darbe almaları

Sporun Dünyası

Metin Gören

basketbolla boks arasındaki eğitim düzeyini belirli ölçülerde birbirinden uzaklaştırdı.

Rusya'da eğitim düzeyi araştırması, öncelikle sporların “anası” olarak kabul edilen atletizm sporu yapan atletler üzerinde denendi. Ve sonra, dünyada etkinliği giderek artan jimnastik ve buz sporlarında yoğunlaştırıldı. Aslında, eski adıyla Sovyetler Birliği'nde sporcu yetiştirme yöntemlerinde iki oluşuma dikkat ediliyordu: Birincisi eğitim, ikincisi yetiştirmek istediği sporcuların branş seçimi...

Rusya'nın dünya sporundaki egemenliğini ortadan kaldıracak gücün Amerika Birleşik Devletleri olabileceği bilinci, sporcu eğitimi ve yetiştirme konusundaki araştırmalarını da bir hayli yoğunlaştırdı. Amerika, dünyada en çok konuşulan dilin, kendi lisansı olduğu bilinciyle eğitimli sporcu yetiştirme yöntemlerini daha değişik boyutlara taşıyarak, en büyük rakibi Sovyetler Birliği'ne fark atmak istedi.

Rusya ise, sporcu eğitimine birkaç yabancı dil bilme zorunluluğunu getirince, Rus sporcuların en az iki dil konuşabildiği gözlemlendi. Amerika, bundan fazla bir rahatsızlık duymadı ve bunu da uluslararası yarışmalarda, “Dünya benim dilimi konuşuyor. Sporcularımızın ikinci bir dil öğrenmesine gerek duymuyoruz” biçiminde siyasi ağırlıklı bir açıklamayla dile getirip bu konuya son noktayı koydu.

Meksikalı Spor Bilimci Galga-

no'nun kitabındaki satır aralarından ülke sporunu yöneten bizim insanımızın çıkaracağı birçok dersin ya da derslerin olduğu bir gerçektir. Eğitimli sporcu yetiştirebilmenin temel oluşumunun, birer eğitim yuvaları gibi karşımızda duran üniversitelerimizin kapılarını ardına değin açmakla başlayabileceği de yadsınmayan bir gerçektir. Ancak, devlet, üniversite ve sporcu üçgeni oluşumunun yıllardan buyana sağlanamadığı ülkemizde, eğitimli sporcu yetiştirmenin tepe noktaları üniversitelere gitmeden önce, gidilebilecek başka yolların olduğunu da göstermektedir. Amerika, alt yapıdan başlayarak üniversite eğitimine değin taşıdığı öğrencilerin arasından dünyanın en iyi basketbolcularını çıkartıyor. Gittiği yolla uyguladığı yöntemi alt yapı oluşumu biçiminde açıklarken, sanırım şunu demek istiyor:

“Eğitimli sporcu yetiştirmek özveri ve parasal destek isteyen bir uğraştır. Bunun için devlet tüm okullarda uyguladığı yaptırımları bir kez daha ve çok dikkatli bir biçimde gözden geçirmelidir. Yani göstermelik ve haftada 2 saati geçmeyen spor dersleriyle, yeterli salonların olmadığı gerçeğini gözden geçirmelidir. İlgisizliğin tavan yaptığı olumsuzluklarla eğitimli sporcu yetiştirmek olası değildir.”

Meksikalı Hugo Santos Galgano'nun yıllar önce büyük yankı uyandıran kitabının satır aralarına girerek, sporcularının eğitimini sağlayan ülkelerin şeref kürsüleri-

ne çıkardığı sporcu sayısında da artış olduğunun ayırdındayım. En azından böylesine bir kitap bilgisinin 35 yıldan buyana dünyayı dolaşiyor olması, sporda etkin ülkelerin yararlanabilecekleri birer bilgi hazinesidir. Ve de, bir gerçeğin, yadsınmayan bir gerçeğin, altını çizmekte de yarar vardır. Ülke sporunu yönetenler ya da yönetmeyi düşünenlerin ayırdında olacakları olgu, eğitilmiş sporcu yetiştirmekten geçmelidir. Boş arsalarda top oynayabilmenin keyfini, beton yığınlarıyla örten bu hızlı; ancak olumsuz yansıyan gelişmelerin geride bıraktıkları, çocuklarımıza anlatılan hüznü bir masalsa, en azından bu beton yığınlarının içine spor salonları yapmak bir erdemdir. Sporumuzun giderek büyümesini yürekleterek istediğimiz oluşumuna "Kalkıyor ya da kalkıyor" biçiminde yazılar içeren birer onur madalyası takmak istiyorsak, sporu okullara taşımamız, sıralara

oturtmalıyız ve körpe beyinlere enjekte etmeliyiz. Çünkü, ülkemizin giderek artan insan sayısında dünden bugüne değin ulaşabildiğimiz başarılar, genç Türkiye nüfusuyla asla orantılı olamadı. Bu nedenle, tüm zamanların uluslararası organizasyonları, bize hep hüznün senaryoları okutmuştur. Önce güreşçiler, sonra halterciler saman alevi gibi sönen atletizm dünyamızdaki sevinç ve de futbolda elde ettiğimiz dünya üçüncülüğünün paslanmaya başlayan apoletlerine gönderilen sevinç gözyaşları bile artık kurudu.

Öfke ve kinin fanatik düşüncelere sağladığı destek ve sporun eğitim tarafına göz ucuyla bakmak istemeyenlere gönderilen anlamlı mesajlar... Tüm bunlar spor eğitimleri olmayanların marifetleridir. Bu olumsuzluklardan kurtulmalıyız. En kısa sürede ve bilinçli yöntemlerle...•

MetinGoren@butundunya.com.tr

Bir grup teknisyen Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında bir köprü yapımında çalışıyordu. Bir gün bağlı oldukları şirketin müdürü kendilerinden şöyle bir telgraf aldı:

"Acele iki yeni teknisyen... Eskileri timsablar yedi..."

Şirketin müdürü hemen şu telgrafi çekti:

"Korkunç kaza hakkında acilen ayrıntı..."

Birkaç gün sonra yanıt geldi:

"Kazara değildi... Timsablar bu işi bilerek yaptılar..."•

Gırtlığına değin borç içinde yüzen bir adamın kapısına dayanan alacaklı sert bir sesle adamı uyardı:

"Bu son gelişim" dedi.

Gırtlığına değin borç içinde yüzen adam bu sözleri duyunca çok sevindi:

"Çok çok iyi olur" dedi. "Ben de bıkmıştım zaten sizi görmekten..."•

Doğu İle Batı Arasındaki 100 Yıllık Müzik Köprüsü:

Ahmed Adnan Saygun

•Yaşar Öztürk - Bütün Dünya•

İzmir'de, 100 yıl önce, 7 Eylül 1907 tarihinde gözlerini dünyaya açan Ahmed Adnan Saygun cumhuriyet tarihinin ilk operasını besteleyen, Atatürk'ün müzik devriminin en önemli nefesiydi. Doğu ile Batı müziği arasında köprü olan Saygun'un babası orduya cephane sağladıkları için "Fişekzadeler" diye bilinen Nevşehirli bir aileden matematik öğretmeni ilerici bir aydın olan Celal Bey'di. Celal Bey, aydın olmanın sorumluluğunu sözde değil özde duyumsayarak bunu somutlaştıranın yollarını arayan biriydi.

İnsanın yetişmesinde ailenin önemi denli yaşadığı çevrenin de etkisi vardır. İzmir gündelik yaşam, eğitim, öğretim ve kültür alanı

İnsanın yetişmesinde ailenin önemi denli yaşadığı çevrenin de etkisi vardır. İzmir gündelik yaşam, eğitim, öğretim ve kültür alanı

nında Osmanlı'nın başkenti İstanbul'dan çok ilerideydi.

İzmir'de düzenli orkestra konserleri, operalar, operetler birbirini izliyordu. Örneğin, sinemaya da uyarlanan Puccini'nin "Madam Butterfly" operası ilk gösteriminin yapıldığı Milano'dan bir yıl sonra İzmir'de sahnelendi. Birçok ünlü etkinlik Avrupa'da ilkini yaşadıktan sonra İzmir'de boy gösteriyordu.

Celal Bey müzikle ve özellikle Batı müziğiyle içli dışlı biri değildi; fakat çocuklarına ud dersi aldırarak istedi. A. Adnan Saygun zeki bir çocuktur. Dört yaşında okuma yazmayı öğrenen Saygun, kız kardeşiyle birlikte uygulamalı ud öğrenimini tamamladıktan sonra kuramsal bilgilerle eğitimlerini pekiştirdiler.

Adnan Saygun, evlerinin yakınındaki İzmir Sanayi Mektebi'nin verdiği konserleri hiç kaçırmıyordu. Bu olanağa koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nda yalnızca İzmir, Bursa, Konya, Üsküp ve Selanik yani 5 kent sahipti. Günümüzde yalnızca 5 kentin (Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin ve Antalya) Devlet Opera ve Balesi sahibi olması gibi...

Kimi zaman yetenek tek başına yeterli olmaz. Cevherin bulunup çıkarılması yanında onun iyi işlenmesi de önemlidir. Adnan Saygun'daki müzik dehâsına yön veren öğretmeni İsmail Zühtü Bey oldu. Saygun'un 13 yaşında tanık olduğu İzmir'in işgaliyle okuldaki piyano çalışmaları sona erdi. Satın alınan bir piyanoyla çalışmalarını evde sürdürdü. Öğ-

retmeni İsmail Zühtü Bey öğrencisini bırakıp gitmek zorundaydı; çünkü Kurtuluş Savaşı başlamıştı ve o kayıtsız kalamazdı. Giderken "Kafasını kessen içinden Wagner'in kanı çıkar" diye tanımladığı öğrencisini Macar Tevfik Bey'e (Alexandro Voltan) emanet etti. Saygun, daha sonra da İtalyan müzikçi Rossati'den ve Hüseyin Sadettin Arel'den ders aldı.

İzmir'in kurtuluşundan çok etkilendi:

"Ceketimin sol yakasının altına ilaştırdığım küçük bir düğme büyüklüğündeki resim... Mustafa Kemal'in resmi... Ve sonunda 1922 yılının Ağustos sonlarına doğru gittikçe artan bilinçli bir heyecan bizleri 9 Eylül'e ulaştırdı. Ve atılımımız dörtlü Çeşme'ye doğru uçar oldular. 10 Eylül'de Kemeraltı bir o yana bir bu yana dalgalar gibi sallandı. Açık bir otomobilin içinde Mustafa Kemal sakini ve vakur, hepimizi gülümseyerek selamladı ve ta yanımdan geçti..."

Hemen ilk beste denemesini yaptı: "Kuşların Marşı".

İçindeki müzik açlığını gidercek bilgilere ulaşmak için Fransız yayınlara yöneldi. Kendi kendine geliştirdiği Fransızca'sıyla 31 ciltlik "La Grande Encyclopedie"nin tüm müzik terimlerini Türkçe'ye çevirip biraraya topladı. Başka çeviriler de yaptı. Yayımlayamasa da müzik sevgisi onu çalışmalarını sürdürmeye itiyordu. Böylece armoni ve kontrpuan bilgisini kendi kendine ilerletti.

Oğlunun karnının müzikle doymayacağını gören babası ona

su şirketi ve postanede iş buldu. Bu arada kendinin değil kentnin geleceğini düşünen Celal Bey, İzmir'de Milli Kütüphane kurulmasını öncülüğünü üstlendi.

Bu güzel girişimin düşünce-de kalmaması için kolları sıvayıp gelir sağlamak amacıyla Milli Sinema'yı işletmeye başladı. Adnan Saygun da babasının bu çabasına destek olmak için bilet satıyor, film makinesini kullanıyor ve sessiz sinema filmlerine piyanoyla eşlik ediyordu.

Oğlunun müzik aşkına desteğini sürdüren Celal Bey çalıştığı işlerden hoşnut kalmayan oğlunun sevdiği bir işinin olması için bir nota dükkanı açtı; fakat Saygun yıl sonunda iflas etti.

1924 yılı Adnan Saygun için dönüm noktasıydı. Müzik öğretmenliğine başlaması ırmağın denize kavuşması gibi oldu. Sosyal etkinliklerden kopmayan Saygun, dernekler ve gruplarda yer aldı. İki yıl sonra Musiki Muallim Mektebi sınavını vererek müzik öğretmeni oldu. Bu sırada Atatürk'ün müzik devrimi yaşama geçirilmeye başlandı. Yetenekli müzikçiler yurt dışına eğitime gönderilecekti. İlk sınavın yapılacağı tarihlerde Adnan Saygun annesini yitirdiği için ilk fırsatı kullanamadı. Üç yıl sonra yeni bir sınav açıldığında kazanıp Paris'e gitti. Yıllar önce İzmir'de çalışan, Türkçe bilen, Türk müziği araştırmaları olan ve bunu Fransa'da yayımlayan Eugene Borrel ve eşi ona sahip çıktı.

Adnan Saygun, çok çalıştı. Bir keresinde kalabalıkça bir salonunda sınavdaydı. Sınav başladığında tüm öğrenciler harıl harıl çalışmaya

koyuldu. Saygun sessizce, kıpırdamadan oturuyordu. Saatler geçti. Saygun daha bir tek nota yazmamıştı. Derken, sınavın bitimine yakın, ağır ağır cebinden dolmakalemini çıkardı, kafasındaki notaları kağıda döktü. Sonuçta da tam not aldı. Burs süresi dolmak üzereydi. Kendi olanaklarıyla müzik eğitimini daha fazla sürdüremezdi. Borrel, Saygun'u o sırada Büyük Fransız Kolonileri Sergisi için düzenlenen bir beste yarışmasına girmeye ikna etti. Türkiye'ye döndüğünde bu yarışmayı kazandığını mektupla öğrendi.

Ankara Musiki Muallim Mektebi'nin kontrpuan öğretmenliğine atandı. İşini çok ciddiye alan Saygun'un dersleri karşısında çok sayıda öğrenci başarısız oldu. Dersleri "çok ağır" bulan Müdür Zeki Üngör'le çatıştı. Bu arada yurt dışında öğrenimlerini tamamlayan yeni öğretmenler geldi. Bu öğretmenlerin arasında kendilerini besteciliğe adan, Saygun'la birlikte "Türk Beşleri" olarak anılan Ulvi Cemal Erkin ve Necil Kazım Akses de vardı. ("Türk Beşleri" olarak anılan öteki bestecilerimiz Hasan Ferit Alnar ve Cemal Reşit Rey'dir.)

Saygun'un deyişiyle "O zamanlar Türkiye demek Mustafa Kemal demektir. 'Öl' dese öleceğiz!"

"Garcia'ya Mektupta"ki duygu içindeki bu müzik öncülleri Batı'nın 500 yılda kattığı yolu 30-40 yılda almamızı sağladılar. Cumhuriyetin 10'uncu Yıl Söylevi'ni radyodan ağlayarak dinleyen Adnan Saygun "Güzel sanatlardan söz eden Atatürk bana yol gösterdi. Onun sözleri ile

Türklük ve milli şuurum zirveye çıktı. Cumhuriyet olmasa Yunus Emre'yi, Kerem'i, Köroğlu'nu yazar mıydım?" dedi.

Adnan Saygun, halk müziğinden ve geleneksel sanat müziğinden de yararlandı. Batı'da yapılanları özümsemekle yetinmeyen Saygun Anadolu'yu, insanını ve kültürünü iyi tanımanın gereğine inandı. Batı ile Doğu arasında köprü oldu.

Saygun, 1934 yılında yeni görevi için atandığı İzmir'e gitmek için trene binip yola çıktı.

Çankaya'da ise başka bir telaş vardı. Türkiye'ye gelecek olan İran Şahı Rıza Pehlevi'yi karşılamak için hazırlıkları bizzat Atatürk'ün kendisi yürütüyordu. Münir Hayri Egeli'yi yanına çağırırdı ve ondan bir istekte bulunurdu:

"Türkler'le İranlılar soy ve kültür itibarıyla kardeşlerdir. Sırf mezhep savaşı yüzünden birbirinden ayrılmış olan bu iki kardeşin aslında bir olduğunu gösteren bir oyun yaz ve bunu opera halinde oynatalım" dedi.

Şahın Türkiye'ye gelmesine bir ay gibi kısa bir zaman vardı. Bu çok kısa bir süreydi. Duraksayan Egeli'ye Atatürk "Bu işte en yakın üstün benim. Her buyruğu ben vereceğim ve izin almadan gece yarısı bile olsa yanıma gelmeye hatta beni uykudan uyandırmaya yetkin var. Ancak şahın gelişinden iki akşam sonra opera oynanmalıdır!" dedi.

Üç gün içinde İstanbul'dan Nimet Vahit ve Ahmet Adnan Saygun yolda trenden indirilerek Ankara'ya getirildi. Dördüncü gün ope-

ranın ilk besteleri provaya konuldu. Atatürk her gün Saygun'u arayarak "Çocuk çalışman nasıl gidiyor?" diye soruyordu. Atatürk'ün "Bu bir devrim hareketidir!" sözleri kulaklarında çınlayan Saygun Ankara'nın tek tiyatro salonu olan Türk Ocağı'na portatif bir sahra karyolası getirtti. Gece gündüz çalışıyordu. Yirmi gün içinde "Özsoy" operası tamamlandı. Libretto-sunun yazımına düşünceleriyle Atatürk'ün yön verdiği "Özsoy" operası Atatürk'ün İran Şahı Rıza Pehlevi'ye dostluk, kardeşlik mesajını verdi.

İyinin, doğrunun ve güzelliğin sözcüsü bir ozanın seslenişiyse başlayan operanın konusu ise Atatürk'ün yurttaki barış dünyada barış düşüncesini yansıtıyordu:

İran mitolojisinde yeryüzünde ilk insan sayılan Feridun çocuk sahibi olmak ister. Halk bu isteğin gerçekleşmesi için yakarmaktadır. Baş şaman çıkıp gelir. Gök-türk Yazıtları'nın diliyle yurdunu över. Beyler ise kuşkuludur. Kötülükler Hakani Dehhak'tan ve yer altındaki Kötülük Tanrısı Ahriman'dan korkmaktadırlar.

Baş şaman rahattır; çünkü İyilik Tanrısı Hürmüz onlardan yanadır. Sonunda Feridun'un Hatun'dan ikiz çocuğu olur. (Oyuna kaynak olan Firdevsi'nin "Şehname"sinde üçüz çocuk vardır. Selm adlı çocuk Avrupa'yı simgeliyordu. İlginçtir ki, operada üçüz çocuğa yer verilmemiştir.) Olay kutlanır, yüceltilir. Çocuklardan biri Tur, Türkler'in atası olur. Kutlu rengi mavi gök, yoldaşı kurttur. Öteki

İraç'tır, İranlılar'ın atasıdır. Güneşle parlamaktadır, yoldaşı aslandır.

Kötülük Tanrısı Ahriman, Hatun'a ulaşip çocukları öldürmek ister. İyilik Tanrısı Hürmüz'ün etkisiyle öldürme gücünü yitiren Ahriman, bu ikizlerin soylarını birbirine düşürerek yok etmeye çalışır. Birbirlerini yitiren ve binbir serüvenden sonra Anadolu savaşında kardeşlerin biraraya gelmesiyle barış günleri başlar. Dağlar arasında Feridun, Hatun ve beyler biraradadır. Konuşurlarken Feridun sorar:

"Peki ama Tur ve İraç'ı göremiyorum! Neredeler!"

Oyunun başındaki ozan yenisinden sahneye çıkar. Atatürk ve İran şahını göstererek "İşte Tur, işte İraç!" der.

Bu sözler karşısında heyecanın doruğundaki İran şahı yanbaşındaki Atatürk'e sarılıp ağladı. İlk Türk Soprano Semiha Berksoy'un da görev aldığı bu güzel çalışmadan sonra Atatürk, Saygun'u Yalova'daki yazlık evinde ağırladı. Cumhuriyet tarihinin ilk operasının sahnelenmesini sağlayan Saygun, Atatürk'e Türk müziği konusunda hazırladığı raporu sundu. Atatürk "Özsoy" operasının sahnelenmesi sırasında Saygun ile anlaşmazlığa düşen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası şefi Zeki Üngör'ü görevden alıp onun yerine vekaletten Saygun'u atadı.

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin yıldönümü yaklaşıyordu. Üç operanın sergilenmesi planlandı. Ulvi Cemal Erkin'e "Ülkü Yolu", Necil Kazım Akses'e "Bayönder", Adnan Saygun'a "Taşbebek" operaları is-

marlandı. Bir tek Saygun bestesini tamamladı. Bu opera 27 Aralık 1934 tarihinde sahnelendi.

Saygun üretken, doğru bildiğini hiç çekinmeden dile getiren, boyun eğmeyen bir yapıdaydı. Bu yapısıyla da doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar deyimini yaşıyordu. Macar besteci Bela Bartók'un incelemeler yapması için Türkiye'ye getirilmesini istedi. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı Saffet Arıkan ile tartışınca konservatuvardaki görevine son verildi. Hakkında söylenenlere dayanamayan Saygun, Ankara'dan ayrılıp İstanbul'a geldi ve Cemal Reşit Rey'in de çalıştığı İstanbul Belediye Konservatuarı'nda öğretmenliğe başladı.

Sonunda onun dediğine gelen yöneticiler Macar besteci Bela Bartók'u davet etti. Saygun onunla Çukurova'da incelemeler yaptı. Birçok halk ezgisini incelediler. Bartók hayran kaldığı Türk müziğiyle Macar müziği arasında yakınlıklar buldu. Saygun, Bartók'un Türkiye'ye temelli olarak yerleşmesi isteğinin gerçekleşmesi için çaba harcadı; ancak onu kıskananlar ve çekemeyenler yüzünden bu isteğini gerçekleştirmedi.

Güney'de Toroslar'daki ezgilerin dışında İstanbul Belediye Konservatuarı arşivindeki Karadeniz oyun havalarını da notaya döken Saygun, Doğu Karadeniz'de araştırma ve derleme gezisini kitaplaştırdı. Atatürk'ün hastalığı ve yaşama veda edişi müzik devrimini duraksatmadı.

Saygun'un yapıtları Cumhur-

başkanlığı Senfoni Orkestrası'nın konserlerinde ve radyoda çalınıyor; ama ona resmi bir görev verilmiyordu. 1939 yılında Naci Atuf Kansu'nun halkevleri müfettişliği ve Cumhuriyet Halk Partisi müzik danışmanlığı görevi önerisini kabul etti. Bu bir fırsattı.

Yurt gezilerinde değişik yöreleri dolaşıp halk müziğinin yerel ritim ve ezgilerini derledi. Paris'teyken bestelediği yapıtı ilk kez Türkiye'de seslendirildi. Bu konser sırasında Macar İrene Szalai ile tanıştı ve evlendi. Eşi Nilüfer adını aldı. 1940 yılında kurduğu Ses ve Tel Birliği adlı dernekle devlet hükümet dışında sivil toplum örgütlerinin de müzik devrimine katkıda bulunmasını amaçladı. Örgütlü çalışmalara kapı aralamaya çalıştı. 1942 yılında en önemli yapıtını 6 ayda tamamladı: "Yunus Emre Oratoryosu" 1943 yılında CHP'in açtığı yarışmada birinciliği paylaşan üç yapıttan biri oldu. Ancak seslendirilmedi. Milletvekili olan şair Behçet Kemal Çağlar bu yapıttan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye söz etti. İnönü Hasan Âli Yücel'den bilgi istedi. Yücel'in değerli bir yapıt olduğunu bildirmesi üzerine bu yapıt, 25 Mayıs 1946 tarihinde Ankara DTCF'de seslendirildi. Yapıt çok beğenildi ve uzun alkışlarla üç kez seslendirildi. Rad-yodan da yayınlanan yapıtı uzak köylerden dinleyenler de beğendiklerini övgü dolu mektuplarla bildirirken armağan olarak gönderilen yün çoraplar Adnan Saygun'a duyugulu anlar yaşattı.

Saygun'un ülke sınırları dışın-

da adını duyurmasını sağlayan ilk olay, 1947 yılında Paris'in Pleyel Salonu'nda Lamoureux Orkestrası tarafından "Yunus Emre Oratoryosu"nun seslendirilmesi idi. Ünlü Azerbaycanlı orkestra şefi Niyazi Takizade'nin "İnanınız şu anda birçok Batı Avrupa ülkesinde Saygun çapında bir besteci yoktur" diye tanımladığı Saygun aynı yıl "International Folk Music Council" a yönetim kurulu üyesi seçildi. Birçok ülke ona ödüller ve nişanlar verdi. Bunlar arasında en anlamlısı Macar besteci Bela Bartók ile yaptığı çalışmalardan dolayı Macaristan hükümetinin 1981 yılında Budapeşte'de verdiği Bartók Armağanı'ydı. Saygun bu ödülün yanısıra 1986 yılında Bartók'u Anma Komitesi tarafından düzenlenen Pro Cultura Hungarica Ödülü'nü de aldı.

1958 yılında Birleşmiş Milletler'in kuruluş yıldönümü kutlanıyordu. New York'da, ünlü şef Leopold Stokowski yönetiminde "Yunus Emre Oratoryosu" seslendirilecekti. Kimi ülkelerin temsilcileri konsere ayıp olmasın diye, dudak bükerek geldi.

Konser bittiğinde herkes Türk temsilci Haluk Bayülken'e, şaşkınlıklarını ve hayranlıklarını bildirdi. Bayülken anılarında Birleşmiş Milletler'in koridorlarında Türk temsilcilerine nasıl bir başka saygı gösterilmeye başlandığını, nasıl bir başka gözle bakıldığını, başlarının nasıl bir başka dik olduğunu heyecanla anlatır.

Yurt içinde de ödüller aldı: 1948 yılında İnönü Armağanı;

1971 yılında T.C. Devlet Sanatçılığı; 1978 yılında Ege Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Fahri Doktoraları; 1981 yılında Atatürk Sanat Armağanı; 1984 yılında Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü; Mimar Sinan Üniversitesi'nin kuruluşunun yüzüncü yılında "Osman Hamdi Onur Belgesi"; 1990 yılında Mersin Belediyesi Ödülü ve Seveda Cenap And Vakfı Altın Onur Madalyası.

Adnan Saygun, Atatürk'e gönülden bağlıydı. En çok üzüldüğü Atatürk'ün kurumlarının birer birer yıkılmasıydı:

"Halkevleri 18 yıllık ömürleri içinde yurt insanlarının gönülleri-ne ve kafalarına ışık götüren bir kaynak olmuştu. Okuma yazma seferberliği orada sürüp gidiyordu. Spor, tiyatro, musiki, plastik sanatlar gibi kollarla gençlik orada rahatça çalışma olanağı bulabiliyordu. Kitaplıkları yöre insanlarına çağdaş dünyadan ışıklar götürüyor, yayımlanan dergilerde türlü konulara değiniliyordu. Hal-kın özkültürüne dikkatler orada çekiliyordu. İşte bu güzel şeyler 1950 yılında bir anda duruverdi. Kitaplıklar birçok yerde yağma edildi. Dergiler sustu ve ülke bu alanda büyük ve acı durgunluk ve suskunluk içine itildi. Halkevleri-nin suçu neydi? Atatürk bu kurumları yurt insanlarının uyarılması ve gençliğin en iyi ve en temiz bir biçimde yetiştirilmesi ül-

küsüyle kurmuştu. O zamana kadar bu kurumların koruyuculuğun yapmış olan parti, durumu gerektiği gibi değerlendirip halkevlerine ve halkodalarına özgürlüğünü vermemekle en ağır hatayı işledi. 1950'de işbaşına gelen yeni iktidar ise bu kuruluşları yokedivermekle eski iktidardan intikam aldı. Bununla ne yitirdik? Ülke insanları arasında hoşgörüyü bu kurumlar aracılığıyla sağlamak olanaklı olabilecekken bu olanağa sırtımızı döndük. Türk gençliğinin daha çok aydınlığa kavuşmasının önüne geçtik."

1983 yılında "Atatürk ve Anadolu'ya Destan"ı yazıp besteledi. Atatürk'ün kendisine bıraktığı bir vasiyet niteliğindedir. Atatürk'ün birbirinden güzel ve anlamlı sözlerini müzik eşliğinde sundu.

1991 yılında aramızdan ayrılan Adnan Saygun bir bestesini adadığı Prof. İhsan Doğramacı'nın yakın dostuydu. İzmir'de doğduğu ev, kapısındaki plakete karşın yıkılırken, Doğramacı bu değerli sanatçı için Bilkent Üniversitesi bünyesinde Ahmed Adnan Saygun Müzik Araştırma ve Eğitim Merkezi'ni kurdurdu. Ayrıca tüm yapıtları, kitapları ve kişisel eşyaları Saygun Müzesi'nde sergilenmeye başladı. Adnan Saygun ve eşi Nilüfer Saygun tüm mal varlıklarını Türk Eğitim Vakfı'na bağışladı.

Adnan Saygun Atatürk'ü, Atatürk'ün gençleri de onu yaşatmayı sürdürüyor. •

"İyi ile kötü" ayırt etmenin en kolay yolu mu? Kötü yapmak istediğinizdir. İyi ise yapmanız gereken..." •

Shirley McLaine'den naklen

“Bizler de bu kilim gibiydik oğlum. Kimimiz atkısıydı bu kilimin, kimimiz çözgüsü kimisi de düğümüydü. Ayırdılar söktüler bizi ‘Mübadele’ diyerek.”

Kilimin Düğümü

•Dr. Mehmet Uhri - *Bütün Dünya*•

O gün ayağımı burkma- saydım hiç tanıyamaya- caktım, Nazmiye Ni- ne’yi... İzmir’in Selçuk ilçesine bağlı mübadele (değişim) köylerinden Şirince köyündeydik. Lozan Anlaşması’ndan sonra Rum- lar’ın göç ettiği Kırkınca ya da Çir- kince köyüne çoğunluğu Selanik ve çevresinden gelen Türkler’in yerleşmesiyle oluşmuş, Şirince adını almıştı. Dar sokakları, eskinin mimarisi yüksek tavanlı uzun pencereli evleri ve sıcak insanla- rıyla günümüzün turistik yöreleri arasında adı geçer olmuştu. Zey- tincilik, bağcılık ve ev şarapçılığıyla tanınmıştı. Şimdilerde müzeye dönüştürülmüş olan köyün kilise- sinin bahçesinde fotoğraf çekme- ye çabalarken ayak bileğimi burk-

muş birlikte gezdiğim grubu bırakıp evlerden birinin önündeki sandalyeye oturmak zorunda kalmıştım. Gezip göremediğim so- kakları düşündükçe içim içimi yi- yor ayağımın ağrısıysa kalkmama engel oluyordu. Oturduğum evin önümdeki tezgahta anneyle kızı kendi imalatı ev şarapları, sabun, zeytin, zeytinyağı ve adını bilme- didim otlar satıyordu.

Ayağımı burktuğumu ve otu- mak zorunda olduğumu görünce hemen yer vermişlerdi. Kadın, evin üst katına, annesine seslendi. Ağır adımlarla beyaz tenli, mavi gözlü, beyaz saçlarını aynı beyazlıkta tül- bentle örten hayli yaşlı hanım yanı- ma geldi. Bir şey söylemeden ayak bileğime baktı. Torununa tülbentle dolaptan soğuk su getirmesini söy-

İzmir’in Selçuk ilçesine bağlı Şirince köyü, çoğunluğu Selanik ve çevresinden gelen Türkler’in yerleşmesiyle oluşmuş, Şirince adını almıştı.

ledi. “Bileğini kötü burkmuşsun” diyerek tülbenti ayağıma sıkıca sar- dı ve üzerine soğuk su döktü. Tüm bunları ben bir şey söylemeden, is- temeden yapmıştı. Şaşırmıştım.

A dının Nazmiye olduğunu, çocuk yaşta mübadeleyle Selanik yakınlarındaki Vraşno köyünden geldiği- ni anlattı. Arada eliyle bileğimi yoklayıp üzerine soğuk su dökme- ye devam ediyordu. Kızı ve toru- nuyla Şirince’de yaşadığından bu- rada ölmek ve gömülmek istedi- ğinden söz etti. Ayağımın ağrısının hafiflediğini duyumsuyordum.

“Yunan’la Türk o kadar savaş- tıktan sonra birarada yaşamak ola- naksızdı, mübadele kaçınılmazdı sanırım” diyecek oldum, hadi ora- dan der gibi bir el işareti yaptı.

“Oğlum biz savaş nedir bil- meyiz. Vraşno’yu terk edeli yıllar oldu; ama rahmetli annem ve ba- bamın aklı hep orada, doğduğu

topraklardaydı. Rum’u Türk’ü bir arada yaşardık orada. Savaş ne- yin uğramamıştı.”

Bileğimi bir kez daha yoklayıp biraz daha soğuk su döktü tülben- tin üzerine. Sonra torununa sandı- ğın üzerindeki kilimi getirmesini söyledi. Oldukça eski olmasına karşın renkleri canlı kalmış küçük bir kilimdi, torunun getirdiği...

“Bu kilimi dokuduğumda 12 yaşındaydım. Vraşno’da komşu- muzun kızı Dora’yla birlikte do- kumuştuk. Aynı yaştaydık Do- ra’yla, ailesi Rum’dur. Biz ‘Kilim’ derdik Rumlar ‘Kalimma’ derdi. Mübadele sırasında yanımıza faz- la bir şey alamamışız. Israrım üzerine oyuncağımı bırakıp bu kilimi getirmişiz.

“Çok güzelmış.”

“Güzeldir ya... Bizler de bu kilim gibiydik oğlum. Kimimiz atkısıydı bu kilimin, kimimiz çözgüsü kimisi de düğümüydü. Ayırdılar söktüler bizi ‘Mübadele’

diyerek. Aynı suyu, aynı toprağı, gökyüzünü, gölgeyi kullanırdık. Birileri beğenmedi bu dokumayı, söküp başka şey örmeye kalktı. Geldik buralara...”

Eliyle kilimi ve içindeki desenleri gösterip “Komşumuz Dora’yla topladığımız dağlavantasını ve unutmabeni çiçeğini kaynatıp yapmıştık bu yeşil rengi... Ağaca birlikte çıkıp topladığımız taze cevizin kabuğundan elde etmiştik bu kızıl kahveyi... Hardalotunu ve kimyonu birlikte öğütüp yapmıştık bu sarı rengi... Yapar-ken çok eğlenmiş, beğenerek dokumuştuk bu kilimi.”

“Ama barış olsun, insanlar barış içinde yaşasın diye yapılmadı mı, mübadele?”

“Barış hep vardı be oğlum... Bir arada olmamızı istemediler. Söktüler bizi buralara değin geldik. Rahmetli anam geride bıraktığı evini ve bahçesindeki çiçeklerini sayıklar, ağlardı. Dahası ‘Gavur tohumu’ dediler bize, buralarda... Köyden dışarı da çıkamadık.”

“Her ne olduysa olmuş acılar çekilmiş; ama kızın ve torunun mutlu görünüyorlar. Buna da şükretmek gerekiyor.”

“Şükretmesine ediyorum da, insanları bir kez ayırmaya başladılar mı durmazlar, bize ‘Gavur tohumu’ diyenler burada da istemez diye korkuyorum.”

Kederlenmişti. Eliyle ayak bileğini yokladı. Ağrının hafiflediğini söyleyince tülbenti açtı. Bileğimin şişliği azalmıştı. Tezgahtan aldığı kekik yağını bileğime sürdü, birkaç defne yaprağını da üzerine koyup tülbenti sıkıca tek-ker sardı, Nazmiye Nine. Kekik yağı şişesini uzatıp akşama bir kez daha sürmemin iyi geleceğini söyledi. Borcumu sordum. Gü-lümsedi. “Bir şey istemem. Okumuş birine benziyorsun. Torunum bu yıl okula başlıyor. Onunla konuşup okula heveslendirecek iki laf edersen iyi olur. Haytalık eder diye korkuyorum” dedi.

Torununa kitap gönderme sö-zü verip adreslerini aldım.

Daha fazla konuşmadı, kilimi omzuna atıp eve girip gözden kayboldu. Ayağımın ağrısı dinmiş, rahatlıkla üzerine basabilir duruma gelmişim. Köye gezmeye gelenler güneşin batmasına yakın dönüş yolunu tutmuştu. Şirince evlerinin camlarından yansıyan güneşin son ışıklarıyla köy, akşamın sakinliği ile kucaklaşmaya hazırlanıyordu. •

Adam yağlıboya resim üzerine ünlü hocalardan ders almış, sonra da sıkılıp resim yapmaktan vazgeçmişti. Fakat yaptığı resimlerden kimilerini de çok beğendiği için oturma odasına asmıştı. Bir gün kendisini ziyarete gelen arkadaşı bu resimleri gördü:

“Nereden buldun bu resimleri?” diye sordu.

Adam kendinden emin biçimde resimleri kendisinin yaptığını söyleyince arkadaşı gülmeye başladı:

“Gelir gelmez gördüğümde boş yere üzülmüşüm meğer” dedi.

“Para verip aldığını sanmıştım...” •

Bilginizi Denetleyin

•Hazırlayan: Diyar Mahmutoğlu - *Bütün Dünya*•

1 Türkiye’de ilk genel seçimler ne zaman yapıldı?

- a) 1876
- b) 1908
- c) 1923
- ç) 1960

2 Geleneksel Hz. Mevlana’yı Anma Törenleri (Şeb-i Aruz) hangi ilimizde yapılmaktadır?

- a) Ankara
- b) Sinop
- c) Konya
- ç) İzmir

3 Dünya üzerinde kaç kıta vardır?

- a) 4
- b) 5
- c) 6
- ç) 7

4 Çöllerde su bulunan yaşam alanlarına ne ad verilir?

- a) Saha
- b) Vaha
- c) Sahra
- ç) Sulaklık

5 Roma’daki Apollon Tapınağı’ndan sökülüp İS 300’de İstanbul’a getirilen sütunun adı nedir?

- a) Yılanlı Sütun
- b) Burmalı Sütun
- c) Dikilitaş
- ç) Çemberlitaş

6 Osmanlılar’ın bugünkü Avusturya’ya verdikleri ad neydi?

- a) Prusya

- b) Frengistan
- c) Lehistan
- ç) Nemçe

7 Yunanistan’da Türk azınlıkların hakları için savaşım vermiş politikacı kimdir?

- a) Dr. Sadık Ahmet
- b) Dr. Fazıl Küçük
- c) Mehmet Emin Aga
- ç) Faiz Kaymak

8 “Mavi ve Siyah” adlı ünlü romanın yazarı kimdir?

- a) Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- b) Mehmet Rauf
- c) Halit Ziya Uşaklıgil
- ç) Selim İleri

9 “Kırmızı ve Siyah” adlı ünlü romanın yazarı kimdir?

- a) Victor Hugo
- b) Andre Gide
- c) Marcel Proust
- ç) H. B. Stendhal

10 İkinci Yeni şiir akımının kurucuları arasında yer alan, şiirlerini “Büyük Saat” adlı kitapta toplayan, 22 Ağustos 1985’te 58 yaşındayken yaşamını yitiren şair kimdir?

- a) Edip Cansever
- b) Turgut Uyar
- c) Cemal Süreya
- ç) Ece Ayhan

11 “Aşiyen Müzesi” hangi şairimizin yaşadığı evdir?

- a) Abdülhak Hamit

Bilginizi Denetleyin

- b) Leyla Hanım
c) Tevfik Fikret
ç) Ahmet Haşım
- 12** Anadolu Medeniyetleri Müzesi hangi ilimizdedir?
a) İstanbul
b) Ankara
c) Konya
ç) Adana
- 13** L. N. Tolstoy'un bir romanına adını vermiş olan Kafkas halk kahramanı kimdir?
a) Şeyh Şamil
b) Hacı Murat
c) Malkoçoğlu
ç) Salman Raduyev
- 14** 5895 metrelik zirvesiyle de ünlü Kilimanjaro Dağı hangi kıtada yer almaktadır?
a) Afrika
b) Avrupa
c) Asya
ç) Arktika
- 15** Dünyanın en yüksek sıradağları Himalayalar'ın zirvesi Everest hangi ülke sınırları içindedir?
a) Tibet
b) Nepal
c) Hindistan
ç) Çin
- 16** Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan Gülhane Parkı hangi yıl park olarak düzenlenip halka açıldı?
a) 1900
b) 1912
c) 1922
ç) 1932
- 17** Birleşmiş Milletler'in 2006 yılı "İnsani Gelişim Endeksi" raporunda birinci sırada yer alan ülke hangisidir?
a) Türkiye
b) ABD
c) İngiltere
ç) Norveç
- 18** Nüfus yoğunluğu en yüksek ülke hangisidir?
a) Singapur
b) Monaco
c) Tayland
ç) Danimarka
- 19** En büyük ağaç, aşağıdaki türlerden hangisidir?
a) Çınar
b) Sedir
c) Çam
ç) Sekoya
- 20** Türkiye ormanlarında bulunan ağaç türü sayısı kaçtır?
a) 500
b) 1000
c) 2000
ç) 3000

Yanıtlar 129'uncu sayfamızdadır.

Koala Kimyacılığı

Koala yani keseli ağaç ayısı (*Phascolarctos cinereus*) Avustralya'nın okaliptüs ormanlarında yaşar. Bu ağaçların bilinen çok sayıda türü bu kara parçasının değişik yerlerinde görülür. Fakat ağaç ayısı her tür okaliptüs üzerine çıkmaz. Son derece seçicidir. Yaklaşık otuz beş kadar tür onun sorunlarla karşılaşmadan üzerinde yaşadığı türlerdir.

Her hayvan gibi ağaç ayısı da soyunu sürdürmek amacındadır. Bunun için korunmak, beslenmek ve üremek gereksinimindedir. Bunları gerçekleştirmeye çalışır-

ken önüne çıkan çeşitli güç durumları yenmek yani sorunları çözmek zorundadır. Öteki birçok hayvan gibi ağaç ayısının da çeşitli düşmanları vardır. Ağaçta, özellikle okaliptüs ağacı üzerinde, yaşamaya karar vererek hem yırtıcı hayvan (dingo köpeği gibi) saldırılarından hem de asalaklardan korunmayı başarmıştır. Çünkü yırtıcılar ağaçlara çıkamazlar, küçük asalaklar da bu ağaç yapraklarından buharlaşarak yükselen eterli yağlara yaklaşamazlar.

Kendini korumak için okaliptüs ağaçlarının dalları arasına sığınınca belli bir süre yere de inmez. Fakat bu kez

Hayvanlar Arasında

Erdoğan Sakman

de açlık sorunuyla karşı karşıya kalır. Yapraklarda zehirli bileşikler bulunduğundan ve ha y v a n

ısınmayı sağlayan yapraklı ağaç ya da ağaçları arar ve kolayca bularak bol enerji ve sıcaklık

bu bunlarla beslenmek zorunda olduğundan vücudundaki kimya fabrikasına yani karaciğerine bu zehirli maddeleri etkisiz kılacak çok ilginç bir düzen eklenmiştir ya da milyonlarca yıl bu zehirle savaşa savaşa artık bedenini etkilemeyen iyi bir düzene (temizleme sistemine) kavuşmuştur. Bu, beslenme sorununu çözmesi anlamındadır. Bu düzenin nasıl çalıştığı henüz bilinmemektedir.

Sürekli ağaç üzerinde yaşamak kimi rahatsızlıkların da nedenidir. Sık sık soğuk algınlığı da geçiren ağaç ayısı, ne zaman ateşi yükselse bulunduğu ağaç yapraklarını aceleyle gözden geçirir. Bu yaprakların içerikleri ateş düşürmeye uygunsa (sineol gibi) o ağaçta kalır, değilse ağaçtan inerek yaprakları ateş düşüren ağacı arar ve bulur.

Ağaç dalları arasında sürekli esen rüzgar ki çoğu zaman fırtınaya dönüşüp ağaçları neredeyse yerlere değin yatırır, ağaç ayısının üşümesine neden olur. Sorunun çözümü, vücudu ısıtacak yiyecek bulmaktır. Bulduğu ağaç yaprakları bunu sağlayacak nitelikte değilse o ağaçtan inip, ateş düşürürken yaptığı gibi,

sağlayan (felandron gibi) ağaç yapraklarından bolca yiyip bu sorununu da çözer.

Okalıptüs yaprağındaki sineol maddesi hayvanı serinletir. Bunu okalıptüs şekeri yiyen insanlar içlerine hava çektiklerinde ferahlatıp anırlar. Böylece, ağaç ayısı korunma ve beslenme sorunlarını çözmüş olur. Bunu sağlayan düzenler geçen yüzyıllar boyunca bu ya da benzeri canlılar tarafından denenmiş, geliştirilmiş ve hayvanın bugünkü sorunlarını çözecek düzeye ulaşmıştır.

İnsanlar için önemli olan, serinletici şekerde olduğu gibi, bu özellikleri kullanmakla birlikte, hayvanın zehri nasıl bir düzenle etkisizleştirdiğini anlamaktır. Bundan sonra insan kendi kullandığı araç, gereç ve aletlerden yararlanarak yaşamını kolaylaştıracak düzenlere, yapılara dönüştürmeye girişebilir. Gelecek yıllarda dünya nüfusu artacaktır. Bu da beslenmenin daha güç elde edileceği anlamındadır. Bugün kullanılmayan çoğu zehirli bitkiyi insanlar kullanmak zorunda kalacaklardır. Bu nedenle, ağaç ayısının kullandığı zehir arıtma düzeninin nasıl çalıştığının anlaşılmasında çok büyük yarar vardır. Bunu da başaracak olan, genç araştırmacılarıdır. •

Günlük Yaşamımızı Kolaylaştıran İki Buluş:

Makas ve... Kendinden Yapışkanlı Not Kağıdı

Günlük yaşamda kullandığımız aletlerin nereden geldiğini, nasıl ortaya çıktığını merak ettiğimiz olmuştur. Bir daha elinize aldığınızda hakkında daha çok şey biliyor olacağımız buluş, gelin bu kez de makas olsun.

En eski zamanlarda makas geliştirilmeden önce kişiler kesme işini çoğu zaman taşlarla yapıyorlarmış. Sonraları kullanılan kesici, delici aletler aşama aşama değiştirilerek ve geliştirilerek bugün kullandığımız makas biçimini almış.

Kimi icatlarda olduğu gibi

makasın da belirli bir kişi tarafından geliştirildiğini söylemek olanaksız. İÖ 1500'lü yıllarda Mısır'da ortaya çıktığı sanılıyor. O dönemi anlatan belgelerde tek bıçaklı kesici aletlere verilen ad olarak makas sözcüğü geçiyor.

Bugün bildiğimiz çapraz biçimde çift bıçaklı makas İS 100'lü yıllarda Romalılar tarafından geliştirilmiş. Modern makas figür olarak ilk kez, Roma döneminde kurulan esnaf derneklerinden biri olan makas üreticileri derneğinin ambleminde yer almış. Roma mimarisinin özelliklerinden olan sadelik

basit makas tasarımlarında da kendini göstermiş; makaslar önceki örneklerinden ayrılacak hiçbir süslü öge içermiyorlarmış.

Roma döneminin sonunda, büyük ölçüde Akdeniz çevresindeki ülkelerle olan ilişkilerin gelişmesinin de etkisiyle, 11 ve 12'nci yüzyıllar arasında makasların biçiminde ve kalitesinde farklılık gözlemlenmeye başlanmış.

Güzel yazı sanatı İslam dünyasında yaygınlaştınca ve sayfaları ayırmak için kullanılan çift taraflı bıçaklar güzel yazı ustasının vazgeçilmez gereçlerinden biri olunca, daha gösterişli makaslar üretilmeye başlanmış.

Makastan yazılı olarak ilk kez 5'inci yüzyılda Sevilla'lı Aziz İsidore söz etmiş ve makası berber ve terzilerin kullandığı bir gereç olarak tanımlamış.

Makasın seri üretimi, 1300'lerden sonra kesici alet üretimiyle tanınan ve 1700'lerin ortasından başlayarak en önemli çelik üretim merkezlerinden olan İngiltere'deki Sheffield kentinde Robert Hinchliffe adlı çelik işçisinin 1761 yılında bıçakları dökme çelikten yaparak çoklu üretime geçmesiyle başlamış. 1800'lere gelindiğinde çeşitli büyüklükteki bıçaklarla bronz ve demirden yapılmış, sık tasarlanmış ve süslenmiş makaslar Avrupa'da gözde olmuş.

19'uncu yüzyılda seri üretimi

yaygınlaşan makasların en kalitelileri 20'nci yüzyılda da elde üretilmiş. Makasın buluşuyla ilgili bilgilerde mucidi olarak adı geçen bir ad Leonardo Da Vinci. Yönetmen Tim Burton'ın makaslara özel bir ilgisi ve merakı var. Bu ilgi ona "Edward Scissorhands" (Makas Eller) adlı filminde esin kaynağı olmuş.

İşi ya da hobileri makas kullanmayı gerektiren kişiler en kalitelisine sahip olmanın verdiği memnuniyeti bilirler. Elektronik

ve teknolojik gelişmelerin son hızda ilerlediği çağımızda bile makas hâlâ en yararlı gereçlerden biri.

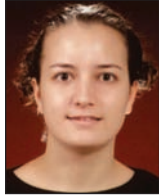
En yararlı gereçlerden bir ötekisi de "Fortune" dergisi tarafından 20'nci yüzyılın en önemli buluşlarından biri olarak değerlendirilen "Post-It" yani kendinden yapışkanlı not kağıtları.

"3M" şirketi çalışanlarından biri olan ve aynı zamanda bir kilise korosunda ilahi söyleyen Art

Fry ilahi kitabı için sayfalara zarar vermeyecek ve sayfaların arasından kayıp düşmeyecek bir ayraç arıyordu. İş arkadaşı Spencer Silver 1968 yılında yüzeylere yapışan, çıkarıldıktan sonra iz ve leke bırakmayan, yeniden yapıştırılabilen bir yapıştırıcı geliştirmişti. Ancak bu buluşundan istediği verimi alamamıştı, yapıştırıcı yeterince güçlü değildi.

O dönemlerde sorununa ne gibi bir çözüm üretebileceğini düşünen Fry'ın aklına Silver'in

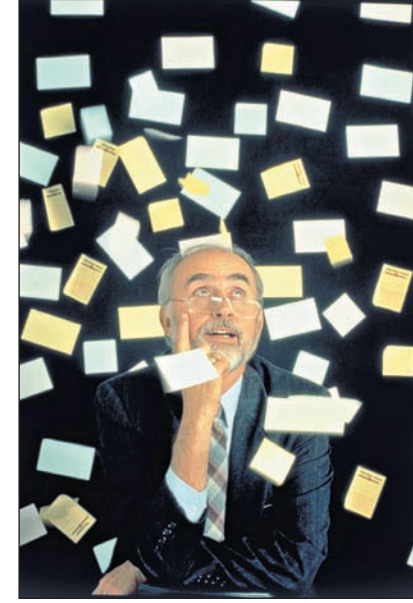
Ne Nedir, Nasıldır?

Pelin Hazar

yapıştırıcısından bir miktar alıp bir parça kağıda sürerek kitabına yapıştırmak geldi. Sonuç başarılıydı, Silver'in buluşu aklını kullanan Fry'a yaramıştı!

Şirketin pazarlama departmanı kendinden yapışkanlı bu not kağıtlarının reklamını yapma fikrini, ürünü gereksiz ve kısa ömürlü bulduğu için geri çevirmişti. Bunun üzerine Fry ürününün tanıtımlarını kendisi yapmaya karar verdi ve işe şirket içinden başladı. Bir gün patronuna gönderdiği dosyanın üzerine bu kağıtlardan birine not yazarak yapıştırdı, şirketteki çalışanlara da bu yeni buluşundan dağıttı. Yalnızca kitap ayracı olarak değil not almak için de işlevsel bir ürün olduğunun ayırdına varı-

lan yapışkanlı kağıtlar, bir çeşit iletişim kurma ve ofisteki işleri düzenleme yöntemi olmuştu.

"3M" ürüne "Post-It" adını vererek 1980'lerin başında ticari kullanım için üretime başladı. Bugün bu not kağıtları çoğumuzun bildiği gibi kullanım alanını ve kullanıcı kitlesini hızla geliştire-

rek birçok çeşit ve renkte üretilmeyi sürdürüyor.

Kendinden yapışkanlı not kağıdı başlangıçta kimilerince işe yaramayan gereksiz bir ürün olarak görülse de, bugün iş yaşamını ve birçok kişinin günlük yaşamını kolaylaştıran bir buluş olarak kendi yarattığı piyasanın lideri olmaya devam edeceği benziyor. •

PelinHazar@butundunya.com.tr

Adam bir mağazada hırsızlık yaptığı için mahkemeye çıkarılmıştı. Yargıç, sanığa neden bu suçu üç kez üst üste işlediğini sordu:

Adam, "Evliliğim için, efendim" deyince yargıç şaşırıldı: "Mağaza soymakla evli olmak arasında bir ilişki göremiyorum" dedi. "Şu işin gerçeğini anlat bakayım..."

Sanık, ifadesinin yalan olmadığını söyledi ve aynı mağazada üç kez hırsızlık yapmasının nedenini şöyle açıkladı:

"Mağazaya ilk girdiğimde eşime bir elbise çalmıştım" dedi. "İkinci ve üçüncü girişlerimin nedeni ise, o elbiseyi değiştirmekti." •

Dr. ESİN EMİN ÜSTÜN

ANILARI YILDIZLARA BIRAKTIM...

ilkeler, raslantılar ve ilkler

DOKUZ EYLÜL YAYINLARI

Bütün Kitapçılarda...

Aynur Hanım telefonla arayarak ameliyatın başarılı geçtiğini, akşama doğru kediciği görebileceğimizi söyledi. Akşama doğru Lara'yla heyecanla veterinerine koştuk. Kedici muayene masasının üzerinde mırıldanarak üç ayağıyla bize doğru yürümeye başlayınca bir an için çok kötü oldum. Yanımıza gelip sevgiyle başını ellerimize sürerken ikimiz de sessizce ağlıyorduk.

Bir Yaşam Savaşımı

Kızım ile birlikte akşama dek ev aramaktan yorgun, "Bugünlük bu son ev olsun!" diyerek penceresinde "Kiralık" ilanı bulunan evin önünde durduk. Evsahibiyle konuşmamız, evin bizim istediğimiz koşullara uygun olmadığını anlamamız birkaç dakikamızı almış, böylece hava iyiden iyiye kararıştı.

Tam arabamıza binmek üzereyken cılız bir "Miyav" sesi duyduk. Karanlıkta küçük bir kedi yavrusunun kızımın ayaklarına sürtündüğünü gördüm. Kızım Lara heyecanla "Anne, bu çok güzel bir kedi, şu gözlerine bir bak-sana, n'olur evimize alalım" dedi.

Lara'ya önce tatlılıkla, sonra biraz daha sertçe bunun olanaksız olduğunu, kediyi bırakıp arabaya binmesini söyledim. Evimizin balkonunda tam yedi tane kedi vardı. Kızımın sokaktan bulup balkonda bakıma aldığı kedisi Bit-si tam altı tane yavru dünyaya getirmiş ve yavrulardan ancak birisine ev bulabilmiştik.

Ötekiler de balkonda yaşamaya devam ediyorlardı. Bugünlerde yeni eve taşınma telaşındayken, bir yandan da onca kediyi ne yapacağımızı düşünüyorduk kara kara...

Ve şimdi Lara bir sokak kedisini daha eve getirmek için bana dil döküyordu.

Biz Lara'yla tartışırken kedi yavrusu Lara'nın yanından bana doğru döndü ve yürümeye başladı. Yürümek? Bu kedi yürümüyor, yalnızca ön iki ayağını kullanarak, yerde sürünerek hareket ediyordu. Lara'yla aynı anda "Bu kedinin nesi var?" diyerek ona doğru eğildik.

Tek bacağı kırık gibi görünüyordu; ama görünüşe bakılırsa kırıklı uzun zaman olmuştu ve tek sorun kırık bacak değildi, belden aşağısını kullanamıyordu. Lara'yla birbirimize baktık.

Kızım annesini o denli iyi tanıyordu ki, kendisinden emin bir biçimde kediyi kucığına aldı ve "Onu bu halde ölüme terk edemeyiz herhalde anne" dedi. "Hemen bir veteriner götürelim bakalım nesi varmış."

Yaşamdan Yansımalar

**Nuray
Bartoschek**

"Kedicik"ın yaşam savaşımını kazanmasında çok büyük katkıları olan Veteriner Aynur Hanım, Veteriner Cezmi Bey ve Lara...

Ben ağzımı açınca dek, kedicik ve Lara arabaya oturmuş, beni bekliyorlardı. Zavallı kedinin görünümünü gerçekten içler acısıydı. Sürünerek yürümeye çalıştığı için arka bacaklarında yaralar açılmıştı.

O saatte kapalı olduğunu bile bile Kent Veteriner'in önünde durduk. Ertesi gün pazardı ve kedicğin bu durumda pazartesiye değin yaşayabileceği konusunda endişeliydik.

Veteriner Cezmi Bey ve Aynur Hanım, bizim sık sık sokak kedilerini toplayıp getirmemize alışkınlar ve böyle durumlarda ellerinden geleni yapıyor, üstelik çalışmalarının karşılığında bir bedel de almıyorlardı. Bu kez gecenin bir vakti evlerinden çağırduğumuzda Cezmi Bey hiç sızlanmadan hemen gelip iş yerini açtı. O, kedicği muayene ederken, Lara ve ben heye-

canla sonucu bekliyorduk. Sonunda "Evet, bir bacağı kırık; ama kırıklı bir hayli olmuş ve kırık yanlış kaynamış" dedi Cezmi Bey. "Ama yalnızca kırık bacak değil sorun, bel omurlarında ciddi bir sorun var gibi görünüyor. Bu biçimde sokaklarda yaşaması biraz zor."

Lara "Peki ya eve alırsak?" diye sordu umutla.

Cezmi Bey "Açıkcası bu durumda biraz zor görünüyor; ama ben birkaç enjeksiyon yapayım, yaralarına da pansuman yapalım ve pazartesi günü tekrar görelim. Eğer birazcık düzelme varsa umut var demektir. Ama hiçbir değişiklik olmazsa daha fazla acı çekmemesi için uyutmamız gerekli" dedi.

İkimizin de gözleri dolmuştu. Bu durumda tartışmamıza gerek yoktu. Tedavisi yapıldıktan sonra kedicği bir kutuya koyarak evimize getirdik.

Balkondaki öteki kedilerin yanı-

Bundan sonraki yaşamını üç bacakla geçirecek olmasına karşın "kedicik", yaşama sıkı sıkıya bağlı...

na koymamız olanaksızdı. Doğal olarak tepki göstereceklerdi ve yavru kedi kendisini savunacak durumda değildi. Bu nedenle ona evin içinde bakmaktan başka seçeneğimiz yoktu. Özenle yatağını, yemek tabaklarını hazırladık. Kedicik, o denli uysaldı ki, hiç sesini çıkartmadan minnetle gözlerimize bakıyordu. Yatağı hazır olunca da kıvrılıp derin bir uykuya daldı. Lara'yla aynı anda "N'olur ölme kedicik, senin iyileşmeni istiyoruz" dedik.

Pazar sabahı Lara'nın sesiyle gözlerimi açtım. "Anne, hemen gel, kedicik bir dakika ayakta durabiliyor" diye bağıırıyordu heyecanla. Yanına gittiğimde kedicğin yere yığılmadan ayakta durabilmek için çabaladığını gördüm. Ancak bir iki dakika kıpırdamadan ayakta durabiliyor, sonra yine yere yığılıp sürünmeye başlıyordu.

Bu olumlu gelişmeye bir yan-

dan sevinirken, öte yandan "Ya pazartesi günü uyutmaları gerekirse..." diyerek bu olası kötü habere hem kendimi hem de Lara'yı alıştırmaya çalışıyordum. Aslında sözde Lara'yı alıştırmaya çalışıyordum; ama konuşurken ondan önce benim gözlerim doluyor, böyle bir olasılığın söz konusu olmaması için içimden dua ediyordum.

Sonunda pazartesi sabahı heyecanla yola koyulduk. Bu kez haberler umut vericiydi.

Cezmi Bey, "Bu kadar kısa süre için bile olsa ayakta kalabilmesi umut verici. Şimdi birkaç enjeksiyon daha yapacağım ve üç gün sonra tekrar görelim" deyince ikimizde sevinçten havalara uçtuk.

Eve dönerken "Hadi bakalım kedicik, dayan biraz, başaracaksın!" diyorduk. Kedicikse enjeksi-

yon yapılırken bile sesini çıkartmıyor, kucağımızda gözlerimizin içine bakarak mırıldıyordu.

Bizimle karşılaşmadan önce çok kötü birkaç gün geçirdiğini tahmin ediyor, yanımızda olduğu için ne denli mutlu olduğunu gördükçe biz de mutlu oluyorduk.

Üç gün sonra kedicik ayakta iki dakika durup, bir iki adım attıktan sonra yere yığılmaya başlamıştı. Yerde sürünmekten açılan yaralarsa hâlâ çok kötü görünüyordu.

Bu kez Cezmi Bey'in eşi Aynur Hanım muayene etti kediciciği. "Ben ce bu kedi yaşamalı ve yaşar da" deyince sevindik Lara'yla. Ama Aynur Hanım sözünü henüz bitirmemişti. "Ama bir bacağı kesmek zorundayız. Böylece üç bacakla daha rahat hareket edebilir. Belindeki sorunda daha iyiye gidiyor" deyince ikimizde neredeyse çılgık attık. "Tek bacağını kesmek mi?", "Ama üç bacakla nasıl yaşar?", "Sokakta yaşamını sürdürebilir mi?", "Öteki hayvanlar ona zarar vermezler mi?" sorularımızın ardı arkası kesilmiyordu. Sonunda Aynur Hanım, uyutarak yaşamına son vermektense, üç bacakla yaşamını sürdürebileceğine ikna etti bizi. "Ayrıca sokakta yaşamasına gerek yok, sizin durumunuzu anlıyorum, evde yeterince kediniz var; ama merak etmeyin ben bu kediciciğe iyi bir ev bulurum" dedi. "Göçek'te yaşayan Alman bir bayan var, böyle gözleri görmeyen, ayağı engelli kedi ve köpeklerle o sevgiyle bakıyor. Onunla konuşurum ve eminim bu kediciciğe de bakar."

O gün kediciciği veterinerde bıraktık. İçimizde buruk bir sevinç

vardı. Hem yaşayacağı ve sevgiyle bakılacağı için mutluyduk hem de yaşamının henüz başındayken tek bacağını kaybetmek zorunda kalacağı için üzülyorduk.

Ertesi günü Aynur Hanım telefonla arayarak ameliyatın başarılı geçtiğini, akşama doğru kediciciği görebileceğimizi söyledi. Akşama doğru Lara'yla heyecanla veterinerlere koştuk. Kedicik muayene masasının üzerinde mırıldanarak üç ayağıyla bize doğru yürümeye başlayınca bir an için çok kötü oldum. Yanımıza gelip sevgiyle başını ellerimize sürterken ikimiz de sessizce ağlıyorduk.

Aynur Hanım "Aslında üzülme-yip sevinmelisiniz. Zor bir ameliyattı ve doğrusu dayanabileceğinden endişeliydim; ama kedicik umduğumuzdan daha bağlı yaşama... Şu anda da durumunu kabullenmiş ve mutlu görünüyor" dedi. "En kısa zamanda yeni evine gidecek ve sevgiyle bakılacak. İçiniz rahat olsun."

O akşam evimize dönerken kızım, yaşamın gerçeklerini benden daha hızlıca kabullenmiş bir biçimde "Anne, ağlamayı bırak artık" dedi. "Biz kediciciği ilk gördüğümüzde alıp veterinerine getirmemiş, evimizde bakmamış olsaydık, o çoktan ölmüş olacaktı. Ama şimdi hem yaşayacak hem de sevgiyle bakılacağı bir evi olacak" dedikten sonra gülererek ekledi:

"Seninle ikimiz iyi bir ekibiz anneciğim. Hem niye ağlıyorsun ki, daha sırada bizi bekleyen çok sokak kedisi var merak etme!" •

NurayBartoschek@butundunya.com.tr

Unutamadığım Anım

"Unutamadıkları anı"larını, paylaşmak isteyen okurlarımızın kaleme alacakları ve 600-800 sözcük tutarındaki anılarından her ay birini bu sayfada yayımlayacağız.

Başına "Unutamadığım Anım" notunu eklemenizi rica ettiğimiz yazılarınızı, Mimoza 4/9, D: 1, 34750, Ataşehir, İstanbul adresine mektupla, (0 216) 456 2729 numaraya faksla ya da butundunya@butundunya.com.tr adresine e-postayla gönderebilirsiniz.

Cin Arabası

•M. Hadi İlbaş - Bütün Dünya•

Ulaşımın tozlu yollarda kağını, at, eşekle yapıldığı, at arabasının bile henüz sahneye çıkmadığı günleri gözlerinizde canlandırma-ya çalışın. Böylesine ilkel ulaşım araçları dışında başka araçların da bulunabileceğini düşünmeyen bir toplumda, üstündeki insanın ayaklarıyla çalıştırılan, var olan araçlardan daha hızlı yol alan bir nesne, hiç kimsenin beklemediği bir gün bizim köyün ortasına düşüverdi.

"Daha önce hiç görülmemiş olan bu nesnenin adı neydi?", "Üstündeki sürücü ince iki tekerlekten oluşan bu ilginç aracın üstünde devrilmeden nasıl durabiliyordu?" soruları tüm köylülerin öğrenmek istediği konulardı. Kısa sürede "Cin arabası" sözcüğü kulaktan kulağa yayıldı. Daha önce köylünün hiç görmediği bu aracın adı cin arabasıydı. Önünde onu çekecek bir şey bulunma-

dığına, devrilmeden çok hızlı yol aldığına göre bu işin içinde bir "cin oyunu" vardı.

Köyde pek fazla kalmayan, öteki köylerde, kasabalarda, kentlerde dolaşmayı seven Âşık Ömer adındaki kişi son gelişinde işte bu cin işi, şeytan işi nesneyi köye getirmişti. Köyün içindeki yollardan her geçişinde çocuklar "Cin arabası geçiyor!" diye bağırıyor, genç yaşlı herkes onu görmek için geçtiği yola koşuyordu ve bu arabayı ve sürücüsünü büyük bir şaşkınlık içinde izliyorlardı. Âşık Ömer bunu bildiği için her gün köyün tüm yollarında gösteri yapıyordu. Kimi zaman çok hızlı, kimi zaman yavaş yavaş halkın şaşkın bakışları önünde ayaklarıyla pedalları çevirerek geçip gidiyordu.

Cin arabasını tanıyan sanırım tek kişi bendim. Bir yıl önce ilkokulu bitirmiş, Kayseri'ye ya-

kın bir okulda öğrenimimi sürdürmeye başlamıştım. Kayseri caddelerinde bu nesnenin bir hayli yaygın biçimde kullanıldığına tanıklık etmiştim.

O nedenle köylülerin bu konudaki cahilliğine içimden gülüyor, onların cin arabasının her geçişinde onu görmek için koşmalarına bir anlam veremiyordum.

Ailece iyi tanıdığımız Âşık Ömer bir sabah cin arabasıyla bizim eve geldi. Evin önündeki taş sedirde oturup sohbet ettik. Damdan düşercesine “Yeğenim sen şimdi tatildesin. Bu arabayı sana bırakacağım. Tatilin bitinceye değin onu sen kullanacaksın” deyiverdi. Ne kadar çok sevinmişim. Annem, “Sakin ha, bir yerini kırsın, ondan sonra da okuluna gidemezsin” diyerek karşı çıktı. Onun kuşkusunu gidermeye çalışan Âşık Ömer bana, “Haydi bakalım, seninle Değirmen Başına çıkalım. Sana nasıl kullanılacağını öğreteyim” dedi. Birlikte Değirmen Başındaki ana yola çıktık. Beni cin arabasının üstüne oturttuk onu nasıl kullanacağımı öğretmeye başladı. Bir süre sonra Âşık Ömer’in yardımını olmadan cin arabasının üstünde durmayı ve pedalları çevirerek yol almayı başarmıştım. Eve getirdiğim cin arabasını ertesi gün elimle yürüterek yine Değirmen Başına çıktım. Köyün içinde “Düşersen benimle alay ederler” korkusuyla binmek istememişim. Değirmen Başında üstüne bindiğimde birkaç kez devrilen cin arabasını sürerek

ilerideki bağlara değin gidebildiğim zaman ne kadar sevindiğimi bugün bile anımsarım.

Cin arabasını kullanmakta usta olduğumu anladığımda artık köyün içindeki yollarda da dolaşmaya başlamıştım. Dahası, bize 25 km. uzaklıkta bulunan ilçeye cin arabasıyla gitmeye karar verdiğimde annem çok karşı çıktı. “O yollarda bana bir şey olursa kimden yardım alacaktım?”, “Bizimkilerin nasıl haberi olacaktı?” gibi sorularla beni caydırmaya çalıştıysa da bir sabah cin arabasına atladığım gibi ilçenin yolunu tuttum. Birkaç saat sonra ilçedeydim. Hemen orda oturan halamların ziyaretine gittim.

Akşamüstü arka tekerleğin havasının tümünden inmiş olduğunu gördüm. İlçede bunu onaracak yer olup olmadığını ne halamlar ne de ben biliyordum. O gün orada kalmamı, ertesi gün bu konuda bir araştırma yapılmasını önerdiler. Kabul etmedim. İlçeyle bizim köy arasında bulunan bir köyde bizim köyden olan ünlü bir berber çalışıyordu. Onun bilmediği, becermediği şey yoktu. Ona ulaşp tekerleği onartabileceğimi düşünerek yola çıktım. Yalnızca yaya yürümüyor, cin arabasını da iterek götürüyordum.

Sözünü ettiğim köye ulaştığımda gece yarısını geçiyordu. Köyde yanan tek ışık yoktu. İster istemez bizim köye doğru yola çıktım. Ne var ki, o köyün mezarlığı ünlüydü. Kimse o yoldan gece geçmek istemezdi ve ben tek başıma elimde cin arabası o mezarlığı geçmek zorundaydım. Geri dönemezdim.

Köyde herkes uykuya yattığına göre, kimsenin kapısını çalamazdım. Mezarlığa geldiğimde yüreğimin vuruşlarını duyuyordum. Bir şey görünse herhalde avazım çıktığı kadar bağırırdım.

Gözlerim yarı kapalı mezarlığı geçtiğimde ter içinde kalmıştım. Biraz ileride yol bizim köyden gelen dereye çok yakın geçiyordu. Orada cin arabasını yolun kıyısına bırakarak derenin kıyısına indim. Serin suda elimi yüzümü yıkadım. Biraz olsun rahatlamıştım. Yeniden yola çıktığımda moralim biraz düzelmiş, korkuları geride bırakmıştım. Tan yeri ağarırken köye ulaştım. Durumu anlattığımda annemle babam çok kızdı. Bu uğursuz cin arabasından bir an önce kurtulmamı istediler. Babam, “Başına daha büyük işler gelmeden bu arabadan kurtul” dedi.

Ertesi gün Âşık Ömer’i gördüm. Durumu anlattım. Güldü, tekerlek patlamasının basit bir onarımla geçirilebileceğini, bunların küçük bir parça lastik, bir tüp yapıştırıcı ve parça lastiği patlayan yere göre kesmek için bir makastan oluştuğunu söyledi. Tüm bunların cin arabasının arkasındaki küçük çantada bulunduğunu sözlerine ekledi.

Cin arabasıyla ilgili olumsuz görüşlere karşın, ben inat edersine her gün onun üstünde sokaklarda dolaşıyordum. Mahallemizde bir kıza karşı duyduğum ilgi nedeniyle onların sokağı en çok uğradığım yerlerin başında geliyordu. İlgi duyduğum kız,

*Gurbetten gelen oğlan
Çevremde dönen oğlan
Beni sana vermezler*

Cin arabasıyla gezen oğlan

diye bir türküy yakmıştı. Sokaklarından her geçişimde mahalleli kızlarla birlikte bu türküyü söylerdi.

Bir gün hız denemesi yapmak amacıyla bizim köyden bağlara, oradan bağlı bulunduğumuz bucağa giden yola çıktım. Pedalları delice çevirerek uçarcasına yol alıyordum. Yol üstünde Kapaklı Dere denen bir dere vardı. Yol burada dimdik iner, sonra yine dimdik çıkardı. Derenin dibinde parça parça taş doluydu. Oraya geldiğimde karşı dik bayırı çıkabilmem için çok hızlı gitmem gerektiğini düşünerek derenin başında pedalları daha da hızlı çevirerek karşı yamaca vurdum. Cin arabası dipte ki taşlara çarparak yön değiştirdi. O anda kendimi yerde buldum. Yere hızla kapaklanmıştım. Yüzüm, alnım, dizlerim taşlara çarpmıştı. Her yanımda kan içindeydi. Kalkmak istedim; fakat dizlerimdeki keskin acı nedeniyle bunu beceremedim.

Acıya karşın sürünerek yolun kıyısına gelebildim. Ne kadar acı içinde orada kaldım, bilemiyorum. Bir süre sonra bir kağıt derenin tırmanmak istediğim yanından göründü. Sonra yavaş yavaş bulunduğum yere indi. Üstündekiler yere atlayarak çevremde toplandılar. Beni alıp kağıtının üstüne yerleştirdiler. Cin arabasını da almalarını istedim. “Bırak şu uğursuz nesneyi... Bak, ne duruma gel-

mişsin hâlâ cin arabası diye tutturuyorsun" diye yanıtladı kağnıyı kullanan adam.

Beni eve dek getirdiler. Evin önünde kucaklayıp evimize çıkardılar. Annem bu görüntü karşısında deliye dönmüştü.

"Senin ölümün cin arabasından olacak" diye söyleniyor, bir yandan da oksijenli pamukla yaralarımı temizliyordu. Dizlerim öylesine yaralanmıştı ki, günlerce

ayağa kalkıp yürüyemedim. Ayağa kalkmaya başladığımda Âşık Ömer'in cin arabasını alıp köyden gittiğini öğrendim.

Keçi oğlak karışır

Yıllar yıllarla yarışır

Gün gelir devran döner

Cin arabası bisiklete dönüşür.

Evet... Yıllar sonra cin arabası kimlik değiştirerek bisiklet adıyla köye yeniden girebilmişti. Hem de kısa sürede sayısını çoğaltarak... •

Padişah Yavuz Sultan Selim, tanınmayacak bir biçimde giyinmiş, Kuşlar Çarşısı'nı geziyordu.

Burada avcılar avladıkları kuşları; tuzakçılar yakaladıkları maharetli, eğitilmiş, çeşitli kuşları satıyorlardı.

Padişahın gözü bir ara keklıklere ilişti. Bir grup keklığın kafesi üzerinde "Tane işi satış fiyatı 1 altın" yazılıydı. Bir de, bu kafesin yanında, altın bir kafes içinde bir keklık vardı ve fiyat etiketinde "300 altın" yazılıydı.

Bir keklığe bu denli yüksek bir fiyat biçilmesi padişahın ilgisini çekti.

"Hayırdır, kuşçu?" dedi satıcıya. "Tüm keklıkları 1 altına satarken, bunun onlardan ne farkı varki, 300 altın istiyorsun?"

Satıcı, bu yüksek fiyatlı keklığını övmeye başladı:

"Bu keklık özel eğitilidir, çok güzel ötmektedir" dedi. "Güzel ötmesi bir yana, bunun ötüşünü duyan ne kadar keklık varsa bepsi onun çevresine doluyor ve tabii bu arada avcılar da onun çevresine doluşan keklıkları daba rabat avlıyorlar."

Padişah kesesini çıkardı, 300 altın yerine 500 altın saydı satıcının eline:

"Satın alıyorum bu keklığı" dedi ve keklığı eline alır almaz orada keklığın kafasını kopardı.

Satıcı büyük bir şaşkınlık içinde kalmıştı:

"Ne yaptın ağa?" dedi tanımadığı padişaba. "En yetenekli keklığın kafasını koparttın; yazık olmadı mı?"

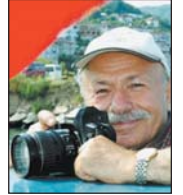
Padişah gür bir sesle karşılık verdi:

"Er ya da geç, bu keklığın sonu nasıl olsa böyle olacaktı" dedi. "Çünkü bu, kendi soyuna ihanet ediyordu." •

Gönderi: Günsu Dolunay

Ünlü fotoğraf sanatçısı Sıtkı Fırat, objektifiyle sizi Türkiye'nin dağlarına ve ovalarına, taribine ve bugününe... Özetle, "havasına suyuna, taşına toprağına" götürüyor, sonra da size, o an karşınızdaki görüntünün neresi olduğunu soruyor. Onun, "Bir Başkadır Benim Memleketim" başlığı altında sunduğumuz fotoğraflarını izlerken size, hem bir bilmece çözmenin heyecanını duyumsatmayı, hem de sizi bir sanat fotoğrafları sergisinde gezdirmeyi amaçlıyoruz. Bu arada Türkiye'nin, belki de ilk kez göreceğiniz yörelerini keşfedecek, hiç kuşumuz yok, bir kez daba hayranlıkla şöyle diyeceksiniz:

**Bir Başkadır
Benim
Memleketim**

Sıtkı Fırat

"Bir Başkadır Benim Memleketim"

a) Elmalı b) Ayder c) Kocabey ç) Bektaş

Lütfen sayfayı çeviriniz →

a) Tirebolu b) Samsun c) Mersin ç) Sinop

a) Van Kalesi b) Bodrum Kalesi c) Hasankeyf ç) Ankara Kalesi

a) Erzurum Kalesi b) Divriği Kalesi c) Gaziantep Kalesi ç) Rize Kalesi

a) Çaykara b) Şavşat c) Perge ç) Arhavi

**İnsanlığa
Adanan
Yaşamlar**

Yapıt başarı kazanınca Rossini ve Cesarini, daha önce kararlaştırdıkları “Almaviva” adını değiştirip “Sevil Berberi” adını verdiler. “Sevil Berberi” büyük bir başarı yakaladı ve bilindiği gibi İtalyan opera sanatının en beğenilen yapıtlarından biri olarak tarihe geçti.

“Sevil Berberi”nin Babası:

Gioacchino Antonio Rossini

Yaşam öyküsünü 77'nci sayfamızda sunmaya başladığımız ünlü İtalyan besteci Gioacchino Antonio Rossini, ilk başarısını 1811 yılında yazdığı ve Venedik Karnavalı'nda sahnelenen “L'inganno Felice” adlı yapıtıyla kazandı. Daha sonra yazdığı opera komiklerin hepsi beğenildi. Bu başarılar üzerine, Napoli'deki San Carlo ve Fondo Tiyatrolarının sanat yönetmeni olan zengin Domenico Barbaja'nın dikkatini çeken Rossini, onun önerdiği sözleşmeyi hiç düşünmeden imzaladı. Bu anlaşmaya göre Rossini her sezon iki opera yazacak ve karşılığında da küçümsenmeyecek derecede iyi para alacaktı.

İtalya'daki en önemli sanat etkinliklerine imzasını atmış olan Barbaja, her zaman ünlü sanatçılarla çalışmayı yeğlerdi. İşte bu ünlü sanatçılardan biri de, Rossini'nin ileride büyük bir aşka düşeceği Isabelle Colbran'dı. Sahne dışında son derece yalın ve gösterişsiz olan Colbran, sahnede sanki büyük bir değişim gösteriyor, devleşiyor ve sesiyle dinleyenleri büyüliyordu. Rossini de

bu büyüye kendini kaptırmıştı. Colbran'ın önceleri yalnızca sanatına hayranlık duyuyordu ve özellikle onun için bir opera yazmıştı. “İngiltere Kraliçesi” adını verdiği bu opera 1815 yılında sahnelenmiş ve Colbran'ın görkemli yorumuyla büyük bir başarı elde etmişti. İşte Rossini ile Colbran'ın dillere destan aşkı bu yapıtın provaları sırasında alevlenmişti.

Colbran'la yaşadığı aşkın mutluluğu içinde günler birbirini kovalarken Rossini, 1815 yılında Roma'nın Argentina Tiyatrosu Sanat Yönetmeni Dük Francesco Sforza-Cesarini ile bir sözleşme yaptı. Bu sözleşmeye göre Rossini, Cesarini'nin belirleyeceği konular üzerine iki opera besteleyecekti. Henüz 23 yaşındaki genç bestecimiz hemen işe girişti; ama Cesarini'nin librettosunu hazırlattığı “Torvado ve Dorlis-ka” operası hiç beğenilmedi. Suçu konunun yavanlığında bulan Cesarini ikinci opera için popüler bir yapıt aramaya başladı ve sonunda, ünlü Fransız siyaset ve sanat adamı Beaumarchais'in “Sevil Berberi” adlı yapıtında karar kıldı. Rossini ise Cesarini'nin

bu kararından hiç de hoşnut olmamıştı. Bu hoşnutsuzluğun nedeni ise şuydu:

Asıl mesleği saatçilik, asıl adı da Pierre Caron olan Beaumarchais, “Sevil Berberi”ni 1775 yılında yazmış ve bu yapıt İtalya’nın tanınmış bestecilerinden Giovanni Paisiello tarafından bestelenmiş ve de operaseverlerce çok beğenilmişti. Otuzdört yıl sonra aynı yapıtı tekrar bestelemek Rossini’yi düşündürüyordu. Sonunda Rossini ve Cesarini şöyle bir yol izlemeye karar verdiler:

Librettoyu hazırlayacak olan Cesare Sterbini, yapıtın özüne sadık kalmak koşuluyla, olanaklar elverdiğince Paisiello’nunkinden farklı bir yol izleyecek, operanın adı da “Almaviva” olarak değiştirilecekti.

Cesarini operanın bir an önce sahnelenmesini istiyordu. Rossini de üzerine düşen görevi fazlasıyla yaparak 13 gün gibi kısa bir sürede operayı bitirdi. Çalışmalar bir şarkıcının evinde yapılıyordu. Rossini her parçayı bitirdiğinde, yandaki odada bulunan yazıcılar hemen notaları temize çekip çoğaltıyor ve bir başka odada bekleyen şarkıcılara ulaştırıyorlardı.

İlk gösteri 20 Şubat 1816’da Argentino Tiyatrosu’nda yapıldı. Ancak sonuç hiç de beklenildiği gibi olmadı. Sonuç tam bir fiyaskoydu. Nedeniyse aksiliklerin bir-birini kovalamasıydı, sanki tüm aksilikler o ilk geceyi beklemişti. Örneğin, ilk perdenin hemen başında Almaviva’yı oynayan Tenor Manuele Garcia serenadını söyle-

mek için gitarı eline alıp tellere dokunduğunda akordun bozuk olduğunun hayret ve şaşkınlık içinde ayırdına vardı. Ne yazık ki, yapılacak başka hiçbir şey yoktu, önce akord işini halletmeliydi. Tam bu sırada tellerden biri de kopmaz mı!.. Salonda kakhaha ve ıslıktan başka bir şey duyulmaz olmuştı. Bu gürültü arasında Tenor Garcia serenadını bitirdiğinde sahneye Figaro rolündeki bariton girdi. Onun da rol gereği elinde bir gitar vardı. Seyirciler daha birinci gitar fiyaskosundan kaynaklanan gülme krizini atlatmamışlardı ki ikincisini görünce bir kez daha salon kakhaha ve ıslıkla doldu. Figaro’nun o güzelim aryası ıslık ve gürültüden duyulmadı bile... Rosina’yı oynayan ünlü Mezzosoprano Righetti sahnede görünce sesler biraz olsun durur gibi olmuştı; ama rol gereği söylediği “Devam et azizim, gene böyle devam et” sözleri seyirciye yine gitarları anımsattığı için, yeni bir gülme krizi ve ıslıklar tekrar başladı.

Aksilikler bitecek gibi değildi. Figaro-Almaviva düeti sırasında sahneden bir kedi geçince yine gülme krizi ve ıslıklar ve bunlara ek olarak miyavlama sesleri...

Birinci perdenin ikinci sahnesinde Don Basilio rolündeki şarkıcı sahneye girerken tökezledi ve boylu boyunca yere uzandı. Yine ıslık yine kakhahalar...

İkinci perdenin başında dekor devrildi. Yine ıslıklar yine kakhahalar...

Tüm bu aksilikler kakhaha ve

ıslıklar arasında operanın dinlenmesi elbette olanaksızdı. Ama herşeye karşın besteci hem kendi moralini bozmadı hem de sanatçıların morallerini düzeltmek için onlara destek olmaya çalıştı. Ama o da temsil biter bitmez kurtuluşu kaçmakta buldu.

Ertesi akşam temsile Rossini gelmedi ve orkestrayı bir başka şef yönetti. Ama ikinci gece hiç de beklenildiği gibi gitmedi. Bu kez şanssızlıklar izinde olduğu için hiç akama olmadan yapıt tamamlandı.

Birbirinden güzel şarkılar, arylar, sakın bir ortamda dinlendiği için herkes yapıtın tadına vardı ve temsilin sonunda seyirciler hem sanatçıları hem de yapıtın bestecisini uzun uzun alkışladılar.

Yapıt başarı kazanınca Rossini ve Cesarini, daha önce karşılaşmış oldukları “Almaviva” adını değiştirip “Sevil Berberi” adını verdiler. “Sevil Berberi” büyük bir başarı yakaladı ve bilindiği gibi İtalyan opera sanatının en beğenilen yapıtlarından biri olarak tarihe geçti.

1820 yılında Rossini, kendisinden 7 yaş büyük olan sevgilişi Isabelle Colbran ile evlendi. O yıllarda Colbran, çok yüksek ge-

liri olan ünlü bir sopranoydu.

Rossini, besteleyeceği operalarda yenilikler yapmayı planlıyordu ve bu düşüncesinden yola çıkarak “Semiramis”i besteledi. 1823 yılında Venedik’te sahnelenen bu yapıt pek ilgi uyandırmadı. Sonuçtan dolayı büyük bir düş kırıklığı yaşayan ve üzülen Rossini, tutuculukla suçladığı Ve-

Rossini, eşi Isabelle Colbran için “İngiltere Kraliçesi” adını verdiği bir opera yazmıştı.

nedik halkına karşı büyük öfke duyarak bu dinleyiciler için beste yapmamaya karar verdi. Bu kararı nedeniyle “Semiramis” operası bestecinin İtalya’da yazdığı son yapıt olarak tarihe geçti.

İtalya seyircisine küskün olan Rossini, eşiyle birlikte İtalya’dan ayrılarak İngiltere’ye gitti. Bu ülkenin kralı IV. George, Rossini’yi

büyük bir sevgiyle karşıladı ve ona Londra Kraliyet Tiyatrosu'nun yöneticiliğini önerdi. Kalbi kırık, gönlü yorgun besteci bu öneriyi hemen kabul etti.

Rossini İngiltere'de ve özellikle Londra'da kaldığı beş aylık süre içinde birçok opera sahneledi ve cüzdanı dolu olarak Fransa'ya gitmek üzere ülkeden ayrıldı.

Paris'te de büyük bir coşkuyla karşılanan Rossini, İtalyan Tiyatrosu sanat yönetmenliğine getirildi. Onsekiz ay süren bu görevi sırasında operalar sahneledi. İtalyan Tiyatrosu'yla sözleşmesinin sona ermesinden sonra, Paris'ten ayrılmasını önlemek amacıyla, kendisine 20 bin frank aylık bağlanarak kraliyet bestecisi olarak Paris'te kalması sağlandı.

Bestelediği birbirinden güzel operalarla haklı bir üne kavuşan ve parasal yönden de sıkıntısı olmayan Rossini, 1820'li yıllara geldiğinde, gelenekselleşmiş opera anlayışını, eleştiren bir bakışla ele aldı. Fransız operaseverler bu değişik çalışmalarını ilgiyle karşıladılar.

1829 yılında Paris Operası için besteleyeceği beş operanın çalışmalarına başladı. Ancak, bestelemeyi planladığı bu dizinin ilk operası "Guillaume Tell" 37 yaşındaki bestecinin son çalışması oldu. Parisli müzikseverlerin ilgisini çeken ve Rossini'nin 39'uncu ve son operası olan "Guillaume Tell" aynı yıl sahnelenerek beğeni kazandı. Herkes yeni operaların art arda geleceğini umuyordu; ama ünlü besteci yeni yapıtlar

yaratacak güçte değildi. Çünkü, 1827 yılında çok sevdiği annesini kaybedince bir bunalım geçiren Rossini, 1829 yılında babasının da ölümüyle, yaratıcılığı tüm canlılığını yitirmişti. Sağlığı uzun bir süre düzelemedi.

Bologna'da yaptırdığı ve yeni biten villasına giderek esin perisinin geri gelmesini beklemek üzere Paris'ten ayrıldı. İşte tam bu sırada Fransa'da patlak veren 1830 Devrimi Rossini'nin yaşamını bir kez daha allak bullak etti. Devrim sonrasında X. Charles'ın yerine geçen Louis-Philippe, Rossini'nin sözleşmesini iptal etti. Rossini boş durmayıp eski kralın kendisiyle yaptığı sözleşmenin sürdürülmesi için açtığı davayı 6 yıl sonra da olsa kazandı; ama bu süre içinde bürokratik işlemlerle uğraştığından beste yapamadı.

1837'de Rossini eşi Isabelle'den ayrıldı ve Olympe Pelissier ile yaşamaya başladı. Katolik kurallara bağlı olarak evlendiği Isabelle sağ olduğu sürece başkısıyla evlenmeyi göze alamayan Rossini, onun ölümünden bir yıl sonra, onbeş yıldır birlikte olduğu Olympe ile evlenebildi.

1822 yılında Rossini'nin ülkeye karşı yazdığı metinler dolayısıyla İtalyan vatanseverler 1848 yılında besteciye karşı gösteri düzenlediler. Bu olay üzerine Rossini ve Olympe, Bologna'dan ayrılıp Floransa'ya gitmek zorunda kaldılar. İşte bu günlerde bestecinin sağlığı gitgide kötüledi ve depresyonu doruğa ulaştı.

Artık İtalya'da kalmak istemeyen Rossini 1855 yılında Paris'e

döndü ve bir daha da oradan hiç ayrılmadı. Sanatçıların ve sanatseverlerin kenti Paris Rossini'ye yepyeni bir yaşam sunuyordu. Kısa zamanda kendine geldi ve eski gücüne ve neşesine kavuştu. Paris'in seçkin ailelerinin bulunduğu Passy semtindeki villalarında konuk ağırlamaktan büyük mutluluk duyuyor, cumartesi günleri evinde düzenlediği toplantılarda, renkli kişiliği ve esprileriyle konuklarına unutulmaz anlar yaşıyordu. Ayrıca mutfak sanatında da deneyim kazanan Rossini, konuklarına birbirinden güzel yemekler sunuyordu.

Doğayla başbaşa, dostlarıyla

birlikte geçen güzel günler bir su gibi akıp gitti. Yetmişdört yaşında kansere yakalandı. Geçirdiği ameliyatlardan sonra, doktorların da yoğun çabasıyla iki yıl daha yaşayabildi ve 13 Kasım 1868'de yaşama veda etti. Servetini, Paris'in yaşlı müzisyenlerine huzurevi yapılması için bağışlayan Rossini, önce kentin ünlü mezarlığı Pere Lachaise'e gömüldü. Ancak bundan ondokuz yıl sonra cenazesi ülkesine götürülerek Floransa'da yapılan büyük bir törenin ardından Santa Croce Kilisesi'nde toprağa verildi. •

YucelAksoy@butundunya.com.tr

Doktor, akıl hastanesindeki hastalarından birini muayene ediyordu:

"Oldukça sakın görünüyorsun" dedi. "Seni niçin buraya yatırdılar?"

Hasta bir süre düşündükten sonra yanıt verdi:

"Çok basit" dedi. "Ben herkesin 'Deli' olduğunu söylüyordum, herkes de bana 'Deli' diyordu.

Doktor hastasının bu yanıtını üzerine iyice meraklandı:

"Peki" dedi. "Sonra ne oldu?"

Hasta, doktorunun sorusunu gülümseyerek yanıtladı:

"Başka ne olmasını bekliyorsunuz?" dedi. "Demokratik bir ülkede yaşamıyor muyuz? Burada çoğunluğun dediği kabul edilmiyor mu?" •

Öğretmen küçük kızı derse kaldırdı:

"Söyle bakalım" dedi. "Sütün bozulmaması için ne yapmalıyız?"

Küçük kız bu soruya şu yanıtı verdi:

"İneğin memesinde bırakmalıyız, öğretmenim..." •

"Bilginizi Denetleyin" in Yanıtları...

- 1) 1876 •2) Konya •3) 7 •4) Vaba •5) Çemberlitaş
- 6) Nemçe •7) Dr. Sadık Ahmet •8) Halit Ziya Uşaklıgil •9) H. B. Stendhal
- 10) Turgut Uyar •11) Tefik Fikret •12) Ankara
- 13) Hacı Murat •14) Afrika •15) Nepal •16) 1912
- 17) Norveç •18) Monaco •19) Sekoya •20) 3000 •

1001 Güzel Söz

•Derleyen: Halil Can - *Bütün Dünya*•

•Deli değimiz kişilerin kusurları, bizim büyütölmüş kusurlarımızdan başka bir şey değildir.

Emile Alain

•Ruhunu geniş tutmasını erken öğrenebilmiş kişi, sonra dünyayı içine sığdırabilir.

Stefan Zweig

•Düşlerinizi kovmayınız. Çünkü onlar gittiler mi, belki siz kalırsınız; fakat artık yaşamıyorsunuz demektir.

Mark Twain

•Parayı kazanmadan harcamaya nasıl hakkımız yoksa, mutluluğu da üretmeden tüketmeye hakkımız yoktur.

Bernard Shaw

•İnsan tek başına düşler, tek başına acı çeker, tek başına ölür.

H. Amiel

•İnsan bir şeyi ciddi olarak istemeye görsün, hiçbir şey erişilemeyecek denli yükseklerde değildir.

Hans Christian Andersen

•Yalnız kendisini düşünen insan, yumurtasını pişirmek için komşusunun evini yakar.

Francis Bacon

•İstek öyle bir şeydir ki, hiç doymak bilmez; birçok insanın yaşamı, istekleri doyurma yollarını aramakla geçer.

Aristoteles

•Dostlarım, şimdi ben size büyük bir şey söyleyeceğim. Sakın kıyametin kopmasını beklemeyin, o her gün kopmaktadır.

Albert Camus

•Yapılması gereken herşey iyi yapılmalıdır.

Lord Chesterfield

•Tanrı'm ben düşmanlarımı yenebilirim. Sen beni dostlarımdan korusun.

F. M. Arouet Voltaire

•Düşünmeden vazgeçtiğimiz anda, genellikle fırsatı da onunla birlikte kaçıırız.

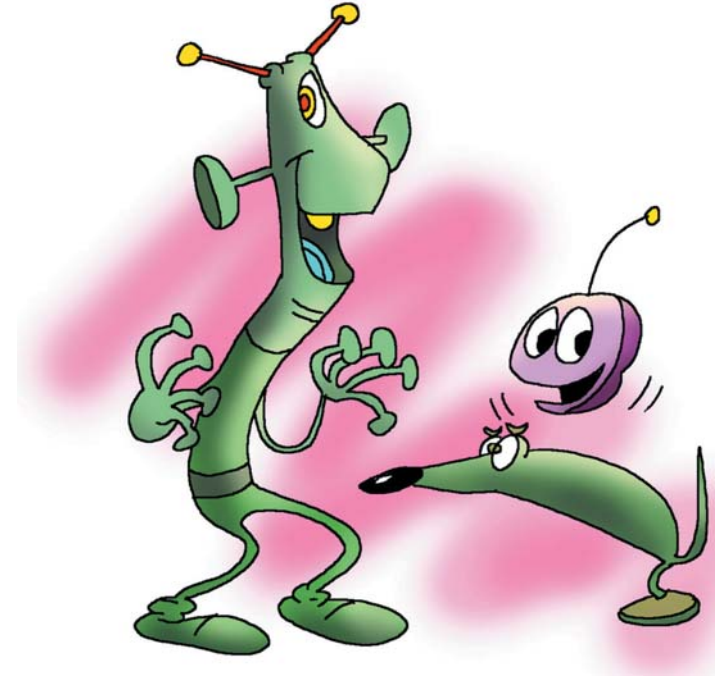
Publius Syrus

•İyimser, yaranın üstünde kabuk, kötümser ise kabuğun altında yine yara görür.

Shakespeare

•Büyük başarıların sahipleri küçük işleri titizlikle yapabilme sabrını gösteren kişilerdir.

Friedrich Von Schiller

Uzaylı Dostlarım

Hepimizin dostları vardır. Dostu olmayan insan, hüznü yaratır bende... Bu dostlar çoğunlukla iki ayaklı, insan biçimli olurlar.

Söz dinler, dert anlatır, yaşamda geçirdikleri ve geçirecekleri zaman dilimlerini bizle paylaşırlar. Beyinlerini bizimkine kilitleyerek, empati yaparak, yani kendilerini bizim yerimize koyarak mantık, duygu falan filan ne varsa onu kullanarak bizimle sıcakık, sevgi dolu bağlar kurarlar.

Bu dostlarımızı ömür boyu anımsarız.

Gezip gördüğümüz güzelliklerin tadını çıkartabilmek için mutlaka onlarla paylaşmamız gerekir. Onlarla en berbat dağ oteli Hawaii'de malikaneye, en küçük kıkırdama kakhahalara dönüşür. Onlarsız yaşam olmaz. Olabileceğini sanıyorsanız yanılırsınız. Bunu anlamamanın yolu dostlarınızla birlikte olmanızdan geçer.

Kimi insanların insansı dostları yanısıra havlayan, meleyen, miyavlayan dostları da olur. Bunlar çoğunlukla dört ayak ya da iki ayak, iki kanat biçiminde gezerler.

Ali Murat Erkorkmaz
ve "Çocukları"

Bu insanlar, yalnızca insansıl dostları olan öteki insanlardan daha sevgi yüklü olurlar.

Bu nedenle beyinlerinden kalplerine akan kıvılcım ırmakları, maytapısı ışıldamalarla yeni diller oluşturarak, insansı konuşamayan yaratıkların anlayacağı dile dönüştürler. Bu yaratıklar, böyle insan-

balınayla, bir yunusla, milyarlarca papağanla ve çeşitli evcil ya da vahşi hayvanla sarmaş dolaş görmek olanaklıdır. Hatta geçen gece bir kebabçının penceresine ağ kurmaya çalışan miniminnacık bir örümceği seyrederken saatleri unutup takvimi şaşırdığına tanık oldum. Hamamböcekleri hariç attan tutun da uğurböceğine değin her türlü canlı onun sevgi alanına girer,

Çizimler: Ali Murat Erkorkmaz

ları hemen tanırlar. Kuyruklarını, kanatlarını kıvrıta kıvrıta gelirler.

Eşim Deniz işte bu kategorinin abartılı bir örneğidir. Koca koca köpeklerden piton yılanına değin ona kuyruk sallamamış bir hayvan daha görülmemiştir. Odasında, çalışma masasının yan duvarındaki resimlerde bırakın kedi köpeği, kendisini bir aslanla, bir boğa yılanıyla, bir

yerleşir, çoluk çocuk sahibi olur.

Geçtiğimiz haftalarda Gossip adlı bir martı, Mücahit adlı bir güvercin ve Garip adlı iki günlük bir kedi yavrusu maceralarından sonra kendisine bir hayvanat bahçesi sözü vermemek için dilimi ağzımın içinde unutmaya karar verdim. Bu, hayvanları sevmememden değil, her hayvanın sorumlu-

luğu, sıkıntısı ve zaman isteği yüzünden Deniz'i ha bire hüngür hüngür ağlar görmeye dayanamamamdan... Nerede bakıma gereksinim duyan yaralı bir dost, Deniz onun annesi kesiliyor ve başucunda nöbete yazılıyor.

Daha önce defalarca yazdığım gibi benim de birçok insan gibi uçar kaçar, yüzer, gezer binlerce dostum oldu. Hepsi yaşamıma an-

burunsuz, yeşil suratlı bir yaratıktı. Bana bir defter verdi. "İçine ne resmi çizersen o 'şey' canlanacak" dedi. Bir araba çizdim, hareketlendi. İnsan çizdim, yürüdü gitti. İnandırılmazdı. Bir bisiklet çizdim ve binip Erselan'a gittim.

Olayı anlattım. Erselan beni o uzaylının gerçek olduğuna ikna etti. Yaş yedi olunca inanmak da kolay olduğundan ben o gün bu-

amlar yüklediler. Ancak öyleleri vardı ki, onlarla dost olabilmek gerçekten herkesin yapabileceği bir şey değildi.

İlkokulda Erselan Selerman adlı bir sıra arkadaşım vardı. İran kökenliydi. Çok yetenekliydi. Birlikte resim çizmeye bayılırdık. Bir gece rüyamda -mı hâlâ bilemem- bir uzaylıyla karşılaştım. Uzun kulaklı,

gün benim uzun kulaklı, burunsuz uzaylıyı arar dururum.

Aradan yıllar geçti ve yaşamıma başka uzaylılar girmeye başladı. "Baytekin" ve "Gökler Hakimi Gordon" gibi resimli romanlar, kahramanlarını uzayda gezdiriyorlardı. Doğal olarak da zaman zaman

uzaylılarla biraraya geliyorlardı. Sinema teknolojisi uzay konusuna tam el atamamıştı; ama dergilerdeki Doktor Zarkof beni birçok uzaylıyla tanıştıyordu.

Amerikanya toplumu çocuklarının başı eğik olmasın diye kitaplarla, dergilerle, filmlerle onlara uzayı işaret ediyordu. UFO'lardan Süpermen'e her ilginç ve

Directs" yani "Stanley Kubrick Yönetiyor" adlı bir kitabı film daha vizyona girmeden okuyup adamın ne demek istediğini kapmıştım. Kitabı okumamdaki en önemli neden de uzay ve olması olanaklı uzaylılardı. Ne filmde ne de kitapta uzaylılar yoktu; ama müthiş bir vizyon vardı. Yıllar sonra üzerinde çalışacağım konunun ilk ve en güçlü örneği olan yapay zekâ yüklü bilgisayar

güçlü şey uzaydan geliyordu.

Stanley Kubrick, Türkçe adını anımsayamadığım "2001 A Space Odyssey" yani "2001, Uzay Yolu Macerası" gibi bir adı olan ünlü filmini ekranlara getirdiğinde "Hürriyet" gazetesi bir yarışma düzenlemiş, filmin ne demek istediğini halka sormuş ve ben de jüri olarak karar vermiştim. Yanıtı bilen nadir kişilerden biriydim; çünkü "Stanley Kubrick

"Hal" ile orada tanışmıştım.

Okul yıllarında yaptığım roketleri bir daha yazmak istemiyordum. Başımı her göğe kaldırıp yıldızlara baktığımda ne kadar miniminnacık bir gezegende yaşadığımızı, yukarılarda bir yerlerde mutlaka ve mutlaka başka canlılar olduğunu düşündüm durdum.

Tabii sonra ben de herkes gibi E.T. ile tanıştım. Ünlü yönetmen Steven Spielberg'in küçük

arkadaşı hepimizi büyüledi. O filmi seyrederken bir belgesel izliyorum heyecanına kapılmıştım.

Nedir ki uzaylı? Bizim gibi etten kemikten bir yaratık mı? Bir dev boyunda mı, yoksa bir mikrop denli küçük mü? Renkli mi, şeffaf mı? Konuşur mu, görür mü, düşünür mü, medeni mi, evli mi, bekar mı? Nedir uzaylı? Niye bu kadar merak ediyorum ki?

Yıllar önce bir kitap yazmıştım: "Kağıtkız". Romanın yan kahramanlarından biri bir doktordu. Kanser üzerine araştırmalar yapıyordu. Düşüncesi virüslerle, mikroplarla, bakterilerle falan filanla iletişim kurulabileceğiydi. Hastalıklar sırasında basıp ilacı öldürüyoruz ya hepsini, uzaylı olsalar öyle mi yapacağız? İletişim kurmaya çalışmayacak mıyız ki? Belki bize anlatacakları vardır.

Amerikan Havacılık ve Uzay Kurumu olan ünlü NASA için yaptığımız bir çalışmada iki ilkokulu görevlendirdik. Birinciye "Siz dünyalısınız" dedik, ikinciye de "Siz de uzaylılar". Birbirinizi tanımıyorsunuz. Gözünüz kulağınız var mı bilmiyorsunuz. Yıl sonunda biraraya geleceksiniz. Nasıl iletişim kuracaksınız

görelim bakalım. Çocuklar bir yıl boyunca öğretmenlerinin gözetiminde çalıştılar. Sonunda bir tören salonunda karşı karşıya geldiler. Uzaylı olanlar sandalyelerine baş aşağı oturuyorlardı. Böylece baştan birçok belli kuralı pas geçiyorlardı. Harika bir çalışma olmuştu. Çocuklar temelde kendi iletişim

mekanizmalarını öğrenmişlerdi.

Amerikanyalılar çocuklarını uzaya yollamaya çalışırken, bir yandan da halkın bilmesine gerek duymadıkları işleri yaparken onların dikkatlerini başka yöne çekmek için uzaylı dostlarımızdan yararlanmaktaydılar.

Savaşta durum kötüye mi gidiyor? Hop, hemen bir UFO görünür. Ekonomi iyi gitmiyor mu, kimi ürünlere zam mı yapılacak? Hop, bir uzaylı yakalanıp ameliyat edilir. Birileri uçan daire resimleri çekerler. Sinemalar roketlere ekranlar kurar.

Acaba kötü yaratıklar mı uzaylılar? Nedense ben hep dost olduklarına inanmışımdır. Hayvanlar na-

yayında dünya televizyonlarında yer almıştı. Konuyu kapak yapan ünlü "Life" dergisi kapatılıp toplatılmıştı. Nedeninin o iki küçük ışık olduğu söylenir. Bende derginin o sayısı var. Bir biçimde ele geçirmeyi başarmıştım.

Daha sonra "Kikko" adlı bir dizi yapmaya kalktım. Hem canlı hem çizgi olacaktı "Kikko" dizisi. Dünyadan bilgi toplamak üzere gelen minik yeşil uzaylı, çocukla-

sıl dostumuzsa, uzaylılar da öyle bence... Siz bir kötülük yapmadıkça, onlar da size kalplerini açacaklardır. Çok mu iyimserim acaba?

Ay'a ayak basabilen ikinci insan olan Edwin Aldrin'e Ay'a indiklerinde gördükleri iki parlak ışığı sormuştum, o da zamanı gelince açıklayacağını söylemişti. Neil Armstrong ile Ay'da yürürlerken "İşte, yine geliyorlar" diye iki küçük ışık göstermişti. Bu, canlı

ra sora sora çevreyi tanımaya çalışıyordu. Halkımızın neyin ne olduğunu çok iyi bilmesi ve bilimsel yaklaşımların can sıkıcı olması nedeniyle ilgilenen televizyon kanalı olmayınca "Kikko" "Bitmeyen Senfoniler" dolabında "K" notalarının durduğu rafta yerini alıverdi. Öylesine inanmıştım ki "Kikko"nun gerçek olduğuna, günlerce düşlerime girdi.

Her uzaylı ciddi olmak zorun-

da değildi. Jetgiller de böyle düşünen neşeli bir aileydiler. Robotlardan uzay mimarisine değin her şey vardı dizide. Katlanıp çanta olan arabalardan tutun da uzay otoparklarına değin binlerce düş ürünü... Jetgiller de benim ailemin bir parçası olmuşlardı. Biraz gelecekte yaşıyorlardı o kadar. Ama onlar da bizi bir sürü uzaylıyla tanıştırmışlardı.

sak olunca be-yazperdeyi de uzaylılar bası-verdi, ortalık yeşil yeşil adamlardan geçilmez oldu. Öylesine de güzel ve gerçekçi oluyorlardı ki inanmamak elde değildi. Tek kusurları, senaryo yazarlarının aklına uyararak kötü huylu olmalarıydı. İş-

leri güçleri gelip dünyamızı tahrip etmekte. Oysa biz insanlar varken buna hiç gerek yoktu. Biz dünyamızı yok etmek için zaten elimizden geleni yapıyorduk.

Uzaylılar denilince "Star Wars", yani "Yıldız Savaşları" filmlerinden söz etmemek olmaz. Kürk-lüsünden metaliğine, uçanından zıplayanına her türlü yaratık bulunuyordu filmde. George Lucas, yaşam öyküsünü anlatırken uzaylıları nasıl oluşturduğunu anlatmıştı. Deniz dibinden dağ tepesine değin yaşayan binlerce, onbinlerce yaratığı inceleyip, birinin kafasını diğerine, bir başkasının apandisitini kulağının arkasına yerleştirerek yeni yeni yaratım tiplerini elde ediyordu. Çok eğlenceli görünmelerine karşın bu nedenlerle hepsi dünya canlılarını andırıyorlardı. Yine de onları da birer dost olarak kabul edip kalbimin en seçkin koltuklarında onlara da yer ayırdım.

Sinema teknolojik deliliğe tut-

Steven Spielberg bile E.T.'yi bir kenara bırakıp "Dünyalar Savaşı"nı gündeme getirdi. Şiddetin para ettiği bir dünyada sevginin puan toplaması safdillik olduğundan, uzaylılar insan şiddetine maruz kalıverdiler. Silahlanıp silahlanıp üstümüze geldiler. Sinemanın eğreti çocuğu Tim Burton "Mars Attacks", yani "Mars Saldırıyor" filmi ile ilgi çekince biz de Cem Yılmaz'ın "G.O.R.A."sıyla karşılık veriverdik. Gerçi bizim film uzaylıdan çok uzamaylı bir haldeydi; ama yine de ilk gezegen dışı denememizdi. Bizim uzayı çok merak etmeyişimizden olacak tüm uzaylılar mahalle manavı gibiydiler.

Uzaylı olmak da kolay değildi. Müşkülpesent insanlık, gezegenini mahvetmek için yap-

madığını bırakmıyordu ve hep bir günah keçisi arıyordu. Uzaylıdan iyisini mi bulacaktı?

Zaman zaman düşümde uzaylılarla karşılaşırım. Hep farklı, hep dost ve hep akıllıdır. Büyük evrenin bilge yaratıkları olarak arada bir ziyaretime gelir, sevgimi paylaşırlar. Onlara hâlâ inanıyor olduğumu bildiklerinden yüzlerinde hep bir sevgi ve saygı ifadesi vardır. Benim de öyle...

Erselan sanatçı kişiliğinin cır-

pınmalarını gerçeklerle bağdaştıramayınca yaşamını askerde kendi ağzına tek bir kurşun sıkarak sonlandırdı. Bana bir uzaylının gerçek olabileceğini ilk o söylemişti. Henüz yedi yaşındayken... Ne kadar haklıymış.

Yıllar sonra çizgi filmci olduğumda yaptığım her çizimin canlanmasında Erselan'ı ve benim uzaylının verdiği defteri anımsarım. •

AliMuratErkorkmaz@butundunya.com.tr

Kapıdaki dilenci, evin sahibine kendini acındırdıktan sonra ondan bir istekte bulundu:

"Gördüğünüzün gibi bu soğuk havada yarı çıplak dolaşıyorum, hanımefendi" dedi. "Bana verebileceğiniz eski bir giyim eşyanız var mı acaba?"

Kadın biraz beklemesini söyledikten sonra içeri girdi ve elinde eski bir ceketle geldi:

"Alın" dedi. "Yalnız ceplerinden birinin dikişi sökülmüştür, fakat yarım saat içinde dikilir, yepyeni olur."

Dilenci, kadının gösterdiği söküğe baktı ve ceketini geri uzattı:

"Benim acelem yok, lütfen siz de acele etmeyin, hanımefendi" dedi. "Ben bir iki yere daha uğrar, yarım saat sonra gelir, alırım." •

Piyangonun büyük ikramiyesini kazanan adam, bu mutlu olayı arkadaşlarıyla kutlarken onların sorusu üzerine ikramiyeyi kazanan biletiyi nasıl seçtiğini anlattı:

"O denli kolay oldu ki..." dedi. "Bir hafta süreyle her gece düşümde sekiz rakamını gördüm. Sekiz rakamı, yedi kez üst üste düşüme girdi, karşıma çıktı."

Arkadaşları, bu olaydan sonra ne yaptığını da öğrenmek istediler.

Talibli adam, "Bu da sorulur mu?" dercesine gülümsedi:

"Sekiz rakamı yedi gece üstüste düşüme girdiğine göre, bana birşey anlatmak istiyordu elbette" dedi. "Ben de kafamı kullandım ve yedi ile sekizi çarptım, sonra da gittim, sonu 63'le biten bir bilet aldım." •

"Korktum paşam hem çok korktum" dedi Obannes. "Ama ne yapabiliyordum? Yalan söylemekten daha çok korkarım. Mutasarrıf beyden kaçabilirim; ama nereye gitsem yalanın yakama yapışacağını biliyordum." "Peki Obannes evlat" dedi Mehmet Ali Paşa. "Durumu nasıl halledeceğiz?" "Kolay paşa efendim" dedi Obannes. "Mutasarrıf bey odunu daha büyük eşeklere yüklerse besap tutar."

Mehmet Ali Paşa

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu vilayetleri ondokuzuncu yüzyılda Boğaz'ın mavi tepelerinden Mısır'ın ay aydın mavi çölleri-ne kadar uzanırdı. Asude bir ülkenin mesut çocuklarıydık. Bigamdık. Biganeydik.

Günler kararınca mumlar alev alır. Geceler, ulular ulusu Sultan Abdülmecid'in gönlüne uygun kararır, güneş haşmetlünün uykusunu rahatsız etmeyecek bir saatte doğardı.

Aşk ve meşk şehrinde Dolmabahçe'nin odaları cariyelerin, halayıkların kar ak ayaklarının, sütlaç kollarının yasemin kokusundan mut dolu bir bahçeye dönerdi. Sarayın Boğaz'a bakan yatak odaları her zaman iki göğüs arası bir damla loş, bir damla yaşı.

Tül etek altında ak bacakları, kristal kadehte henüz ısıtılmış süt,

kalçalarından yere dökülürdü, halıları kirletmeden... Bahçede yer yer yerleştirilmiş mum ışığında, dünya küçülür, göğün pırıltısı, denizin mırıltısında gece karası yüzü dolduran bir cariyenin saçları olurdu.

Memleket Özlemi

İlyas Halil

Öykümüzün yer aldığı 19'uncu yüzyılda Lübnan ve Çukurova birbirlerinin yardımına muhtaç iki fakir vilayetti. Paraları kıt, toprakları işlenmemişti. Öteden beri türlü dinleri, mezhepleri barındıran hoşgörü dolu topraklardı. Yemek sonrası gölgeleğinde uyunacak portakal bahçelerini andırırlardı. Uykuya dalan bazen ayaklarından pantolon alınmış, bacağı cırlıçıplak uyanırdı.

Diyar-ı Osmani'de halk tevekkülü iyi bilir, alçak gönülle tatbik ederdi. Halk "Ne yapalım bugün pantolonu kaptırmak kısmetmiş" der, incir yaprağı aramaya çıkardı.

Lübnan ahalisi ikiye ayrılmıştı. Nasraniler'in önemsiz bir çoğunluğu vardı. Müslimler ise Dürzi ve Sünni olarak bölünmüştü. İki mezhep arasında geçim iyiydi. İki güzel insan topluluğunu timsah dolu Litani ve Kelp Nehirleri ayırırdı. Sünniler politik etki ve bilgi bakımından çoğunlukta; ama sayıca azınlıktaydı.

Bu arada Lübnan'da ulu Sultan Abdülmecit'ten habersiz, tatsız bir vergi değişikliği olmuştu. Haşmetlü Mehmet Ali Paşa'nın oğlu Mısır valisi İbrahim Paşa, Cebel'in yani Lübnan'ın vergisini 2650 altın keseden 6500 keseye çıkarmıştı. Bu paradan bir meteliği bile Bab-ı Âli'nin kasasına girmeyecekti. Lübnan halkı sıkıntıdaydı. Yeni konan vergiyi ödemek için yeni kazanç kaynakları arıyordu.

Bu arada Avrupa'da Doğu'nun tarım ve orman ürünlerine ihtiyaç artmıştı. Çukurova'da, Mersina Köyü'nde dış ticaret olanakları geliyordu. Para kazanma imkanını sezen Beyrutlu ve Trabluslu Nasraniler Mersina Köyü'ne akın etmeye, sazlık ovaya yerleşmeye başladılar.

Sivrisineği bol, suyu az, yazı ınsafsız köy, her sabah bir gece önceden daha kalabalık uyanıyordu. Lübnan'dan yola çıkan yelkenliler zengin olmaya kararlı insanları sahile boşaltıyordu.

Mersina'nın nüfus artışı böyle başlamıştı. Eli iş tutan, Lazkiyeliler, küçük esnaf olmaya, Trabluslular ellerinde çuval sokakta altın toplamaya geliyorlardı.

Böylece Çukurova'da Mersina Köyü Arapça, Fransızca, İtalyanca

bilen levant Osmanlılar'la dolacaktı. Ticarete, tarımda, bahçecilikte yeni metotlar uygulayacaklardı.

O yıllarda zengin bir Osmanlı paşası Amerika'ya pamuk satmak için yakın bir Osmanlı vilayetinden fellah çiftçilerini Çukurova'ya yerleştirmişti. Pamuk üretimini geliştirmek istiyordu.

Öykümüz 1846 yılında 19 Temmuz veya 25 Recep Pazar günü başlar. O gün hava güzeldi. Mısır'a egemenliğini veren Mehmet Ali Paşa, Sultan Abdülmecit'in daveti üzerine İstanbul'u ziyarete gidiyordu. Tanzimat'ın getirdiği siyasal değişikliği yerinde görecek.

Uzun ve yorucu bir yolculuğa başlamadan önce, Mısır'da Haşmetlü Mehmet Ali Paşa olarak bilinen emekli vali, İskenderiye Bahr Sarayı'nda istirahat ediyordu. İstanbul yolculuğu yapacak özel Hidiv vapurunun hazırlanmasını bekliyordu.

Yola çıkmadan iki gün önce Mısır Demiryolu İdaresi Genel Müdürü Raşed Paşa, Mehmet Ali Paşa'ya saygılarını sunmaya, elini öpmeye geldi.

Sohbet arasında Mehmet Ali Paşa'ya Çukurova vilayetinde Mısırlı olması muhtemel binlerce fellahın tarımda çalıştığını Silifke mutasarrıfının fellahlara kötü davrandığını bildirdi. Haşmetlü Mehmet Paşa not aldı. Vakti olursa durumu inceleyeceğini söyledi.

Hidiv vapuru iki hafta sonra Mersina açıklarında demirlediği gün, ay temmuzdu. Güneş yere düş-

müş, taş, toprak kıvılcım saçıyordu. Gemiden, köyün ak evleri, sazların içinde ipe asılı kurumaya bırakılmış don, mintandı. Sahilde martılar, rüzgarda yaprağı uçuşan ak güldü.

Haşmetlü Mehmet Ali Paşa, fellah taifesinin başı Şih Gazeli Hoca'yı gemiye huzuruna çağırdı. "Söyle evlat" dedi. "Sizi tedirgin eden nedir?"

"Haşmetlüm" dedi, Şih Gazeli. "Silifke mutasarrıfından ucuz odun aldığımız günden buyana rahat yüzü görmedik. Bizi kaynar sularda haşladı, kör bıçakla derimizi yüzdü."

"Boş lafı bırak" dedi Mehmet Ali Paşa. "Yaptığı kötülüğü anlat..."

"Mutasarrıf bey odun ticareti yapar" dedi Şih Gazeli. "İki yıl önce bizi huzura çağırdı. Odunu kendi mağazasından satın almamızı istedi. İlk önce isteğini pek önemsemedik. Bizden müsbet netice alamayınca bizi yine çağırdı.

"Beyler" dedi. "Sizden odunu benden almanızı isterken yalnız sizi, yani sevgili halkımı memnun etmek istemiştin. Tanzimat ile topraklarımıza demokrasi geldi. Halkın mutluluğu, refahı herşeyden daha önemli. Odunu size herkesten daha ucuza vereceğim."

"Evlat" dedi Mehmet Ali Paşa. "Mutasarrıf bey size iyilik etmek istemiş. Buna kızılır mı?"

"Hata yaptığımızı anlayınca" dedi Şih Gazeli. "Odunumuzu ondan aldık. Bir süre herşey iyi gitti. Odunu ucuz aldığımız için sevin-yorduk. Borcumuzu ödemek iste-diğimiz gün işler karıştı."

"Birkaç eşek yükü yüzünden hesaplar nasıl karışır?" dedi Mehmet Ali Paşa.

"Biz de anlamadık" dedi Şih Gazeli. "Mutasarrıf bey sözünü tuttu. Eşegin yüküne öteki tüccarlar 8 kuruş isterken bize yedi gümüş kuruşa verdi. Siparişlerin en az yedi eşek yükü olması, işleri karıştırdı.

"Her aile aldığı eşek yükünün karşılığı olan yedi kuruşu ödedi. Ama toplanan para mağaza müdürünün odun için istediği miktarı tutmadı. Durumu mutasarrıf beye anlattık. 'Üzülmeyin beyler' dedi mutasarrıf bey, 'Hesabı tetkik etmek için defterdar beyi çağıracağım. Bu işi düzeltir.'

"Ertesi gün defterdar bey geldi. Hesaplara baktı. 'Dostlar' dedi. 'Mağaza müdürünün hesabı doğrudur. Her eşek yükü yedi kuruşa satılırsa ödenecek paranın yedi rakamıyla bitmesi gerekir. Bunda mutabık mıyız?"

"Evet" dedik.

"Öyle ise" dedi defterdar bey. 'Yedi kuruştan yedi eşek yükü 77 kuruş eder.'

"Yutkunduk karşılık veremedik."

Mehmet Ali Paşa kızdı, "Yahu koca memleket-te bu basit hesabı yapacak bir kişi bulamadınız mı? dedi.

"Bulmaya bulduk" dedi Şih Gazeli. "Ama adam gavur çıktı. Onun bilirkişiliğini kadı kabul etmedi. 'Bilirkişli Müslim değilse iki bilirkişli gerek' dedi. Birini zor bulduk ikinci gavuru nerede bulacaktık."

"Kim bu adam?" diye sordu Mehmet Ali Paşa.

"Ohannes Pamukyan adında bir genç" dedi Şih Gazeli.

Mehmet Ali Paşa genç Ohannes'i sorguya çekti.

"Evlat hesabın yanlış olduğunu nereden biliyorsun?"

"Ben Ermeni'yim" dedi Ohannes Pamukyan. Yanlış bilgi vermek, taşımak, bilmek ya sak bize."

Mehmet Ali Paşa genç adamın karşılığına gülümsedi.

"Peki evlat" dedi. "Hesabın yanlış olduğunu söylerken mutasarrıf beyden korkmadın mı?"

"Korktum paşam hem çok korktum" dedi Ohannes. "Ama ne yapabilirdim? Yalan söylemekten daha çok korkarım. Mutasarrıf beyden kaçabilirim; ama nereye gitsem yalanın yakama yapışacağını biliyordum."

"Peki Ohannes evlat" dedi Mehmet Ali Paşa. "Durumu nasıl halledeceğiz?"

"Kolay paşa efendim" dedi Ohannes. "Mutasarrıf bey odunu daha büyük eşeklere yüklerse hesap tutar." •

halililyas@yahoo.ca

Adam kitabevinden içeri girdi, bankoda duran görevlinin yanına giderek sordu:

"Sizde 'Nasıl Zengin Olunur?' adlı kitap var mı?" dedi.

Görevli eliyle biraz ilerisini işaret etti:

"Var, efendim" dedi. "Orada, masal kitapları bölümünde bulabilirsiniz." •

"Bir Başkadır Benim Memleketim"in Yanıtları...

Ayder,
Çamlıhemşin,
Rize

Tirebolu,
Trabzon

Divriği Kalesi,
Sivas

Van
Kalesi

Arhavi,
Artvin

"Satranç"ın Yanıtları...

Atak: 1... Vxc2 2. Axc2 d1V+ 3. Şa2 Vxc2 0-1

Oyun Sonu: 1. Fc3 Fa3 2. Fg7 Fb4 3. Ff8 Fd2 4. Fc5 Fh6 5. Fd4 Şg5 6. Fg7 1-0

Kendi Gelen: 44... Şd4?? 45. Şd2 46. Kc4+## •

• Atasözleri konuşmayı aydınlatan lambalardır.

Cezayir

• Atasözleri deneyimin kızlarıdır.

Sierra Leone

• Sözlere su kabarcıkları, işler altın damlacıklarıdır.

Tibet

• Minnettarlık kalbin belleğidir.

Fransa

• Kan soylulaştıkça gurur azalır.

Danimarka

• Kitaplık aklın eczanesidir.

Yunanistan

• En büyük öğretmen gereksinimdir.

Meksika

• İnsanlar üstünlüklerini içinden gösterir, hayvanlar dışından...

Rusya

• Gerçeğin yüzü güzel; fakat giysileri yırtıktır.

Almanya

• Gerçek çıplak dolaşmayı sever; hilekârlık giyinmelidir.

İngiltere

• Derleyen ve Çeviren:

Haluk Erdemol - *Bütün Dünya* •

• Az düşünen çok konuşur.

İsviçre

• Oğul babasından iyi olmazsa ikisi de başarısızlığa uğramış demektir.

Çin

• Para herşeyi satın alır; ama sağduyuyu asla.

İsrail

• Acele edersen, yavaşça et.

Eski Roma-Latin

• Örümcekle sinek arasında pazarlık olmaz.

Jamaika

• Yumurtanın taşla işi yoktur.

Haiti

• Su durgun diye içinde timsah olmadığını sanma.

Malaya

• Gülen bir yüz yemeğin yarısıdır.

Letonya

• Sana dedikodu getiren senin de dedikodunu yapar.

İspanya

Anne ve Babalardan, Dede ve Ninelerden...

Bu sayfada, anne ve babaların, dede ve ninelerin gönderdikleri fotoğraflar yer almaktadır. Her çocuk ve özellikle her torunun güzel olduğunu bildiğimizden, yayımlanacak fotoğraflarda yalnızca, fotoğrafların güzel çekilmiş olmalarını ve teknik açıdan yayımlanabilir nitelik taşımalarını dikkate alacağız. Fotoğraflarda çocukların ad ve soyadları yanısıra bulundukları kentin adını da lütfen belirtiniz.

*Gönderi adresi: Bütün Dünya, Mimoza 4/9, D: 1, Aiaşebir, 34750, İstanbul
e-posta: butundunya@butundunya.com.tr*

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Taha Gürbüz, Ankara ▲

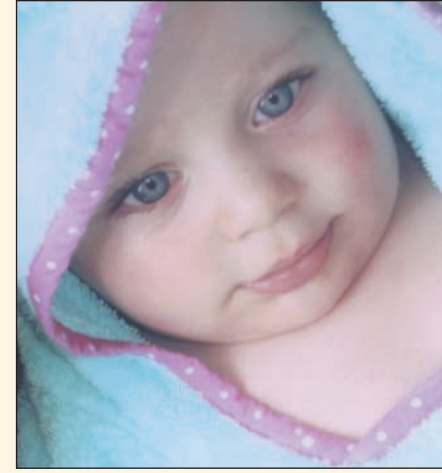
Levent Altundağ, Büyükkada, İstanbul ▲

Doruk Ceran, İstanbul ▲

Emiralp Yılmaz, Sivas ▲

Kemal Akçakaya, İstanbul ▲

İzel ve Arda Tuna, Eskişehir ▲

Anıl Ayaz, Kayseri ▲

Beril Türk, Yalova ▲

Yeliz Demir, Hollanda ▲

Yavuzcan Turhan, Muğla ▲

Çağdaş Öztürk, *İzmir* ▲

Barış Cihat Aksoy, *İstanbul* ▲

Elif Sude Üçler, *Rize* ▲

Ş. Meryem Taşdemir, *Mersin* ▲

Eden ve Edem Ertürk, *İsparta* ▲

Ensar Akbayram, *Gaziantep* ▲

Selin Tosun, *Ankara* ▲

Sıla Aktaş, *Fransa* ▲

Kadir Timur, *Manisa* ▲

İrem Kısakürek, *Kabramanmaraş* ▲

Buse Boğa, *Ankara* ▲

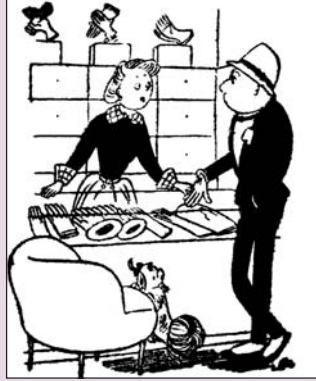
Mankafa Poldi

"Yalnızca bu kemiği iskelete uyduramadım. Acaba hayvanın neresine ait olabilir?"
"Belki de onu ağzında taşıyordu..."

"Bay Poldi, dün gece duvarınıza vurduğumu duymadınız mı?"
"Hayır; ama hiç önemli değil... Bende de arkadaşlar çok gürültü yapıyorlardı."

"Otomobil için bir çift eldiven istiyorum."
"Kaç numara?"
"BF 216..."

"Sesim ne denli güzel yankılanıyor. Yanınızda bir tabanca var mı, Bay Poldi?"
"Üzgünüm; ama yok. Acaba bıçak işinizi görür mü?"

Sizin de yaşamınızda özlediğiniz kentler, doğup büyüdüğünüz; ama bir daha göremediğiniz sokaklar, evler mutlaka vardır. Eğer siz, acı da verse, geçmişinizle yüzleşebiliyorsanız ve fırsatınız da varsa çocukluğunuzun, gençliğinizin geçtiği yerlere gidin. O sokakların, o evlerin size anlatacağı ne kadar çok, ne kadar güzel öyküleri vardır.

Sırmakeş Sokak, No: 16

Kentler vardır birkaç gün ya da birkaç yıl kalmışsınızdır ve ayrıldıktan sonra bir daha oraya yolunuz düşmemiştir. O kentin sokakları, parkları, evleri anılarınızda bulutların arkasına saklanan güneş gibi görünür, bir kaybolur. Yalnız kaldığınız günler boyu sürekli o kentlere gitmek, o sokaklarda dolaşmak istersiniz. Bulunduğunuz yerde bunaldığınızda hep o geride bıraktığınız ve bir daha geri dönemediğiniz kentlerdeki insanları özlersiniz. Bilirsiniz ki, onları bir daha asla göremeyeceksiniz. Belki de bu yüzden onları daha çok özlersiniz.

Terk ettiğiniz kentler, kasabalar, köyler gibi uzun yıllar yaşayıp sonradan terk ettiğiniz sokaklar da sizin yaşamınızın ve anılarınızın ölünceye değin bir parçası olur. Şimdi çocukluğumun geçtiği Tatvan'ı, Bitlis'i, Kozlu'yu, Zonguldak'ı, Çankırı'yı deliler gibi özliyorum. O kentlerin, kasabaların tozlu yollarında bıraktığım çocukluğum, arkadaşlarım anılarım ufkunda hiç batmayan bir güneş gibi asılı duru-

yor. Ne güzel günlerdi o günler... O yoksul; ama dost insanlarla yaşamı nasıl da bölüşmüştük. Beş numara petrol lambasının ışığında birbirimize masal anlattığımız o insanlar kim bilir şimdi nerede? Yaşadığım evler, okuduğum okullar acaba yerli yerinde duruyor mu? Eminim yeniden oralara dönsem

ne o evleri ne de o sokakları bulabilirim. Belki de bu yüzden oralara dönmek istemiyorum. Değişikliğin kahredici hüznünü yaşamamak için o günlerin özlemini içimde taşıyorum yalnızca...

Üniversite öğrenimi çağına gelinceye değin İstanbul'u hiç görmemiştim. Yatılı okuldaki arkadaşlarımın hemen hemen hepsi ya İstanbul'u görmüş ya da aileleri İstanbul'da oturan çocuklardı. Talas'ın Tarsus'un yalnızlığında anlattıkları İstanbul

öyküleri benim için Kaf Dağı'nın ardı denli ilginç ve uzak öykülerdi ve bu öyküleri imrenerek dinlerdim. Bir gün onun sokaklarında gezebileceğim, bir gün o sokaklarda gezen bir kızı seveceğim ve sonrasında evleneceğim aklımın ucundan geçmezdi. Ama oldu.

Engin'den Gözlemler, İzlenimler

Engin Ünsal

1 954 yılının Eylül ayında elimde bir bavulla o dev kentin yollarına şaşkın bir martı gibi iniverdim. Kocamustafapaşa'da, tahta bir evde yaşayan amcamın evine konuk olarak gittiğimde o sokakta oturan Eleni adlı bir Rum kıza şiirler yazacağımı nereden bilebilirdim? Eleni benim varlığımdan habersizdi ve onun üstüne yazılan şiirlerin o yıllarda "Varlık" dergisinde yayımlandığını asla öğrenemedi.

Bir yıl sonra babam İstanbul'a atandı. Ben hukuk fakültesinin ikinci sınıfına geçmiştim. Sırmakeş Sokak'ta bir arsa aldı ve o yaz o arsada ben ve kardeşlerim çimento taşıyarak, harç kararak, sıva yapıp kendimize bir ev yaptık. İnşaat bittiğinde ilk gece o evde, lambanın ışığında beş kişilik ailemiz nasıl da mutlu olmuştuk. İstanbul'da, Kocamustafapaşa'da Sırmakeş Sokak'ta artık bir evimiz vardı.

Sırmakeş Sokak, yaşamımda çok özel bir yer tuttu. Yeni dostlar edindim. Arsalarında voleybol oynadım, insanlarla gençlik olaylarını tartıştım, evlendiğimde orada oturdum, milletvekili olduğumda Ankara'ya oradan gittim. Teoman Karahun dostumun dediği gibi yoksulluğun mutluluğunu o sokakta, o yoksul insanlarla bölüşerek yılları tükettik.

Annem her sabah saat altıda o evden beni okula yolcu ederken camdan gidişimi seyrederdi. Akşam eve gelirken onu gene camda yolumu gözlerken bulurdum. 1987 yılında İstanbul'un kara tutsak olduğu bir gece o evde annemi kaybettim. Ölümünde yanında olamamanın acısını bugün bile

yaşarım. Başa taç yapılacak, yaşadığı tüm acıları bal eylemiş ne muhterem ne özverili bir kadındı annem... Annemin ardından dört yıl sonra babam onunla buluşmaya gitti. Yokluğun küllerinde üç çocuğunu okutabilmiş yiğit bir insandı Rifat Ünsal. Artık üç kardeş de o evde oturmuyorduk. Evi satmak zorunda kaldık.

Sırmakeş Sokak'tan en son babamın cenazeyle geçtim. Cenazeyi son oturduğu evin önünden geçirmek töre gereğiymiş. O günden sonra bir daha o semte, o sokağa gitmedim, gidemedim. O evi alanlar onu yıkıp yerine mutlaka yeni bir bina yapmışlardır. Kapısının önünde babama rastlayamayacağımı bildiğimden, penceresinde beni bekleyen annemi göremeyeceğimden Sırmakeş Sokak'taki 16 no.lu evin önden asla geçmeyeceğim. Kapısında babam, penceresinde annem, sırtımda çimento taşıyarak yaptığımız o ev, anılarımin en güzel sokağı olarak benimle yaşayacak.

S izin de yaşamınızda özlediğiniz kentler, doğup büyüdüğünüz; ama bir daha göremediğiniz sokaklar, evler mutlaka vardır. Ben hüzün denizlerinde kulaç atmaktan yorulduğum için Kocamustafapaşa'daki o eve gidemiyorum, Sırmakeş Sokak'tan geçemiyorum. Eğer siz, acı da verse, geçmişinizle yüzleşebiliyorsanız ve fırsatınız da varsa çocukluğunuzun, gençliğinizin geçtiği yerlere gidin. O sokakların, o evlerin size anlatacağı ne kadar çok, ne kadar güzel öyküleri vardır. •

enginunsal34@smileadsl.com

Mantık Bilmecesi, Bulmaca

Ağustos Ayı Yanıtları, Çözümleri

Mantık Bilmecesi

Adı	Gün	Ay	Yıl
Ayşe	1	Şubat	1951
Murat	5	Aralık	1955
Alper	4	Ekim	1964
Reyhan	3	Haziran	1954
Kezban	2	Ocak	1961

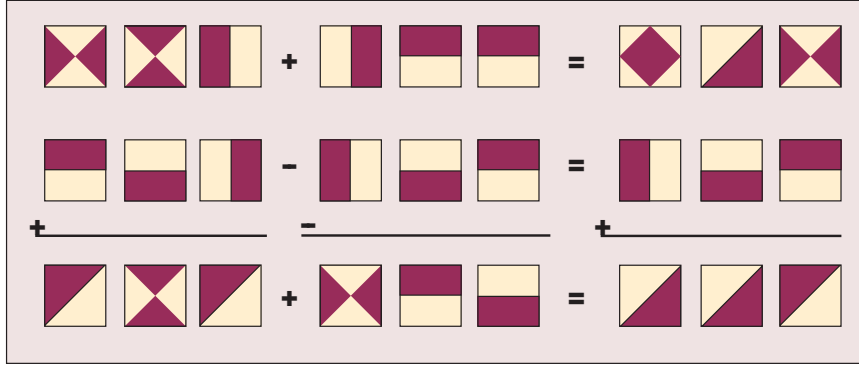
Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	A	Y	F	E	R	T	U	N	Ç		M	A	H	İ	R
2	T	E	İ	N		E	Z	A		M	A	T	A	R	A
3	A	N	L	A	K		O	D	E	O	N		Z	A	M
4	O		O	Y	U	N		A	K	R	A	N		Z	
5	L	E	Z	İ	Z		A	S	E	S		A	M	C	A
6	B		O		E	B	R		N		A	N		A	B
7	E	N	F	İ	Y	E		T	E	N	S	E	L		A
8	H	E		M		L	O	R	K	E		M	A	U	N
9	R	O	M	A	N		R	A		T	M	O		Y	A
10	A	N	E	M	O	N		K	İ		O	L	T	A	
11	M		K	E	R	İ	M	E		A	H	L	A	K	İ
12	O	R	A		M		A		İ	T	A	A	T		H
13	Ğ		N	E		A	R	A	L		Ç		A	T	A
14	L	İ		K	A	R	İ	Z	M	A		U	R	A	L
15	U	S	A	R	E		F		İ	Z	A	N		S	E
16		İ		E	T	M	E	N		A					
17	A	L	E	M		A	T	A	K						
18	K	İ	K		A	T		N	A	M					
19	İ	K	İ	L	İ		I		S	İ					
20	K		P	A	T	A	R	A		L					

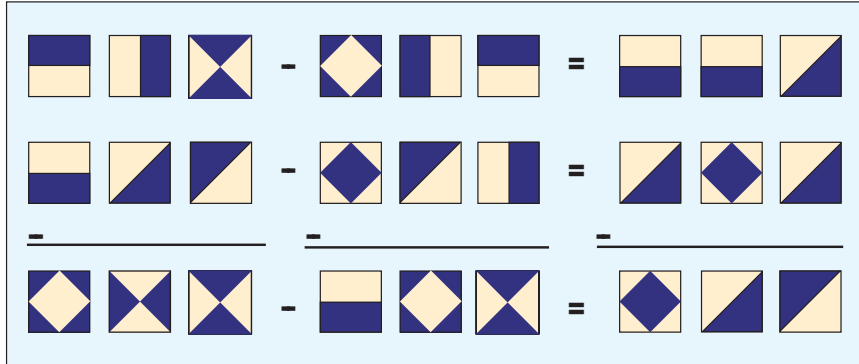

Cahit Batum

Kareler ve Rakamlar

Lütfen dikkat edin: 0-9 arasındaki rakamlar, her soru grubunda değişik biçimlerle simgelenmektedir.

Cahit Batum'dan "Kareler ve Rakamlar"ın Ağustos Ayı Çözümü:

$$\begin{array}{r} 432 + 345 = 777 \\ 321 - 210 = 111 \\ 753 + 135 = 888 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 679 - 348 = 331 \\ 386 - 247 = 139 \\ 293 - 101 = 192 \end{array}$$

CahitBatum@butundunya.com.tr

Prof. Dr. A. Yüksel Bozer

Mantık Bilmecesi

Beş aile yeni ev satın aldılar ve eski evlerini yine kendi aralarındaki birine sattılar. Aşağıdaki ipuçlarına dayanarak bu evlerin numarasını, mahallesini ve sokağını bulmaya çalışınız. Ayrıca kimin hangi yeni evi aldığını ve eski evini kime sattığını bulunuz.

İPUÇLARI:

- 1- Bulut Ailesi Şen Sokak, 11 numaradaki evlerini satarak Telli Mahallesi'ne taşınmıştı.
- 2- Evlerden bir tanesi Zakkum Mahallesi 23. Sokak'taydı.
- 3- Eren Ailesi'nin yeni aldığı evin numarası 63'tü.
- 4- Polat Ailesi'nin sattığı ve yeni satın aldığı evlerin numarası tekti.
- 5- Aydınlık Mahallesi'nde olmayan Çavuş Sokak'taki yeni evin sahibi Nuh Ailesi'ydi. Onların yeni evinin numarası Eren Ailesi'nin soyadı Bulut olmayan aileye sattığı evin numarasından daha düşüktü.
- 6- 42 numaralı ev, Boğaz Mahallesi'ndeydi; fakat sokağın adı Seher değildi.
- 7- 19 numaralı ev, Lale Mahallesi'nde olmadığı gibi Öztürk Ailesi'nin sattığı ev de değildi.

	Evin numarası					Sokak					Mahalle				
	6	11	19	42	63	Bariş	23. Sokak	Seher	Şen	Çavuş	Aydınlık	Boğaz	Telli	Lale	Zakkum
Satın alan aile ve alınan ev															
Bulut															
Eren															
Nuh															
Öztürk															
Polat															
Aydınlık															
Boğaz															
Telli															
Lale															
Zakkum															
Bariş															
23. Sokak															
Seher															
Şen															
Çavuş															

Aile	Evin numarası	Sokak	Mahalle

Satış Zinciri (Kim-Kime) → → → → →

YukselBozer@butundunya.com.tr

Mustafa Yıldız

Satranç

KASPAROV'UN KALEMİNDEN DEVLERİN ÇARPIŞMASI

1889-1929 yıllarında yaşayan Çek GM Richard Reti büyük turnuvalarda hiçbir zaman süper sonuçlar elde edememiş; ama açılış teorisine katkılarıyla satranççıların ufkunu inanılmaz derecede genişletmiştir. 1. Af3 ve devamında g2-g3 ya da 1. g3 uygulamaya soktuğu açılışlardır. Bu tür bir oyun tarzı, merkezi ele geçirme olanağını erteliyor gerekçesiyle dönemin ustaları tarafından kabul edilmiyordu. Reti, zamanının tutucu yaklaşımına karşılık rakip merkezin çaprazdan geliştirilmiş iki fil ile daha iyi hedef olabileceğini öne sürdü. Bu devrim niteliğindeki yaklaşım, oyunun dönüm noktasının ayırdına varamayan pek çok güçlü oyuncu üzerinde yıkıma yol açtı. Capablanca bile Reti'nin favori sistemi karşısında 1924 New York Turnuvası'nda küçültücü bir yenilgiye uğradı ve 10 yıl süren yenilmezlik unvanını bıraktı. Günümüzde hemen her düzeydeki turnuvada değişik biçimleriyle Reti açılışını seçen birçok oyuncu 1. Af3 hamlesini, ileri görüşlü Reti'nin cesur denemesi sayesinde oynadıklarını nadiren bilir.

Richard Reti-Alexander Alekhine, Baden-Baden, 1925

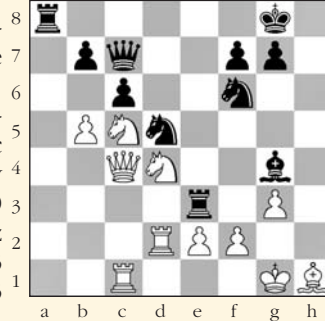
1. g3 e5 2. Af3 e4 3. Ad4 d5 4. d3 exd3 5. Vxd3 Af6 6. Fg2 Fb4+ 7. Fd2 Fxd2+ 8. Axd2 O-O 9. c4 Aa6 10. cxd5 Ab4 11. Vc4 Abxd5 12. A2b3 c6 13. O-O Ke8 14. Kfd1 Fg4 15. Kd2 Vc8 16. Ac5 Fh3 17. Ff3 Fg4 18. Fg2 Fh3 19. Ff3 Fg4 20. Fh1 h5 21. b4 a6 22. Kc1 h4 23. a4 hxg3 24. hxg3 Vc7

Reti'nin özel silahı karşısında savaşım vermek zorunda kalan Alekhine oyunu neredeyse eşitledi; ama sürekli yaratıcı biçimde oynayan rakibi inişiyatifi almayı başardı. Beyazın merkezde ve vezir kanadında üstünlüğü var; Alekhine de şah kanadında şans arıyor.

25. b5 (25. e4 Ae7 26. a5, c5'teki atın konumunu sağlamlaştırıyor; ama Reti bunun yerine c6'da zayıflık yaratmak istiyor.)

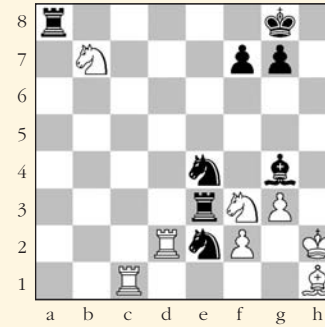
25... axb5 26. axb5 Görünürde beyazın stratejisi çok iyi yürüyor. Ayrık siyah piyon birkaç hamle içinde düşecek. Ama Alekhine gibi bir dev pasif bir biçimde yıkımı beklemes. 26... Ke3 (D)

Birden beyaz şah kendini güvensiz duyumsuyor: Kale alınamaz! (27. fxe3?? Vxg3 matla biter. 27. Fg2 Kxg3! 28. fxg3 ya da 28. e3

daha güçlüdür. 28... Ae3 29. Vd3 30. Vxg3 siyah kazanır. Alekhine'in bu oyunu karıştırmaya çabası şu biçimde karşılanabilirdi: 27. Ff3 Fxf3 28. exf3 siyahın aktifliği biter ya da soğukkanlı biçimde 27. Şh2 Kaa3! g3'e baskı devam eder ve kaleye hâlâ dokunulamaz. Ama 28. Acb3, beyaz üstün kalır. 28. fxe3 Axe3 29. Vb4 Af1+ 30. Şg1 Vxg3+ 31. Fg2 Ae3 ve mat. Ne var ki Alekhine'in dramatik saldırısıyla Reti panikliyor. Onun için şanssızlık, dünya şampiyonu için ise şans!

27... cxb5! 28. Vxb5 Ac3 29. Vxb7 (29. Vc4 işe yaramaz. 29... b5!) 29... Vxb7 30. Axb7 Axe2+ 31. Şh2 (31. Sf1 de umutsuzdur:

31... Axc3+ 32. fxg3 Fxf3 33. Fxf3 Kxf3+ 34. Sg2 Kaa3 vs. Beyazın konumu cazibesini kaybetti; ama siyah, acaba bu konumdan nasıl bir şeyler elde edebilir?) 31... Ae4!! (D)

Ne hamle ama! Uç birliklere yapılan bu destek tozu dumana katacak. (Şimdi beyazın en iyi şansı

32. Kd8'dir. 32... Kxd8 33. fxe3 Kd5! siyah, bir piyon kazanırdı.) Ama Reti, umutsuzca taktik denemeler yaparak korkunç siyah taşları değiştirmeyi umuyor: 32. Kc4 Axf2, basit çürütme: Siyah anahtar f2 erini alıyor ve tüm tehditleri de devam ediyor. (32. Fxf3 Kxe4 beraberlik şansı verir.) 33. Fg2, siyah açıkça kazanıyor; ama Alekhine'in bitiriş kombinezonu oyunu gerçek bir usta yapıtı haline getiriyor:

33... Fe6! 34. Kcc2 Ag4+ 35. Şh3 Ae5+ 36. Sh2 Kxf3! 37. Kxe2 Ag4+ 38. Şh3 Ne şimdi ne de öncesinde beyaz şah a1'den gelecek ölümcül şah çekiş yüzünden ilk yataya inemezdi.

38... Ae3+ 39. Sh2 Axc2 40. Fxf3 Ad4 41. Kf2 Axf3+ 42. Kxf3 Fd5 ve b7'deki at düşer. Reti terk etti.

Sanırım bu oyunu satranç tarihinin en güzel oyunu kabul etmek için yeterince neden var.

Çeviri: Selim Gürcan / Satrancokulu.com

ATAK

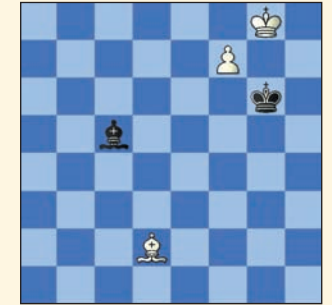
Çukuroğlu-Guramishvili, 2005

Siyah kazanır

OYUN SONU

Çenturini, 1856

Beyaz kazanır

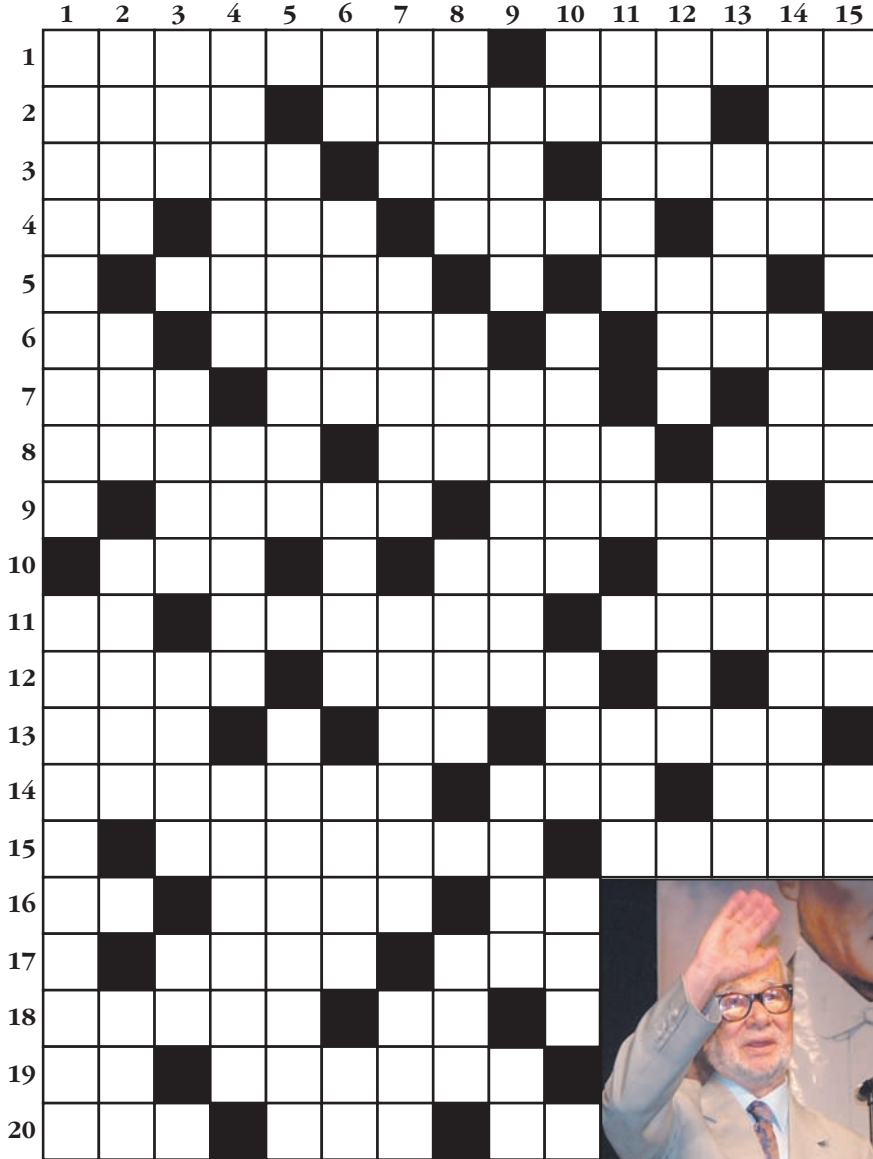
KENDİ GELEN

Büyüközkaya-Büyükgökçe

44... Şd4??

Çözümler 142'nci sayfamızdadır.

Filiz Leloğlu Oskay

Bulmaca

SOLDAN SAĞA: 1) "Biraz Kül Biraz Duman O Benim İşte", "Ayrılık Ümitlerin Ötesinde Bir Şehir" gibi bestelerinin yanı sıra birçok besteye de imzasını atmış olan ünlü bestekârimız. - "Ayna ve Düş", "Dalların Güncesi", "Güllerin Aydınlığından" adlı kitapları da bulunan Suriye asıllı Lübnanlı şair. 2) Bir işi yerine getirmek için verilen söz. - Sosyal olmayan. - Bir nota. 3) Kibar. - Karakter. - "Alain" (Ünlü Fransız aktör). 4) İşaret. - Kafa. - Ortaya çıkarma. - Karşık renkli. 5) Afrika'da bir başkent. - Hayvan yiyeceği. 6) Eski Mısır'da güneş tanrısı. - Gözlem. - Baş derisini kaplayan kıllar. 7) Birinci çoğul şahıs. - Adapazarı'nın bir ilçesi. - Utanç duyma. 8) Avrupa'da bir başkent. - Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu. - Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 9) Güney Amerika halkından olan. - "Her Yerde Kar Var" adlı şarkısıyla tanınan Fransız şarkıcı. 10) Bir çiftçi aracı. - Sevilen bir İngiliz birası. - Doğu Anadolu'da bir ırmağ. 11) İlgi eki. - Jean Pierre Jeune'nin başrolünü Audrey Tautou'nun oynadığı ünlü filmi. - Giriş. 12) Saha, meydan. - "..... Lagerlöf" (1909 yılında Nobel Edebiyat Ödülü kazanmış ilk kadın yazar). - İskambilde birli. 13) Küçük çan. - Bir bağlaç. - Asya'da bir ülke. 14) "Kaba tabirle" anlamında bir sözcük. - Ankara Sanat Tiyatrosu'nun kısa yazılışı. - Eksiksiz. 15) Dayanıklılık. - Atın bir yürüyüş şekli. 16) Kalsiyumun simgesi. - Bir ay adı. - Eski dilde bayram. 17) Sebze ve meyvelerin yetiştirildiği ve hava koşullarına karşı korunduğu cam ve naylonla kaplı yer. - "..... Şehrin Hikayesi" (Charles Dickens'in bir yapıtı) 18) Klakson. - Hile. 19) Vilayet. - Mitolojide uçmayı başaran ilk insan. 20) Gümüş. - Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kısa yazılışı. - Belirti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1) 1919-2003 yılları arasında yaşamış, daha çok köy manzaraları yapmış Türk ressamı. - "Nikos" ("Zorba"nın yazarı olan Yunan edebiyatçı). 2) Vazirin verdiği. - İlişkin. - İlim. - Asya'da bir ırmağ. 3) Cilve. - Tokat'ın pekmeziyle ünlü bir ilçesi. - Bilim adamı. - Stronsiyumun simgesi. 4) Prestij. - Ağlayan, inleyen. - Tabanı köseleden yapılan topuksuz, hafif kaba ayakkabı. 5) Kusur. - Bir göz hastalığı. 6) Sodyumun simgesi. - Aracın tekerlekler üzerinde yürütmesini sağlayan karoserin üzerine oturtulduğu iskelet. - Romalılar'da ayın ortasına verilen ad. - Sarhoş bağırması. - Bir takımın gözde oyuncusu. 7) Hararet. - 1920'lerde Hüseyin Cahit Yalçın'ın çıkardığı gazete. - Osmanlılar'da deniz eri. - Küçük su yolu. 8) Bir papağan türü. - Türk Dil Kurumu'nun kısa adı. - En küçük sosyal topluluk. - Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kısa yazılışı. 9) Bilinen ilk kadın şair. - Başkaları. - Çevik. - Bir nota. 10) Dünyanın uydusu. - Ağızda zor eriyen bir şeker türü. - Dingil. - Lisan. 11) Kastamonu'nun bir ilçesi. - Eski dilde su. - Cet. 12) İspanyollar'ın sevinç ünlemi. - Baston. - Azerbaycan'ın para birimi. 13) Selçuklular'da şehzadelerin eğitimi ile ilgilenen kişi. - Vücudumuzdaki en büyük atardamar. - Tanrıtanımaz. 14) Çok tanrılı dinlerde küçük tanrı ya da tanrıça heykelciği. - Devir. - Ağrı Dağı'nın eski adı. 15) Batmış olan nesnenin, yüzeye yakın balıkların yerini ve durumunu akustik dalgalarla belirleyen sistem. - Ünlü Mısır firavnu. - Anadolu'nun en eski ana tanrıçası. •

Bize Gönderilen

Kitaplar

*Tümüyle kitapseverlere yönelik
bu bölümümüzde, yeni yayımlanan
kitapların duyurumu yapılmaktadır.*

Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti

Sacit Kutlu
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Plastik ve El Cerrahisi Uzmanı Dr. Sacit Kutlu'dan yeni, titiz ve özenli bir çalışma. 2004 yılında yayımladığı "Didâr-ı Hürriyet Kartpostalları İkinci Meşrutiyet (1908-1913)" kitabıyla yakın tarihe bol görsel malzemeli bir bakış sunan yazar, bu kez Osmanlı tarihine tüm bir bakış sunuyor. Kitap, bugün yaşanan ve dal budak vermiş sorunların köklerine doğru inerek çok değişik açılardan gerçekleri ortaya koyuyor.

Kuru, sıkıcı ve inandırıcı olmayan anlatım yerine yalın, akıcı ve akılcı bir bakış, bugüne değin birçok arşivlerde, kütüphanelerde

saklı kalan görsel malzemeler eşliğinde okuyucuyu bir film izler gibi bilgilendiriyor, düşündürüyor.

Yazdıklarını görünür kılan Kutlu, Osmanlı barışı, Avrupa'da ulus devletlerinin ortaya çıkışı, aydınlanma, Balkanlar, Osmanlı'da yaratılan ulus devletçikler, Ermeni sorunu, Jön Türk, İttihat Terakki, Hürriyet'in ilanı, 31 Mart Vakası, Osmanlı'nın üç kıtada kendisini çöküşe götüren savaşlar içinde boğuşması, Osmanlı'nın tarihten çekilirken yıkım ve yokluktan doğan Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolu anlatıyor.

Dünya Sahnelerinde Bir Türk Piyanisti İdil Biret

Dominique Xardel
Can Yayınları

İsmet İnönü'nün destek verdiği Suna Kan ve İdil Biret için çıkarılan "Harika Çocuk Yasası"yla Türkiye'nin adını dünyaya duyuran sanatçılarımızdan İdil Biret'le za-

man içinde müzikli bir yolculuk kitabı. Kitabın önsözünü yazan ve Fransız Müzik Radyosu'nun önde gelen adlarından Jean-Michel

Damian'ın kaleminden İdil Biret:

"Siz, müzisyenlerin, özellikle piyanistlerin dünyasında efsane olmuş bir kişiliğiniz. Efsanesiniz; çünkü herşeyden önce müzik dünyasına en şaşırtıcı harika çocuklardan biri olarak girdiniz. Bütün dünyayı büyülediniz, en büyüklerin hayranlığını kazandınız. Sizin için 'Kim bu İdil Biret? Büyülü bir küçük kız olarak işe başlayan, sonra da yalnızca sıradan bir kariyer yapmakla kalmayıp bambaşka bir kişilik kazanan bu sanatçı kim?' diye soruyor herkes. Müzisyen arkadaşlar bana önümüzdeki günlerde neler yapacağımı sordular. Onlara İdil Biret'le buluşacağımı söylediğimde bana İngiltere kraliçesiyle buluşacakmışım gibi imrenecek baktılar. Çünkü efsane olmuş, eşi nadir görülen, bir parça da gizemli bir kişisiniz siz."

İki Kalas Bir Heves "Erol Günaydın Kitabı"

Emine Algan
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Elli yılı aşkın süredir hiç sezdirmeden hepimizin yaşamına sızıveren bir oyuncu, Erol Günaydın. Tiyatromuzun gülen yüzü... Bir bakarsınız çocuk tiyatrosu kurup yıllarca bütün ülkeyi dolaşır, bir bakarsınız televizyonda Ayı Yogi'nin

sesidir. Akşehir'de Nasrettin Hoca'dır. Ramazan aylarında meddahtır. Bir bakarsınız en tutulan oyunlara imza atmıştır, bir bakarsınız en olmayacak projede köhne Anadolu otellerinde ekmek parası peşindedir. Tiyatroyu para ve ün kazanmak için değil, başka türlü olmayacağı için yapan bir sanatçı Erol Günaydın... Onu yakından tanımak isteyenler için daha doğrusu onunla sohbet etmek için bu kitap.

Mutlu ve Başarılı Bir İş Yaşamı İçin Profesyonel Zeka

Hakan Yöney
Remzi Kitabevi

Tıp öğrencilerine önerdiği ve anlattığı "Organizasyonel Davranış" dersleriyle bu kitabın ortaya çıktığını belirten aynı zamanda psikiyatri uzmanı olan yazar, "Profesyonel becerileri yüksek olan bireylerin oluşturduğu toplumların daha üretken ve yaşamları için daha iyi koşullar oluşturabilen toplumlar olmaları beklenir. Dolayısıyla bireylerin kendilerinin, işyerlerinin, eğitim kurumlarının, kısaca herkesin katkıda bulunmasında yarar olan bir faaliyet olarak görülmelidir. Bu çabaların sonucunda her bireyin potansiyeli topluma katkıda bulunacak şekilde harekete geçirilmiş olur" diyor. •

**Bir
Fotograf**

**Bin Sözcüğe
Bedeldir**

Fotograf: Mehmet Demirkol

Diyaliz malzemelerinde kalite güvencesi.

Vaksan, ileri tıp merkezlerinin laboratuvar cihaz ve malzeme gereksinimleri için güvenilir çözümler üretiyor.

Vaksan, böbrek sağlık merkezlerinin

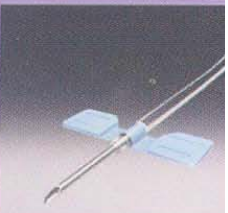
- Diyaliz Sarf Malzemeleri,
 - Diyaliz Koltukları,
 - Mikrovasküler Laser Dopler Perfüzyon Ölçme Cihazları
- için dünyanın en iyi markalarıyla işbirliği yapmaktadır.

Vaksan, hizmet ve güvence önceliklerini Başkent Holding çatısı altında sunuyor.

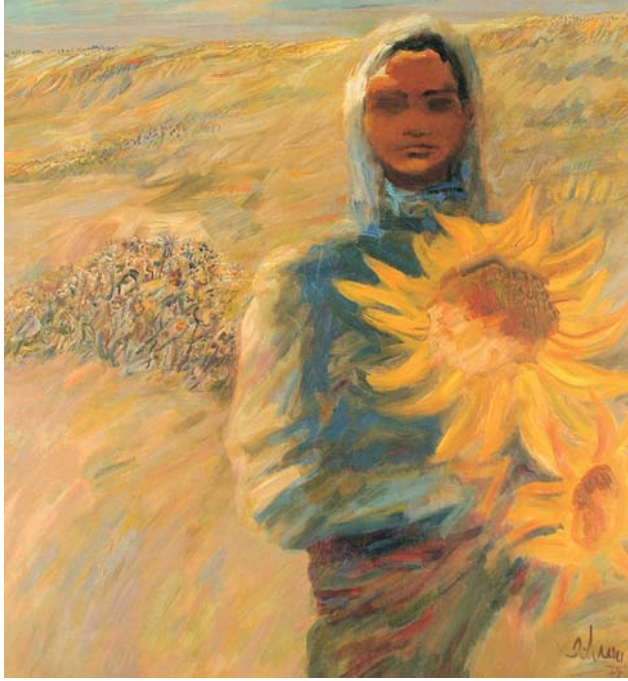

Vaksan Sağlık Tesisleri

Laboratuvar ve Sağlık Malzemeleri Tic. ve San. A. Ş.
11. Sokak No: 40 / 6, 06490 Bahçelievler Ankara
Tel: (0312) 221 01 72 - 223 51 43
Faks: (0312) 212 05 23
www.baskentholding.com.tr

TÜRK RESSAMLARI: ORHAN PEKER

PORTRE

Orhan Peker, 1927 yılında Trabzon'da doğdu. İlköğrenimini Trabzon'da yaptıktan sonra İstanbul'da Avusturya Lisesi'nde okudu. 1946-1951 yılları arasında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Bedri Rahmi Eyüboğlu Atölyesi'nde öğrenim gördü. 1947 yılında kimi arkadaşlarıyla "On'lar" grubunu kurdu. 1951 yılında ilk kez Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne katıldı. 1953 yılında kişisel sergisini açtı. 1965 yılında Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde birincilik ödülünü aldı. Atlar, at arabaları, natürmortlar, kuşlar üzerine yoğunlaştığı yağlıboya resimleriyle, desen ve çizimlerinde leke ve boyanın getirdiği tüm olanakları kullandı.

1978 yılında İstanbul'da yaşama veda eden Ressam Orhan Peker'in resimlerinde usta bir "Pentür" boya dokusu bulunur.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320